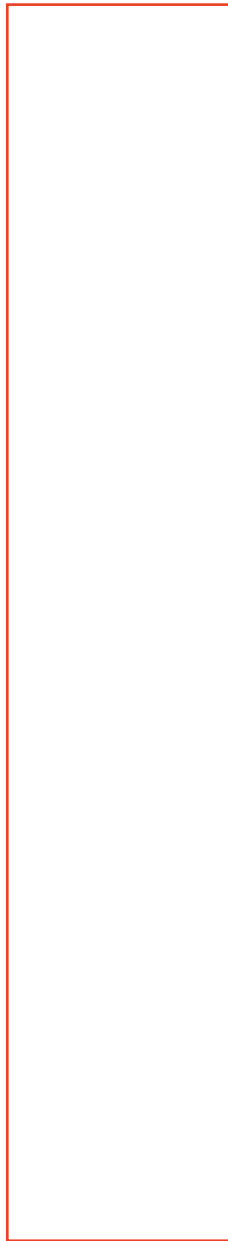

host

radka denemarková

hodiny z olova

RADKA DENEMARKOVÁ
Hodiny z olova

Spěje-li stát či rodina k prosperitě,
musí tu být nějaká příznivá znamení.
Spěje-li stát či rodina k záhubě,
musí tu být nějaká neblahá znamení.

國家將亡
必有妖孽

必有禎祥
國家將興

radka denemarková
hodiny z olova

Brno 2019

Vychází s finanční podporou
Ministerstva kultury ČR

© Radka Denemarková, 2018

Kaligrafie © René Ochiai, 2018

© Host – vydavatelství, s. r. o., 2019
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-7577-832-1 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7577-833-8 (Formát ePub)

ISBN 978-80-7577-834-5 (Formát MobiPocket)

ESTER A JANOVI
Mým Evropanům

Vždy doufáme, že někdo jiný zná odpověď.
Nějaké jiné místo bude lepší, nějaká jiná doba
vše v dobré obrátí. Ale takhle to je. Nikdo jiný
nezná odpověď. Žádné jiné místo nebude lepší
a již se to ukázalo.

LAO-C'

Knihy mají nejen své osudy.
Mohou také osudem být.

JEAN AMÉRY

Myslím, že západní svět a svět východní,
byť v tolika ohledech odlišné, prodělávají
križi jedinou a společnou, jejíž reflexí by měly
všechny úvahy o nějaké alternativě začínat.

VÁCLAV HAVEL

Toto je hodina z olova –
utkví nám v paměti, pokud ji přežijem
jako si mrznoucí vzpomíná na sních –
zprvu – chlad – pak tíha – pak odevzdanost –.

EMILY DICKINSONOVÁ

*Všechno je pravda.
Sny nelžou.*

POUTNÍCI
A CESTOVATELÉ
V CELÉM
PODNEBESÍ

生

Cestopis vyjde okleštěný, vykastrovaný. Spisovatelka má neblahý pocit, jako by ho psala se svázanýma rukama. S olověným závažím na zápěstích. Píše o krajině, o horách, o tisícileté kultuře, o letních palácích, o verši staré Číny, o skořepinovém porcelánu, o rozmáchlosti, o svízelné kráse, která bere dech, až se člověk dusí, zalyká. Píše o buddhistických chrámech; cílem je nirvána, vyhasnutí všech tužeb a vši novotvorby, blažené znicotnění; každé násilí rozbouří hladinu světa a znečistí karmu. Píše o megalomanských městech, o čínských zahradách, o čínském jídle, o čínské kaligrafii, o jemnosti a chvění, je to vtipné, je to krátké, prošpikované fotografiemi, drobnými praktickými radami, drobnička za drobničkou. Pokud jste dojedli, dejte to prosím obsluze najevo tím, že obě hůlky položíte pěkně vedle sebe vodorovně, přes okraje misky. Pokud pijete čaj ve společnosti, je zdvořilé nejprve naplnit šálky ostatních, jakmile vidíte, že jsou prázdné. Pokud někdo naleje čaj vám, ťukněte prosím lehce ukazováčkem a prostředníkem o stůl na znamení poděkování. Ve Městě Lhase si dávejte pozor na výškovou nemoc; některé hotely mají k dispozici kyslíkové bomby.

Nastává čas dobrodruhů a cestovatelů. Budou svět objevovat znovu, na vlastní oči a vlastní uši a vlastní duši, ne pouškovat a polohlát. Dají si konečně bedlivý pozor na šálivé první dojmy. V Číně je všechno jiné, než nabízí první pohled. Nezbytný je bedlivý druhý a třetí a čtvrtý pohled hluboko pod povrch. Existuje znak *hun* pro duši, která umírá současně s tělem? Existuje znak *po* pro duši, která může existovat mimo tělo? Při čtvrtém pohledu neodvracejte tvář, prosím. Čína není jen obraz moderních velkoměst, jako je Město Peking a Město Šanghaj a celá kantonská provincie. Čína je několik zemí v zemi jediné. Každá z provincií má zase svá centra a své periferie s mizernými komunikacemi, zaostalými a chudými venkovskými oblastmi a zkorumpovanými mocipány; chudoba a bohatství se nedají skrývat.

V devatenáctém století síla Města Pekingu v Tibetu slábla. Zůstal symbolický odlesk někdejší moci. Od pádu císařství v roce 1912 do komunistické invaze v letech 1950–1951 fungoval Tibet jako nezávislý stát. Žádná komunistická vláda nechce dát Tibetu nezávislost. Nechce se ani dohodnout s tibetským duchovním vůdcem, dalajlámou, na autonomii. Je to velké území a Číňané přesvědčili sami sebe, že jde o součást historické Číny. Lidé z blahobytných zemí tudy cestují moc rádi. Navzájem se na sociálních sítích informují o tom, co žvýkají, co pijí, co navštěvují, kde plavou, na které hory šplhají, do jakých postelí zalezou. Zvláštní je, že jedí a navštěvují totéž; svět má podobu veselého putování změti informací o nich samých. Utvrzují se v podobě světa, o jakém píší průvodci.

Všechno ostatní je zneklidňuje.

V roce 1989 převzal dalajláma Nobelovu cenu míru. Od té doby je Tibet populární jako nikdy předtím. Město Dharamsala, přesněji řečeno McLeod Ganj, indické městečko, kde Jeho svátost nyní žije, se stalo poutním místem všech idealistů, všech, kdo hledají štěstí; poutní místo masového turismu šťastné myslí. Evropané a Američané se na tomto místě zbavují nenávisti, hněvu, strachu, úzkosti, vzteku. *Kéž jsou všechny bytosti šťastné*, praví tibetské úsloví. Všechno tibetské – buddhismus, medicína, umění – se na západní půdě stalo posvát-

ným; dobře se prodává. Nikdo se nezabývá čínskou okupací, nikdo ani nevěří v návrat dalajlámy.

Nejprve oběť čínské agrese. Dnes oběť neoliberalismu a turistů. Ti očekávají jedině: že Tibeťané budou mírumilovní a zbožní, že budou jezdit na jacích, že budou meditovat vsedě na vrcholku hor, že budou pít máslový čaj. Západ všechno s adjektivem tibetský velkoryse financuje, především co se týká mnichů, léčebných praktik, umělců, mystiků. Ale není ochoten podporovat Tibeťany, aby jim Číňané vrátili Tibet. Není ochoten podporovat mnichy, kteří se na protest proti čínské okupaci každý rok upalují.

Nejsou ochotni se sami upálit.

Čína je úsměv a trpělivost.

Takovéto části rukopisu neviditelná ruka redakce a trhu razantně označila kurzivou. A vymazala. Pozoruhodné je, že vymazali i citáty Konfucia. Takhle jsme si to představovali. Řeknou sladce.

Spisovatelka neví, co si počít s druhým, třetím, čtvrtým textem. S brutálním neklidem vět a postav; každá si zaslouží jiný hlas. Drobnička za drobničkou, mikrosituace za mikrosituací, úvaha za úvahou; hovory a hovory; dopisy a dopisy.

Čínský deník.

Navrstvená podloží se sunou staletími. Pokud člověk neví kudy našlapovat, propadne se průrvou a zrádnou puklinou. Zmizí nenápadnou skulinou navždy. Nikdy nebyl.

Čína obnaží charakter. Čína obnaží vztahy a jádro. Ponorková nemoc v oceánu lidí je očista; zůstane základní tón. Spisovatelka se loučí se starou Evropou. S ideály, kterým věřila. Evropa je mraveniště. Mravenci páchnou lepkavým strachem, přeskupují své majetky a stavějí zdi. Není to nic platné. Čína si kupuje svět. Totální tržní hospodářství proti volnému tržnímu hospodářství a Mistr Chronos pravil:

„Všichni lidé říkají: ‚Já vím!‘ A pak jednou padnou do léčky nebo do pasti, a najednou nikdo neví jak ven.

Všichni lidé říkají: ‚Já vím!‘ Pak se rozhodnou pro doktrínu středu a ukáže se, že ji nedokáží dodržovat ani celý měsíc.“

Peklo, které nezměníš. Peklo, ve kterém je všechny znovu potkávaš. Člověk člověku vlkem. Bratr bratru baziliškem. Všechny země na této planetě se v pravidelných cyklech mění ve zvířecí farmy.

Spisovatelka hodí autorské výtisky cestopisného eunucha do kontejneru. Hodiny ukazují *ten* čas. Sáhne po tuši, kaligrafickém štětci a papíru. Namaluje knihu o svojí Číně; člověk neroztírá tuš, to tuš roztírá člověka.

Hrábne podběrákem do podvědomí té země.

Hrábne tak podběrákem do podvědomí svojí země.

Možná se ve všem mýlí.

A to by byla ta nejlepší zpráva.

生

Straka modrá (*Cyanopica cyana*) poletuje s křikem mezi stromy v parcích Města Pekingu i v okolních lesích. Pohybuje se jenom v hejnech. Má černou hlavu a dlouhý modrý ocas, kterým kormidluje let. Během přistání ho rozevívá jako vějíř zakrnělých pavích per pastelové barvy.

Její křik je chřestivý.

V hrdle se jí lámou rezavé tyče a drhne o ně ostatný drát. Jakmile se drát dotkne křehké kůže, straka modrá zařve, jako by kastrovali budoucího eunucha.

Svoje území si hlídá. Křik je to trýznivý. Zaplatí očima za všechno, co jí bylo a je a bude souzeno vidět. Existuje život a existuje smrt.

Existuje taky neživot.

Přítom není sentimentální. A nepatří k sobcům a elitářům, kteří si pro sebe svět přisvojí jako pohodlné místo a i lidské charaktery berou z té nejlepší stránky. To jsou ideály, které plynou z pohodlnosti, kvůli kterým nemají božstva vod a božstva pevnin a božstva nebes ani ponětí o tom, jací jsou lidé ve skutečnosti.

Ve Městě Pekingu se zahnízdila a rozmnožila vrána černá. Vrána černá je slepá; vymyli jí mozek oceánem zcela správných a zcela protichůdných odpovědí.

Válka mezi vránou černou a strakou modrou už začala. Čína je koncentrační tábor s nepropustnou hranicí. Čína je rozkvetlá zahrada. A není to protimluv. Je to dvojí, proti sobě jdoucí gesto radostného a pragmatického přitakávání.

生

Centrum Města Pekingu je ucpané, prašné. Ulicemi se lenivě rozpíná dusná půlnoc. Auta se potí, troubí o pomoc; ohlašují štvanici a Mistr Chronos pravil: „Cesta se člověku nevzdaluje. Kdyby se někdo chtěl dát cestou, která by se člověku vzdalovala, nemohla by to být cesta.“

Zapálená šňůra hoří a hodiny ukazují *ten* čas.

Semknou se podél dlouhých čínských zdí. Na úpatí domů posedávají v odlesku ostrých neonových světél sehnuté postavy. Ohnuté páteře u pouličních stolků se kolébají na rozviklaných plastových a bambusových stoličkách. Hůlky kmitají vzduchem. Krmí těla hltavě, jako by to nebylo poslední jídlo dne, ale poslední večere jejich života.

Vysoko na nebi obkličují město světla strážních věží okolních mrakodrapů. Mrakodrapy se navzájem hlídají nenávistně. Postavy nabírají sousta ze sousedních misek, talířů, podnosů. Spisovatelka se dívá do opocených lesklých tváří. Oči neuhnou, ústa nepřestávají žvýkat. Žena hrábne rukou do horké zelené hromady. Strčí si do pusy vařený a posolený bambusový výhonek jako lusk. Pomalu ho sune mezi stisknutými zuby a vysává. Slaná šťáva stéká po bradě. Prázdnu slupku hodí na zem k zaprášeným prstům v černých sandálech. Spisovatelka vůbec neví, co si ti lidé myslí; tady má myšlení jasné hranice. Vědí přesně o čem nemluvit. Existují slova, která se nedostanou do vět. Existují věty, které neokusí lidský hlas. Symbolické hodnoty a formule *Velkého učení* a *Doktríny středu* nepřestaly v Číně fungovat nikdy. Ten, kdo umí číst, si je vychutná jako šťávu z vařeného sojového lusku. Ovládne je natolik, že je po celý život nepřestane využívat. Aniž by je mohl kdykoli vyčerpat.

V noci nemůže spát. Převaluje nahé zpocené tělo na zmučlaném prostěradle. V hlavě se převalují balvany. Pokaždé volí

stejnou trasu několikahodinového, dlouhého, nočního pochodu. Rychlým tempem ujde čtyřikrát čtyři kilometry.

Každý má své rituály. Nedaleko vstupu do metra, u jednoho z osiřelých stromů, bydlí pod širým nebem muž. Je to venkovan. Když ho Spisovatelka v noci mívá, Mistr Chronos jí zamává. Tělo má obtočené kolem vzpřímeného kmene. Ruka zatřepotá prokřehlými prsty. Strom je zabetonovaný ve čtverci hlíny. Muži z kapsy odrbaného saka čouhají špinavé hůlky obalené zaschlým blátem. V noci je z kapsy vytáhne a zkyprí jimi zeminu. Nabere hrst vzácné hlíny, do které je strom zasazený. Promne ji mezi prsty, obřadně v dlani míchá a pojídá. Mezi tím popotahuje; zvlhčuje si sliznici. Když se mu podaří chytit živého vrabce, ukousne mu hlavu a vyplivne ji.

To je jeho oblíbený kousek. Noční kolemjdoucí se smějí. Hodí muži, který plive zkrvavená pírká, k nohám hrst drobných mincí.

Spisovatelka a Přítel minou budovu, která připomíná obří hladký doutník nebo ztopořený úd. Sousední dům za rohem připomíná Město Prahu; sídlištní domky Města Prahy jsou v porovnání s robustní stavbou domečkem pro polámané panenky. Když před vstupní halou zavřeští vrány černé, přijde brzy návštěva. U vchodu stojí tři muži v šedém obleku a bílých košilích. Prohlízejí si hlavně Přitele.

Přítel se tváří, že šedé obleky nevidí.

Projdou vysokými prosklenými dveřmi. Šedé obleky za nimi rozplácnou zkoumavé nosy o upatlané sklo.

Vyjedou do osmdesátého devátého patra. V úzkých chodbičkách zamlženého labyrintu se tetelí pachy jídel; vzlínají z ulic, otevřených grilů, ohnišť. Přítel jemně zatuká na dveře bez čísla. Klouby ohnutého ukazováčku a prostředníčku pravé ruky dobývají záhadnou tvrz. Lesní datel vytuká do kůry stromu heslo. Na klapkách psacího stroje napíše morseovku. Dá se morseovka použít pro čínštinu, pane?

Dvě těla se proderou škvírou, jako by se právě narodila. Zabouchnou za sebou dveře. Zdi mají uši. Zdi jsou nasáklé opatrností, kterou Přítel ignoruje. Přítel opatrnost nezná; je

rozhodný a věcný. Nechává se světem udivovat, ne oslabovat. Situace rozebírá uvážlivě, s překvapujícím porozuměním. Je si jistý, že jinak jednat nemůže. Že se mu nic nestane. Že osud předurčený antickými bohy se ho netýká, protože si život řídil a řídí sám, protože si věří, protože to nejhorší už zažil. Ode všeho si udržuje podivný odstup; sílí. Sebezáchovný, ochranný odstup mu umožňuje být „uvnitř“. Jeho cesta ušlechtilého člověka je až marnotratně otevřená, a přitom skrytá.

Spisovatelka nemá ochrannou kůži. Do lidí se vcituje, nabírá jejich trápení plnými hrstmi, míchá je a polyká bez hůlek, snaží se jim ulevit. Aniž by postřehla, že si na zádech přenáší jejich břímě; cizím emočním smetím se oslabuje. Duši vypustit za ty druhé.

V rámu dveří stojí dávný a scvrklý odraz sebe sama. Spisovatelka potlačí touhu vztáhnout k tělu ruku; pohladí neduživé dítě, které statečně přežilo horečnatou nemoc. Stojí před ní Právník. Umanutě zastupuje komáry, co pištivě otravují tuto skvostnou zemi.

Kolony aut pod okny varovně zatroubí; ohlásí štvanici.

Právník vyjádřil svůj názor. Tady nikdo nevyjadřuje svůj názor. Tady platí kolektivní názor a pravidla císařského dvora; policejní stát je nepřítel právního státu a panovník se opírá o armádu, úředníky, udavače. Baví se o hospodářství, číslech, procentech, zisku, propadu, obratu, ekonomickém růstu. Záchranná síť brebentění. Konverzace hutná jako hovory o jídle a o počasí.

Vyslyšali ho devět měsíců. Teď ho překvapivě pustili. Přítel se nebojí. Přítel ho jde navštívit jako první.

Čtyři roky bude Právník pod kontrolou. Čtyři roky se nesmí dopustit sebemenšího přešlapu. Nesmí dopustit jedinou chybičku. Kolem levého zápěstí má obtočený krásný šperk. Žije ve dvojím světě a ve dvojím čase.

Spisovatelka se nakloní a přimhouří žluté, kočičí oči. Prozkoumá šperk zblízka. Je to masivní náramek z kovu. Doprostřed je vsazena diamantová krabička. Chybí jí ciferník. Nejsou to hodinky. Je to náramek elitního vězně. Bachař a udavač

moderní doby. V pravidelných intervalech oko rozverně zamrká a červeným světýlkem probleskne nitka krve. Nespí, nemudlává. Vidí všechno. Slyší všechno. Je se svým vězněm ve sprše, ve spánku, na toaletě; bude s ním žvýkat a polykat každé sousto, bude s ním masturbovat, vyměšovat, vecpe se do mysli, opanuje myšlenky a bude je číst a interpretovat. Po čtyři roky tomu nebude jinak.

„Možná se z toho brzy zblázní.“ Řekne Spisovatelka Příteli.

„I to se může stát.“ Řekne Přítel. „A s tím oni počítají.“

V tom nepochopitelném, státoporném pragmatismu myšlení a jednání každý odposlouchává každého. Komunistická Státní bezpečnost v druhé polovině dvacátého století v její zemi odposlouchávala jen *nepřevychovatelné*. Nainstalovali jim do bytů štěnice, napíchli telefony. V zamořených soukromých bytech si *nepřevychovatelní* pouštěli hlasitě rádio, gramofon, televizi a sprchu. Aby si, usazení na okraji vany, mohli nerušeně popovídat.

Nakřáplé soukromí ji děsí nejvíc.

Doktrína středu představuje myšlenkový řád, který v Konfuciově škole předával jeden druhému. Právník byl vzorný posluchač. Je vyzáblý, tváře má vpadlé. Právník a Přítel se tváří jako ušlechtilí muži, kteří se pro svou ušlechtilou velikost rozhodli.

Takoví jsou jí vždycky hodně podezřelí.

Sedí na červené pohovce vzpřímeni jako dva bratři a předčasně dospělé děti. Ušlechtilost, na které denně pracují, spočívá v sebekontrolě, v sebepěstování, v sebezdokonalování. Z toho plyne, že ušlechtilý člověk, má-li už velkou cestu, musí být loajální a důvěryhodný, aby si ji udržel; pýchou či povýšeností ji ztratí. Aristokrati ducha v této vteřině pohazují vzduchem banální slova; slova určená obruči na Právníkově zápěstí. Necítí se dokonce ani diskriminovaní a nic nedělají jen z teoretického přesvědčení; to by je k žádnému činu nepřimělo. Je to pro ně lidská samozřejmost. Kus osudu a kus zkušenosti jako následek jejich volby.

Dívá se na ně. Třeba tady dostane odpověď na otázku, proč se vlastně člověk snaží chovat zodpovědně.

Náramek je těžký. Muž se zvedne a horkou vodou zalije čajové lístky. Zápěstí levé ruky si pevně přidrží; hrozí, že tíha olověné koule urve ruku v rameni. Pohoupe v náručí olověné batole.

Zápěstí podpírá nebo opře o stůl jako zlomeninu v sádře. Nikdy o kolena. Náramku se štítí, drží si ho od těla. Ukazuje dobrou vůli, což vysiluje, vysiluje, vysiluje, vysiluje. Chce mít bachaře co nejdál.

Bachař je jeho tělem.

Pravou ruku má pěstěnou; nehty ostříhané a vyleštěné, prsty prokrémované.

Ruka v náramku jeho není; odcizené klepeto ignoruje. Klepeto žije odděleným životem, patří vetřelci; celá ruka je vetřelcem. Nehty v náramku ostříhané nejsou; kroutí se do spirály. Nehty levé ruky lemuje usazená a natěsnaná, inkoustově černá špína, špína černá jako dehet. Špinavá ruka se nesmí dotknout čisté. Kůže je suchá, loupe se.

Kůže je napadená lupénkou, která se jmenuje strach.

Spisovatelka zkoumá obojek. Osud filosofů, spisovatelů, kacířů, kteří znejistují. Může to být osud právníků. Není si jistá, jestli by v její zemi někdo studoval práva, pokud by to znamenalo takovýto osud. V její zemi je každý kmotr právník. Práva se zjednodušila. Právníci se učí a chtějí znát zákon, aby ho mohli obejít. Vláda právníků nesouvisí s vládou zákona a právo hájí ten, komu kyne zisk.

Slova vysílaná pro nastražené ucho náramku; o ekonomickém růstu, o nové zástavbě, o počasí, o krásách Města Pekingu. Spisovatelka slovní dálnici opustí. Zabočí do temné a slepé uličky.

Narodil jste se ve stejném roce jako já.

Prazvláštní rok.

Můj táta na něj vzpomínal s dojetím. Narodil jste se ve Městě Pekingu?

Ne.

A kde?

Město Peking mám rád.

A kde jste se narodil?

Město Peking je šperk.

Váš tatínek je taky právník?

Ne.

A kde jste se narodil?

Přítel ji pod stolem mocně kopne, na to se ho neptej, neprovokuj, narodil se ve Wuxuanu. Právník mluví o mamince; neuměla číst a psát. Mluví o strýcích rybářích, kteří ho vychovali. O rybařících kormoránech; pozoroval je v dětství za soumraku. Kormoráni loví pro své lidské majitele ryby a s úlovkem se poslušně vracejí na loď. Mluví o někdejší touze studovat, o tom, jak byl osamělý. Ale člověk má ještě pořád sám sebe, o sebe se může opřít.

Jen nesmí mít příliš měkké srdce.

Takže tatínek je taky právník.

Spisovatelka utrží do obnaženého lýtka dávku čerstvého kopance. V Právníkově bytě je úzkostlivě čisto. Nic navíc, nic osobního. Žádné rodinné fotografie, předměty, knihy, obrazy, suvenýry. Bydlí v cele. Na zdi visí plakát čínské herečky Tang Wei. Přítel opustí angličtinu, mluví jen čínsky. Náramek poplašeně zabliká rudým okem, srdce se rozbuší, nitky krve slijí. Spisovatelka potlačí chuť převázat krvavé oko vlněnou šálou, překrýt sněhobílým obvazem, kuchyňskou utěrkou, přelepít vodotěsnou náplastí. Vyloupnout oko kapesním nožičkem. Vyšťárat párátkem. Nabodnout špejlí.

Muž odtrhne z vyrovnané hromádky čtvercový růžový papír. Nezávislá ruka popadne špaček dřevěné tužky s nápisem IKEA. Vyslovená slova nic neznamenají; slovy splachuje čas, odvádí pozornost od tužky. Divadelní představení určené pro publikum skryté v náramku; předvídatelné a srozumitelné role Pekingské opery. Muž zdobí růžové vánoční cukroví novou polevou; černou linkou klikyháků. Papírek ujždí a Spisovatelka ho v horních okrajích přidrží palcem a ukazováčkem.

Pěstěná ruka píše slova a psaná slova znamenají život.

Spisovatelka fascinovaně sleduje Právnickovu svobodnou ruku. Ruka kreslí čínské znaky. Jediná možnost jak říct Příteli, co si hlava myslí. Jediná možnost jak říct, kam sahá úzkost. Svobodná, pěstěná ruka škobrtne. Dřevěný špaček se zakutálí pod stůl. Spisovatelka se pro něj sehne. Tužku zdvihne a bouchne se o hranu zbroušeného stolu do zátylku.

Přítel čte znaky nad záchodovou mísou. Vpálí si je do paměti. Růžový lístek zpocenýma rukama rozemne; pot rozpije písmena. Písmo je moučné a prsty, zašedlé do růžova, systematicky trhají papír na úzké proužky. Proužky rozškubou na poštovní známky. Půlku znaků polkne, půlku hodí do záchodové mísy. Je slyšet, jak splachuje.

Právník dolije Spisovatelce bílý čaj.

Něco k jídlu?

Ne, děkuji.

Invalida nalévá čaj. Levé ruky s kovovým náramkem, který vyvolává představu obtloustlého bachaře, si nevšímá.

Je to marné. Jsou tu čtyři. Pořád panuje řád.

A oficiální úsměv čínské herečky na zdí.

Spisovatelce se zvedá žaludek. Je to nesnesitelné. Doba štěnic skončila. Je doba důmyslnějších odposlechů. Neskrývaných, výsměšných, potupných. Tento způsob života je jeho volbou. Výzva a osud. Přijímá důsledky takového života poklidně. Čtyři roky bude spát s náramkem, s věrným milencem. Bude ženatý s obručí. Čtyři roky bude opatrný na každém kroku a izolovaný. Nikdo neví, co taková opatrnost udělá s jeho myšlením, vnímáním, chováním, jednáním. V Číně mučivali vězně tím, že je pevně svázali a na hlavu jim v pravidelných intervalech odkapávala voda. Dokud nezešíleli.

Na Právnickovo čelo odkapávají kapky z jedovatějšího koutku. Odkapávají vteřiny. Každou vteřinu střeží a slízne hlídací pes. Hodiny ukazují *jeho* čas.

Usrkávají bílý čaj o páté. Konverzaci podřizují náramku: jaké bylo počasí, jaké je počasí, jaké bude počasí. Jakou teplotu vody vyžadují jednotlivé druhy čaje, kolik minut vyžaduje louhování.

Spisovatelce rozhovor připomíná čínskou literaturu. Právnick a Přítel drží v ruce neviditelný kaligrafický štětec. Píší do vzduchu. V prostředí klasické čínské literatury nejsou nejednoznačné tituly výjimečné. Čtenáři brali různočtení jako samozřejmou součást sémiotické hry, jež byla vlastní všem. Bez prvotního různopsaní by autoři byli nesví. Bez možností následného různočtení by se čtenáři cítili ochuzeni. Do takové sémiotické hry patří i tituly dvou kanonizovaných textů. *Velkého učení a Doktríny středu*.

Spisovatelka poslouchá mluvené texty, které jí nabízejí „různočtení“. Pro oba muže jsou jasné. Nesou významy, které jí jsou odepřeny.

Opouštějí byt. Nastupují do výtahu. Do výtahové kabiny k nim proklouzne tělo muže v bílé košili, šedé sako má přehozené přes rameno. Než budovu opustí, bílá košile si je vyfotí. Drže a beze slova. Jako by zvěčnila dva Evropany, náhodné bílé turisty. Spisovatelka je tak zaskočená, že se pánovi v bílém do fotoaparátu rozmile usměje; v uších hlas sirén, sýr a pozor, vyletí ptáček. Vrána černá zašustí křídly.

Za venkovními skleněnými dveřmi se k nim blíží tři mužská těla v šedém. Postávala před budovou ve tvaru obřího doutníku. Spisovatelka musí ukázat obsah černého batůžku. V batůžku mizí mužská ruka a míchá obsahem jako osudím. Přítel prošacují. Oba je legitimují.

Dá se zároveň psát a zároveň žít?

Život agresivně útočí svými vlastními tématy.

Slova, která se v Evropě hrnou ze všech stran, nic neznamenají.

Slova, která v této zemi váží na vážkách miniaturních vah, znamenají život, nebo smrt.

Nemá čas a nemá energii na druhé. Má co dělat, aby ukočirovala vnitřní vesmír; žije v ní příliš mnoho světů a tolik toho po ní chtějí.

Být celý život udiveným dítětem, to je cíl.

Toto jsou hodiny z olova. Nad Městem Prahou se roztahují pásy šedi a modře. V dále visí kolmé pruhy, které zemi sešlou dešť. Nevychází z bytu. Každé setkání s lidmi ji stojí mnoho energie; sluncem prohrátá rovnováha je příliš křehká na to, aby mohla riskovat jakýkoli rozhovor s cizím člověkem. Psaní, její neustálá duševní činnost, je úzký chodníček nad propastí.

Ve Městě Pekingu neexistují chodníčky. Jen propastí.

Přítel má vlasy šedivé od mládí. Působí nevinně a paradoxně ho omlazují. Jako by byl mimo dosah smrtelnosti. Spisovatelce pinzetou vytrhne ojedinělé vlasy, které jí šedivěji kolem pěšinky uprostřed pramenů tygrích barev. Trčí do vzduchu. Jsou silnější, tvrdší. Někdo někde rozhodl, že jí musí vyslat varovný signál; času nemá nekonečně.

Strom za oknem. Tak ráda by se na něj pověsila.

Strašák v poli by odháněl hejna vran černých.

Jehličky pod kůží. Jehličky v kůži. Tělo ji před něčím varuje. Nebo ji před něčím chrání. Měla by opustit byt, jít na čerstvý vzduch. Hrozí, že někoho potká. Obejme život a kluzký had proklouzne mezi svobodnými rukama; propadá se do hlubin jezera *Letního paláce*. Tělo nechá na hladině. Opravdu existuje znak *hun* pro duši, která umírá současně s tělem? Opravdu je znak *po* pro duši, která může existovat mimo tělo?

Usne o půlnoci. Sní čínský sen. Probudí se kolem třetí hodiny ráno. Polkne prášek na spaní. Spánku prášek nechutná. Sní český sen. Probudí se kolem páté hodiny ráno. V mrákotách čte. Mezi řádky přečteného probleskuje minulý život, všechna ta setkání, naděje, no tak, neprolévej slzy, dokud smíš doufat. Hlava je přepjatá, bzučí na plné obrátky. Odmítnout záchranu v podobě nevědomosti je cíl; nevědomost je strategie přežití, nejúčinnější strategie. Jistý druh nevědomosti chrání každou společnost, každý národ, každou mysl. Nevědomost o vlastní minulosti.

Zlí vyhrávají, protože nedodržují pravidla. Řekla jí Olivie. Olivie uměla zformulovat všechno velice jednoduše. Olivie z Města Pekingu.

PRVNÍ RODINA
POD NEBESY

生

Z terasy svého firemního bytu Města Pekingu vidí Programátor omračující les mrakodrapů. S večerem se prudce rozblíkájí a neonový prales rudě odpuzuje letadla a nebesa. Nejvyšší patra se rozvlní džunglí oslepujících barev a reklamních sloganů budovatelských vět. Domy jsou opásány zlatými stuhami a září do temné noci. Měsíc a hvězdy se v oceánu pestrobarevných světel skromně ztrácejí, ukloní, pokorně ustoupí. Úzké černé stužky na úpatí výškových budov jsou několika-proudé dálnice. Hadí klubka se plazí a vinou všemi směry a sunou autíčka autodráhy dvacet čtyři hodin denně.

Programátor nechá terasu osázet květinami. Stromy zasadí do květináčů a květináče naplní oblázky. Na jižní straně stojí masážní bazén s vířivkou; v tuto dobu zakrytý modrou, ochrannou plachtou. Z prosklené terasy se vchází do obří haly; má bílou mramorovou podlahu, stůl s mramorovou deskou, i popelníčky jsou mramorové. Čínské uklízečky přicházejí pravidelně každé úterý a pátek. Marně mramor leští. Programátor je hlídá; stojí jim přísně za zády a mrmlá. Má rád hladké a nablýskané podlahy a jeho životní pokrok není zadarmo;

platí úbytkem schopnosti být jako fyzická osoba docela prostě šťastný. Chce, aby uklízečky daly květiny nejen na kulatý stůl v hale; ale ani květiny nezklidní jeho přirozenou vzteklost.

Vánoce to spraví.

Žádná zavazadla. Jen vánoční dárky; balíčky vybraných odrůd čínského čaje, pikantní balení žensenu a děhelu čínského. Domů letí s rodinou přes Město Vídeň.

Evropská města mu ve srovnání s Městem Pekingem už připadají nicotná. Město Vídeň je adventní šlehačkový dort s hutným máslovým krémem. Olivii bičuje otázkami, jinak s dcerou komunikovat neumí. Zkouší ji ze znalostí o rakousko-uherské monarchii a jeho dotazy plují podél Dunaje.

„Češi byli hrdí Rakušané, to víš, ne?“

„HmMMM.“

Vystoupí z taxíku u *Stephansdomu* a skořicovým mrazem dojdou k *Hofburgu*. Nakouknou do komnat císaře Františka Josefa a císařovny Alžběty, zvané Sissi.

„Češi dali císaři přezdívku Procházka.“

„HmMMM.“

„Tebe nezajímá proč?“

„Proč?“

„Císař navštívil Město Prahu. Pod jeho fotografií v novinách stálo: Procházka na mostě.“

Olivie se povinně neusměje. V rámu dveří císařovny komnaty visí kruhy a Programátorova žena mluví hlasem učitelky zdravotní výchovy.

„Elisabeth, tedy Alžběta, držela drastické diety. Pila čerstvě nadojené mléko a hovězí šťávu ze syrového masa. Hladověla umanutě. Do umdlení cvičila. Jezdila na koni. Šermovala. Chodila mnohahodinové pochody. Dvorní dámy ani císařští špiclové jejímu ďábelskému tempu nestačili. První historicky doložený případ mentální anorexie.“

„HmMMM.“

„Nebo trénink špičkové olympioničky.“

„HmMMM.“

Programátorova žena koupí životopis Sissi, hm, ta ale měla štíhlý, vosí pas. Putovala se svou osamělostí svižným

tempem Městem Vídní. Denně ušla až padesát kilometrů; dvorní dámy sotva popadaly dech. Prodírají se mezinárodním davem. Za *Votivkirche*, mezi *Hofburgtheater* a radnicí, je kluziště *Eisdream*. Bílé chodníky, dlouhé několik kilometrů, jsou oblepené půjčovnami bruslí. Atrapy horských, vytápěných chalup s krby nabízejí Flammkuchen, Kaiserschmarren, Glühwein, Almdudler, heisse Schokolade, Melange, Topfenstrudel, Leberkäsesemmel, hemžení a smích. Skupinky černochů stojí poprvé v životě na bruslích a Programátor je zamýšleně sleduje. Bílou plochu osvětluje modř a žlut' fialových reflektorů v rytmu hudby. Programátorova rodina si zabruslí a u stánku usrkávají svažené červené víno s hřebíčkem a horký punč, meruňkový a broskvový. Programátorova žena se už neohlíží po císařských budovách absolutistické moci, vytáhne prospekty škol. Fotografie neosobního areálu školních budov s věžičkami, vzosnými opěrnými pilíři, menzou se stěnami ze skla, jezírky a správní budovou plnou oken z barevných skel, žulovými lavičkami a parkujícími auty. Do honosné budovy zapáchne prst v červené kožené rukavici.

„Na tuhle školu tě dostaneme. Škoda jen, že tam školní uniformy nemají saka. Jako mají angličtí studenti soukromé školy.“

„Já už jsem si zvykla tam, co jsem.“

„Tohle je výběrová škola.“

„Je moc drahá.“

„Je drahá, protože je nejlepší.“

„Mami, já tam nechci.“

Olivii není škemravý vzdor nic platný. Programátorovu ženu pokaždé znejistí návštěvy večírků a rozhovory s matkami o školách, soukromých a s vysokým školným, o bohatě dotovaných institucích. Teď mluví o francouzském lyceu, které v letech 1917–1923 založili misionáři. Prospekty škol schraňují a syslí oba rodiče; oslnění fotografiemi tříd, vybavením, rodokmeny studentů, úspěchy absolventů, nadčlověkem. Jako by Olivie měla vyřešit nějakou zásadní otázku jejich života za ně. Jako by se odpověď na tuto otázku skrývala za zdmi té drahé školní budovy. Škola je skvělý výmysl dospělých, aby se nemuseli zabývat skutečnými problémy svých dětí.

„Tady někde to přece vždycky bylo.“

Programátorova žena hledá obchod určité značky. Přejde ulici, pobíhá, vrací se. Znervózňuje ji nejasnost; chce se mít dobře, chce být zabezpečená, chce mít štěstí, a štěstí je čínský netopýr.

„Mami, nemáme čas běhat po celém městě, jsou tu přece i jiné obchody.“

„Já jsem se tak těšila. Pokaždé když jsem ve Městě Vídni, tak si v tom obchodě něco koupím.“

Programátorova manželka má nenávratně pokazenou náladu. Popadne Olivii a vtrhne do jiného obchodu. Jmelí se rozhoupe nad vchodem.

„Počkám na vás tady.“

„Tati, je zima. Táhleta kavárna je přitulná.“

„Kavárna nemůže být *přitulná*.“

„Může. Když je něco přívětivé a útulné, je to přitulné.“

Ve výloze knihkupectví Programátor omámeně zírá na pohublý obličej, rudé vlasy a rozesmáté žluté kočičí oči; tvář Birgit Stadtherrové se zubí na přebalu turistického průvodce o Číně. Spisovatelku poznal ve Městě Pekingu.

Vnutí tělo přitulné kavárně; jmenuje se *Havelka* a je přečpaná turisty. Objedná si kávu melange a domácí meruňkovou bublaninu. Čínské skupinky fotí ošuntělý interiér, překontrolují vyfotografované, mizí. Programátor se rýpe v bublajících meruňkách, nímrá se v máslově žlutých drobcích. Je mu do breku, neklid drží na uzdě. Jako by byl znovu v pubertě. Cítlivé období, emoční potíže, všechno tak vystupňované. Neklidný a nejistý sám sebou, v poslední době neschopný vidět ve svém okolí něco pozitivního. Potřebuje si s někým promluvit. Potřebuje někomu zavolat, zatáhnout za záchrannou brzdu. Řítí se, kam nechce. Kávovou lžičku vybalancuje na poloprázdný šálek s vystydlou kávou. Do prohlubně lžičky vyrovná mince. Číšník je spolkne a na podšálku s kávou je nápis *Das Leben ist schnell genug*.

Programátor zdvihne tělo; bydlí v těle, které je mu lhotejné. V úzké uličce se bezpečný necítí. Drkají do něho. Volá Spisovatelce, cítí zoufalou potřebu s ní mluvit. Nezvedá to, mrcha.

V davu pozoruje dítě, jak si hraje se svým tátou v prošívané modré bundě. Určitě si před lety s dcerou taky takhle hrával. Jako dítě měla Olivie z nepochopitelných důvodů ráda Mozartovu *Kouzelnou flétnu*. On hudbě nerozuměl, ale poctivě ji vodil na odpolední představení. Držel drobnou ruku v dlani; ve výšce jeho boků se pohupovaly dva dlouhé blondáté copy. Na víc už se nepamatuje. Nechce se mu věřit, že by se při všem tom soustředění na práci, v tom ustavičném neduchovním rozjímání, dokázal vzdát takovéto hry. Přenechat tohle prosté a nesmírné potěšení jen a jen manželce. Co nebem přisouzeno, nazývá se přirozeností; co přirozenost vede, nazývá se cestou; co cesta pěstuje, nazývá se výchovou.

O tom, že přeletěli hranici mezi Rakouskem a Čechami, je informuje *Vodafone*.

生

Spisovatelka vidí ve Městě Praze fotografie naaranžovaných panenek; mají husté, rozčepýřené vlasy a vykloubené čtyři údy. Poulí korálkově černé oči. Spěje-li stát či rodina k záhubě, musí tu být nějaká neblahá znamení. Jsou vidět na stéblech řeбриčku nebo na želvích krunýřích, jsou znát na pohybech čtyř údů. Spisovatelka sedí v pohodlném a měkkém křesle středoevropské galerie. Usrkává horké kafe s mlékem. Do šumění teplého deště znějí kovové tóny zvonů nedělního města.

Panenky jsou zrůdné holky neklidu. Někdo je fotografoval ve změti uhelného prachu a stínů. Je v nich hořká erotičnost masturbací bezdomovců na hromadě sklepního uhlí. Je v nich strach z dětství, o kterém se nemluví. Je v nich divokost osířelých vlčích mláďat; vlk je velký zloduch, učí však pasáky mít se na pozoru. Je v nich zoufalá touha vymotat se z labyrintu podzemí. Oči jim blyštivě svítí v odstínech zelené a hnědé. Jsou z nefritu. Oči přitahují pozornost návštěvníků nejvíc; nefrit patřil v Číně k nejcennějším kamenům a vyráběly se z něho nejstarší rituální předměty.

Vedle nehybných fotografií na zdi těká živý svět ve vizuálním rámu; scény ze života autorky vystavených fotografií.

Na obrazovce je tma. Vítr v lhostejných stromech neslyšně ševelí. Vítr je diplomat. Tmu proříznou baterky; podlouhlá oka mobilů zmateně zamrkají a mužské hlasy o sebe hystericky zakopávají. Vbíhají udýchaně do obrysů tmavého rodinného domu. Řítí se po schodech do druhého patra. Vrazí do dveří, za kterými se krčí mladá Žena v šátku.

Čínština v bílém světle galerie zní bušivě a řeřavě jako křik strak modrých.

Spisovatelka si zacpe uši.

Záběry vidí poosmé. Hranice mezi její realitou a realitou amatérských záběrů po tolika hodinách splývá; i ona je součástí rodinného domu. Je to ona, kdo aranžuje sklepní, surreální panenky jak od Hanse Bellmera a protáčí jim údy; erotismus sadomasochistické povahy; jeho loutky se skládaly z pohyblivých článků, mohly být naaranžovány do všelijakých teatrálních, patetických, úzkostných nebo erotických postojů. Jako panenky. To ona vchází za Ženou v šátku, obklopenou panenkami s vyvalenýma očima.

Žena v šátku se na ni vši silou věší. Věší na ni svoje musí tělo, jako by si je Spisovatelka mohla strčit do kapsy saka a vynést na svobodu. Ale jakou svobodu má ta malá paní s oholenou hlavou vlastně na mysli? Nervózně si posunuje šátek do čela. Strká Spisovatelce do kapes listy popsaného, zmuchlaného papíru; vzácný rukopis. Znovu se na ni věší, dere se na ni jako vetčný kabát na vytáhlý a kostnatý věšák. Věší se na ni, snaží se zaháčkovat, kakofonie zvuků huláká a jódluje, už to nevydrží, už se to vydržet nedá, křičí její hlas. Krásný dům a krásný byt v krásném domě jsou vězením, křičí její hlas. Nesmí překročit krásný práh, nesmí vyjít na krásnou ulici, křičí její hlas. Čína je krásný koncentrační tábor s nepropustnou hranicí, Čína je rozkvetlá zahrada, a není to protimluv, křičí její hlas. Je to dvojí, proti sobě jdoucí krásné gesto radostného přitakávání. Straky modré křičí s ní. Chtějí vydávit rezavé tyče a ostnatý drát v krku.

生

Přítel bydlí ve zbytku staré zástavby Města Pekingu, v hutongu; úzké uličky s domky se semkly kolem nádvoří, kde sousedé vaří a grilují pod širým nebem. Přizemní domečky se k sobě choulí, přilepené strachem; Přítelova Čína je vzpomínkou na Čínu. V minulém století bourali historické památky a bourají je i dnes a staví nové; pro turisty a jejich představy o Číně. Lidstvo se nejpodivnějšími způsoby snaží, aby zeměkoule nebyla místem pro duši.

Přítel je štíhlý, má ohnutá záda, prošedivělé blondáté vlasy, kulaté černé brýle, na zádech černý batůžek, křehké ruce svírají řídítko skládacího kola. Řídítko drhnou o zdi po obou stranách a sloupnou omítku; v těchto místech je klikatá ulička mimořádně úzká. Uličkou proběhne oranžový kocour.

Přítel se vyhýbá zprohýbaným papírovým krabicím, barevnému smetí, vydlabané dužině žlutého melounu, pohozenému roští na zátop. Míjí zaprášená a ulepená kola, která sousedé opírají o otlučenou, šedou zeď. Musí opatrně zamanévrovat; bicykl se vymrští do vzduchu. Přední kolo se vyšvihne nad zadní jako splašený kůň a dopadne s hřmotem kopyt do hedvábného prachu. S rachotem srazí prázdný, děravý kbelík s hromádkou vajglů na dně; vypadají jako zámotky bource morušového.

Tytéž vychrtlé ruce malého kluka drží jiný kbelík; smaltovaný, modrý. Ve smaltu jsou provrtané otvory, jimi provlečený drát a na něm navlečená rukojeť z hladce vysoustruhovaného březového dřeva.

Mléčná serenáda; ruská babička budí vnuka každý čtvrtěk před svítáním. Vystojí ve Městě Moskvě vymrzlou frontu na mléko a fronta je hlemýžď. Sune se pomalu, ale ať už je ulita točená jakkoli, hlemýžď vždycky najde cestu ven. Přítel znuděně drcá hubenými koleny do oprýskaného emailu. Strídá rytmus; staccato a legato narážejí na široká záda hnědého kabátu. Ucouraný kabát sahá po udusanou zem. Kbelík si hlídá hnědá záda a zelenočervený šál ženy před ním, aby ho vysocí lidé nepředběhli.

Předbíhají ho. Dělalí, že neslyší vyčítavý, klukovský hlásek tam dole pod sebou. Kbelík ochladí studená kolena; pod kalhotami nárazy brní. Po dvou hodinách čekání má malý Přítel kolena červená a otlučená.

Překročí vysoký práh. Je na řadě.

Za pultem panuje podsaditá paní v bílé šatové zástěře bez rukávů. Přes zástěru má přehozený rozepnutý šedý plášť. V zapraném síťovaném čepečku nad zpoceným čelem a s otrískanou sběračkou v neopálené a hrubé ruce plní modrý smaltovaný kbelík bílým mlékem. Když je teplo a ona šedý plášť odloží, jsou vidět nezpevněné svaly na ruce; ztvarohovatělá kůže je svěšená, jako by na kostech paží sušila zaprané záclony.

Tak už padej.

Ještě.

To neuneseš, usmrkanče.

Unesu.

Svaly hubené ruky se napnou jako struny. Modré žíly nesou kbelík a vystoupí na povrch. Vidíte, mám modrou krev, tvrdí Přítel a umanutě ukazuje francouzskému tátovi, české mámě, ruské babičce říční meandry na zápěstí.

Rukojeť se zadírá do dětské dlaně a rudý šlinc pálí.

Šourá se. Odpočítá osm cupitavých krůčků. Zastaví se a kbelík opatrně postaví na zem. Vystřídá ruce, aby mléko nevyšplíchlo do prachu chodníku. Občas kbelík poponáší oběma rukama a kbelík před ním utíká. Klopýtavě a baletními krůčky ho tělo po špičkách dobíhá. Musí se zastavit. Mléčný disk se divoce rozkolébá a hrozí, že odletí. Občas mu do mléka vítr naplive smítka a listí a smotky chlupů potulných psů. Dřívka plavou v bílém kruhu a s každým krokem se obrazce na bledém plátně mění. Vítr plive na mléčnou hladinu varovný vzkaz psaný osudem. Vzkaz tvarovaný krásnými čínskými znaky.

Tehdy je Přítel rozluštit neuměl.

O třicet let později rovnají Přítelovy ruce v čínské uličce překoceny děravý kbelík plný vyvařených vajglů z vajglové polévky. Ruce se chytanou řídítek a kolo se vymotá z krivolakých uliček. Domy s malými dvorky jsou chráněny vysokými

prahy; mají potměšilým zlým duchům v přestrojení zabránit ve vstupu. Poslední ulička ústí na širokou ulici. Na rohu Příteľovy hedvábné stezky je obchod s buddhistickým zbožím. Auta zatroubí; ohlašují štvanič a cesta je něco, co nelze ani na okamžik opustit. Legendární vládcí Yao a Shun vedli podnebesí humanitou a lid je následoval.

Jie a Zhou vedli Podnebesí násilím a lid je následoval.

Jen kdyby vydávali rozkazy v rozporu s tím, co mají sami rádi, lid by je nenásledoval.

Z toho plyne, že ušlechtilý člověk hledá nejprve u sebe a teprve potom u druhých. Nejprve se toho hledí zbavit sám u sebe. Teprve potom to zakazuje druhým. Nikdy se nestalo, že by byl někdo schopn jít příkladem ostatním, nechová-li v sobě toleranci k druhým.

Blond vlasy s nádechem došeda a nepřekvapené modré oči za skly brýlí nasednou na kolo.

生

Spisovatelka se dívá na Město Prahu a drží oběma rukama kormidlo v šestém patře; vítr vezme hlavu do dlaní a políbí rozpálené čelo. Balkon je můstek vesmírné lodí a pluje vzduchem. V oranžových závěsných květináčích roste v létě tmavozelená máta, bazalka, libeček, krčí se tymián a majoránka. Dnes jsou květináče plné sněhu. Seschlé bylinky se přikryly bílou duchnou až po bradu.

V kuchyni ruka utrhne čtyři lístky čerstvé máty a vaří čaj. Dveře na balkon nechá otevřené. Ledový vítr vpadne za ní; chodí rád na návštěvy a prozkoumá fotografii na stole. Sfoukne ji a sune po tmavých parketách. Vší silou fouká do tváře drobné Ženy v šátku, která nesmí překročit nízký práh krásného domu. Umělé dýchání z úst do úst nezabírá, nakonec s ní prchne. Fotografie odplachtí nad řeku Vltavu a vznese se vysoko nad *Hradčany*.

生

Lití olova je jistě nemine. Auto zaparkují ve středočeském Městě Puklice, v bludišti žltorudých cihlových staveb. Programátor si pro sebe bezostyšně uzurpuje rovnou dvě parkovací místa, a není to tím, že by zaparkoval nešikovně. Naopak, je to nový návyk z Města Pekingu. Z houští naškrobených záclon mává buclatá ruka bez těla. Programátorova manželka se za tchyni stydí, hlas za záclonou sídlištního okna patří k buclaté ruce a vyluzuje hlasité *kuku, kuku, kuku*. Kalamita, jako když byla Olivie malá. Olivie není malá. Kuku, kuku, ku klux klan.

Programátor je netrpělivý; neklidně podupává před rodným domem ve svátečním tmavém obleku a červené šále kolem krku. Ruka čouhá, kukačka kuká, bzučák bzučí, prosincový vzduch se zahušťuje, karavana stoupá husím pochodem po schodech do posledního patra domu bez výtahu. Rodiče jsou bohatí, přesto se odmítli stěhovat do vlastního domu. Dveře bez jmenovky se otevřou dokořán, mezi futry září úsměv Programátorova mladšího bratra a v útrobách bytu řve odrhovačka, *už se všichni těšíme na Ježíška, copak nám asi nadělí*. Olivie má strejdu ráda, dobírá si ji pod zlatým jmelím. Dobírá si ji čtrnáct let.

„Pod stromečkem budeš mít prd. Všechno je jenom pro mě. Já jsem nezlobil.“

„To pro tebe tam nebude nic.“

Programátor mladšímu bratrovi ze srdce závidí a nikdy by to nepřiznal. Bratr umí být nenapodobitelně dětinský a nepotřebuje cynismus, aby skryl své dojetí. Jeho krásný obličej přitahuje houfy milenek. Dorazil předchozí den; manekýn pomohl paličkou na maso zabít kapry. Týden se proháněli ve vaně a dostali staročeská jména.

„Utratila jsem za ně majlant. Nejvíc mě nasral tenhle dranzíráček, rozbila se mi střenka. Teď když řežu ocas ryby, mlátím do toho prkýnkem.“

Rybí těla stáhli ze slizkých stříbrných šupin, šupiny vymáchali v mýdlové vodě a usušili. Na Štědrý večer najdou všichni pod svátečním talířem šustivou šupinu a zastrčí ji do

peněženky, aby se šrajtofle plnila celý rok. Poplivou ji a zamumlají, *penízky, penízky, pojdte ke mně, množte se mi*. V Číně rybí šupiny polknou; to přináší štěstí.

Bratr nakoupil basu pív, světlý ležák Svijanský máz a Břežňák, pivo výčepní světlé. A taky červené víno, bílé víno, fernet, Aperol, Coca-Colu, Sprite. Nanosil tašky banánů, mandarinek, pomerančů, jablek, ananasu, kiwi, prskavek, tiché a ochotné purpury, františka ve tvaru miniaturních černých pyramid. Programátor sloupne z tváře čínský neprodyšný nános, stáhne se do pozadí, předá velení. Dobyvatel světa, mocný muž velkých kariér, tak chce být viděn. Splnil, co se očekávalo; vydělává a vydělává hodně ve Městě Pekingu. Takhle chtěl žít. Každý víkend se scházet s velkou rodinou, mít děti, hodně dětí. Existence Olivie ho mate. Podoba vlastního dítěte ho mate. Další zklamání by už nezvládl.

V obývacím pokoji, což je prostor čtvercového půdorysu s kruhovou střechou a znázorňuje zemi a nebesa, se od podlahy ke stropu tyčí vyšňořená borovice. Kmen je těsně u koberce rovnoměrně otesaný a napresovaný do tmavozeleného čtyřramenného stojanu. Stojan se pokouší borovici vcucnout. Pod ztěžklými, pravidelně rozloženými hustými větvemi, na nichž se pohupuje a leskne třpyt ozdob v podobě jedlových šišek, stříbrných hvězd, blyštivých zvonečků, koulí a andělíčků, se roztéká hora dáreků. Borovice je sešňěrovaná. Stojí ve svěrací kazajce. Je opásaná chundelatým stříbrným řetězem. Špici zdobí stříbrný turban s kopím. Dech smutku patří ke smolné vůni borovic, dech smutku a pocit věčnosti. Aby byly Vánoce šťastné a veselé, musí být kmen vysoký a široký; změt' dáreků různých velikostí se rozlévá po rudém koberci k balkonovým dveřím.

„Jedle by byla lepší, ale jedle je drahá jako prase. Borovici má táta od známýho, to sousedce ani nemůžu říct, ta má borovici za pět set, co se kvůli tomu našmajdá. Pustila jsem si televizi, dělala jsem jednohubečky, ptali se lidí, jak dlouho mají stromeček, mají ho až do února, až do Hromnic. Mluvila tam nějaká čínská doktorka, podívá se ti na jazyk a podle prasklin pozná, co ti je. Já mám jazyk jako miminko, dívej. Když ti krvácí z nosu, nemáš si tam cpát tampóny.“

V kuchyni odlévají olovo na Štědrý den. Nikdy na Nový rok. Olovo roztaví v miniaturní naběrače s dlouhou rukojetí na žáru plotýnky elektrického sporáku. Roztavené olovo vchrstnou do ledové vody bíle smaltovaného kbelíku; starý věštecký zvyk. Z podob rozprsklého a ztuhlého olova usuzují na budoucí události.

„Babi, pojd' si taky odlít olovo.“

„Dej mi s tím pokoj.“

V Číně nelíjí olovo, aby věděli, co je čeká. Stačí želví krunýř a kosti. Obojí puká ohněm a hněvem a dává na otázku odpověď. Žádná otázka není tatáž otázka, i když třeba stejně zní. A tak ani odpověď nemusí, dokonce ani nemůže být stejná. K popukané kosti nebo na želví krunýř napíšou, jestli se všechno splnilo, nebo nesplnilo; je to nezbytná paralelnost. I legendární vládcí jsou doslovná paralelnost. Protiklad dvojice dobrých vládců a špatných vládců, symbolů počátků a konce, je rétorický. Legendární vládcí Yao a Shun jsou protagonisty konfuciánských textů, *Velkého učení* a *Doktríny středu*. Yao vynikal humanitou a vladařskou rozvahou. Kterou v závěru stvrdil tím, že od vlády odstavil nehodného syna. Yao legitimním nástupcem ustanovil kongeniálního Shuna. Ten upoutal jeho pozornost svými vlastnostmi už jako dvacetiletý, dokonce tohoto svého nástupce opatřil dvěma dcerami jako legitimními manželkami.

Ony vládnout nesměly.

Symbolickými protiklady byli i Jie Kui a Zhou Xin, předobraz tyranů. Jejich legendy se vyprávěly jako výstražná znamení krutosti, chtíče, výstřednosti. Předzvěst konce.

生

Spisovatelka čeká; voda ve smetanové varné konvici s kovovou hubičkou probublává. Ruka promne tmavozelené lístky máty mezi prsty. Hlava k nim přivoní. Ruka je hodí do buclaté čajové konvice, zalije horkou vodou, přikryje víčkem. Lístky si ve tmě zatančí, usadí se na dně a vydechnou obraz budoucnosti. Na venkovní chodbě nikdo nestojí. Nikdo není opřený o zeď. Nikdo si ji nefotí.

Může opustit byt.

Čína jednadvacátého století je podivný boj o přežití; chutná jako *kumquat*, sladkokyselá směs pomeranče a citronu.

Spisovatelka stojí na balkoně a pozoruje zamlžený úplněk, bílého milence. Úplněk s krajkovým lemem vypadá na severofriškém ostrově Amrum jako krvavý steak; růžově se zrcadlí na tiché hladině Severního moře. O půlnoci kejhají na měsíc bílé husy. Na Amrumu pozoruje úplněk okem dalekohledu. Měsíc je bílá buňka s kontinenty a hrboolatým okrajem, Amrum objímá Golfský proud a hladinu moře rozpohybuje armáda želvíček s vyboulenými krunýři. „Spěje-li stát či rodina k prosperitě, musí tu být nějaká příznivá znamení. Spěje-li stát či rodina k záhubě, musí tu být nějaká neblahá znamení.“ V zimních měsících existují dny, kdy armády želvích krunýřů zmizí pod hladinou a přes moře někdo přehodí hladký mušelín, který se ostře a rovně leskne. Zima na Amrumu nemá podobu rozkladu, smrti, temna, zlé neděle. Je to mírná melancholie prosycená jarem na obzoru. Amrum je škola, kde si nebesa beztrestně zkoušejí druhy počasí bez ohledu na roční období. Přes mraky nevede stezka; Spisovatelka se musí dát cestou po zemi. Amrum nezná masový turismus, Amrum si přivlastnili ptáci. Tichý a osamělý svět, do kterého Spisovatelka patří a ve kterém se cítí doma. Chodívá kolem jezdeckého dvora; koně, zamazané holínky a nad hlavou proletí hejna ptáků, jejich černí prořízne šed.

Amrum = kleine Insel, grosse Freiheit

Čína = grosse Insel, keine Freiheit

Letí světem svobodná a okolní svět vnímá s odstupem; soukromí je v hlavě a do něho nic z toho, co vidí a co slyší straky modré, nepouští. Jenomže žádný život není vně dějin. A žádné dějiny nejsou vně života.

Straka modrá letí a z hrdla se jí sype zrezivělé harampádí a slabiky z ostnatého drátu. Vyčichlá slova, která nikdo nepotřebuje, která podvádějí sama sebe.

Slova, kterými straku modrou vykrmili k prasknutí ve dvacátém století. Dvacáté století je stoletím dehumanizace.

Vydává ji.

Po celé zeměkouli se hromadí skládky drnčivého odpadu. Bleší trhy slov. A tak jsou-li slova nepřátelsky vysílána, stejně nepřátelsky se vrací. Je-li zboží získáno úskokem, stejně tak úskokem odejde.

Tělem straky modré se táhnou pomyslná potrubí, s racheťem se na zem snášejí slova, která ztratila obsah: třídní boj, diktatura, komunismus, kulturní revoluce, socialismus, kapitalismus, pravice, levice, demokracie, fašismus, disidenti, demokracie, lidská práva, duše.

Mladá těla obcházejí bleší trhy a jejich zdravé ruce se hroubou ve zrezivěném šrotu.

Na rozkládacích rybářských stoličkách pyšně posedávají a nadutě rokují diktátoři, novodobí koboldové, relikty komunistické minulosti, kteří spolupracovali v ekonomických a prognostických ústavech a nejsou schopni dohledat články, jež nečetli, a oprávněně považují Čínu za stabilizovanou společnost, protože když se lidstvo potácí mezi anarchií a tyranii, je tyranie menším zlem, uť. A i na Západě pozvolna dochází k děsivé změně výkladu azylového práva. Azyl je stále zřetelněji pojímán jako únik z tyranie.

Ale ne jako únik z totalitního systému.

Mladá těla převracejí slova štítivě v prstech a opatrně ochutnávají. Netuší, k čemu jsou dnes dobrá. Vyplivnou je jako prázdná slunečnicová semínka bez chuti a zápachu. Žluklá slova se k ničemu a k nikomu nehodí. Jejich stříh a míry vyšly z módy. Slunečnicová semínka zacinkají o zem. Jsou to olověné atrapy.

Snem mladých těl je mít cenu diamantové partie.

Diamantovou partií je bohatý, zdravý muž nebo bohatá, zdravá žena. S americkým pasem. Dostat dceru pod čepce s diamantovým baldachýnem.

Oslovují se západními jmény, dobře vyslovitelnými. Například Čínská Dívka si říká Emily.

Olovenou partií je vládce podnebesí. Do komunistické strany jsou přijímáni jen bohatí podnikatelé. Snahou je, aby strana měla co nejméně členů. Je to výlučný klub boháčů. Bylo to někdy jinak?

生

Babička vyšle dědu do sklepa pro napečené vánoční cukroví. Děda se nevrací. Babička vyšle Programátora pro víno a pro dědu a pro doma vyškvařené vepřové sádlo; vnoří do černého smaltovaného kbelíku lžici s dlouhým držadlem a odloupne čtyři kopečky mazlavé mastnoty jako porce lesklé zmrzliny. Velitelka vysílá své vojáky na bojiště; Programátor je šťastný a záukolován, nemusí se rozhodovat, nemusí hádat, co ho v roztaveném olovu čeká a nemine. Ve Městě Pekingu lijí olovo rovnou do řek. Olovená tíže se sune městy. Každý ví, co ho čeká.

To je výhoda totalitních systémů.

Na schodech mine tátu a stříbrný tác. Ve sklepním vlhkém chladu je ticho a na zemi se válí chuchvalce jedlových větví a chvojí na hrob. Hrubé regály jsou vyrobené na míru; oblepily zdi ke stropu a jsou ztěžklé třešňovými a meruňkovými kompoty, jahodovými, pampeliškovými a rybízovými marmeládami, nakládány okurkami, masovými konzervami. Na podlaze se táhne stružka vody. Možná někde prasklo potrubí. Rodině patří ještě jeden sklep. Tam ale nikdo nesmí, ten patří výhradně dědovi.

Navrstvené cukroví spí v temnotě tmavohnědých papírových krabic. Prázdné obdélníkové rakve babička dovachá z místního soukromého supermarketu už v říjnu. Po Vánocích v nich bratři obřadně nesou cukrové výslužky; babiččina pýcha, babiččina mana.

„Peču vánočky a čokoládové a ořechové řezy. Cukroví si můžete vzít s sebou. V mrazáku vám vydrží do Velikonoc. Nejdřív se čepejříte, a pak to všichni rádi zblajznete.“

„Díky.“

„Díky.“

Patnáct, dvacet, třicet, sto, tisíc druhů cukroví. Linecké cukroví, banánky, škeble, ořechové sněhulky, pracny, vanilkové rohlíčky, pusinky, karamelové slzičky, skořicové hvězdičky, sádlovky, košíčky, laskonky, vosí hnízda, kokosové kuličky a mušličky plněné drcenými vlašskými ořechy. Šiky

spartakiádních a vojenských a baletních oddílů; nejvyšší hodnota má čokoládový řez. Táta po večerech sedává u televize v obývacím pokoji a dobrovolně pomáhá a nevzdychá. Mlýnkem na maso prolisuje žlutavé těsto na banánky a promaže kolečka lineckého cukroví, aby se mlaskavě slepila rybízovou nebo jahodovou marmeládou. Marmelády navařil v létě, nedobrovolně a s povzdechem trhal červený, černý, bílý rybíz z keřů na zahradě chaty; shýbal unavená záda a sbíral jahody. V další krabici se povalují vánoční perničky ve tvaru srdce, hvězdiček, zvonečků, hříbků, betlémské hvězdy, ozdobené bílkovým sněhem. Bílkový sníh se protlačí speciálním igelitovým sáčkem s ustríženým rohem. Babička schovává pevné a nezničitelné sáčky od osmdesátých let minulého století, kdy se mléko prodávalo v igelitu. Synové vystáli dlouhou frontu v socialistické mlékárně na náměstí.

生

Přítel zabočí a v slunci nasedne na skládací kolo. Ponoří tělo do zdivočelého troubení rozpálených automobilových karoserií; do proudu autobusů, rikš, vozíků, kol. Dálnice v jeho čtvrti byla ještě před rokem skvělou silnicí, ale teď už náporu aut dávno nestačí. Na první křižovatce svítí na přechodu zelená a řidiči ji zvesela ignorují. V šedesátých letech dvacátého století pochodovala Čínou čínská mládežnická organizace Rudé gardy; v ústech středoškoláků žil kult Mao Ce-tunga a v mysli boj proti všemu tradičnímu. Rudá je symbol *jejich* pokroku; komunisté trvali na tom, že červená barva pouličních semaforů znamená *kupředu, jdi, jed', pochoduj*; rudá barva, barva komunismu a pokroku.

V jednadvacátém století ovládá těla kolektivní podvědomí; rozjíždějí se na červenou a chudé venkovany nepopotahují kvůli pokutám; venkované je nemají z čeho zaplatit.

Přítel ignoruje chodce i agresivní auta. Proplétá se mezi rozpálenými plechy.

Je to o síle, ne že ne.

Provoz na ulici houstne. Podobá se křiku hejna strak modrých; hledají ctnosti krále Wena. Jen mandát nebi přísluší, bez konce majestát.

生

Programátorovi rodiče chodívali o zimních sobotách tančovat do sálu místní sokolovny a nechávali syny doma samotné; candrbál myslivecký, hasičský, masopustní, karnevalový.

„Schválně, vole, jestli igelitovej pytlík mlíka vydrží, když ho vykopnu do vzduchu jako fotbalovou mičudu.“

V sáčku se přelévá tekutina; mléčná serenáda rezignovaného živočicha. V dětském pokoji sídlištního bytu jsou natěsnané dva gauče, stůl, skříň a jedna židle, na které se střídají při psaní úkolů. Starší bratr vykopne sáček do stropu a ten těsně mine lustr z bílých, černě žíhaných kalichů. Sáček se od stropu odrazí, dopadne na koberec, roztrhne se; břicho vyvrhne vnitřnosti.

Bílé mléko se rozstříkne; cisterna mléčných slz. Stékají po tabulkách okenního skla, po dveřích mahagonové skříně; zachytí se lesku kovového klíče u dveří, zatouží odemknout skříň, zachumlat se do triček a ručně pletených, žmolkovatých svetřů. Vsakují se do háčkových přehozů na ustlaných postelích. Naškrobené a tvrdým stehem vyšívané polštáře mléko hltavě spolykají. Mléčně rozprsklé tečky se uchytí na zaskleném obraze; zátiší oranžových pomerančů v keramické míse. Sněhová břečka stéká po skice zasněženého Města Prahy, dárek tátova kamaráda; několika tahy uměl zachytit podezřelé lidské tváře širokých čel všech ras. Nejvíc mléka nenasytně naloká zelený koberec.

Celý pokoj se zalyká a dává.

Kluci hodiny vytírají, suší, drhnou, nervózní, potí se. Vědí, že maminka, kterou vyvede z duševní rovnováhy drobek vánočky na linoleu, o centimetr posunutý ubrus, otočená soška z malachitu, nakloněná kytice ze sušených palmových listů

a trav v duchu obrazů malíře Makarta, tak drahá duši majitelů měšťáckých salonů, bude po návratu z candrbálu vyšilovat. Vyrůstají s pocitem, že byt patří jí; má mandát na vzduch, který dýchají, a jsou v jejím majetku trpění. Bude stát uprostřed pokoje s výrazem mučednice, na hlavě trvalou ondulaci, a nastanou galeje.

Nebezpečí zažehnají, uf, uklizeno.

Nedělní poledne je udá zakyslým puchem.

Následující měsíce protká a zaštopuje pestrá výšivka trestů, vzdechů, ublížených pohledů. Nedostanou večeri. Den za dnem se dívají, jak máma s tátou večerí. Syny krmí pepřnými slovy bužírek jako debilové, vypatlanci, mameluci, nevyčválaní spratkové, jelita, hloupost, tupost, neschopnost, nevychovanost, nedostatek řádu, disciplíny. Dětský pokoj vymalují, žlutou omítku dozdobí stříbrným válečkem a koupí rudý, kovralový koberec.

Programátor se od té doby nemůže na mléko ani podívat. Natož ho polknout. Maminka mluvila pro sebe dlouho; tehdy si přál, aby umřela; nezadržitelný mléčný proud a slova protistrany k ní nedolehla. Někomu neviditelnému nekonečným monologem vysvětlovala, že takhle praštěný nápad můžou mít jenom vylízané mozky, synové svého otce, šplouchá jim na maják. Jako by někde, v dalekém vesmíru, žádala o pochopení, soucit, úlevu.

Programátor prudce zaklapne nepoddajná víka hnědé krabice měknoucích vánočních perníčků. Popadne jenom dvě lahve vína; obě vypije sám. Smaltovaný kbelík s domácím vepřovým sádlem ignoruje.

生

Spisovatelka usrkává horký mátový čaj se zavřenýma očima a za víčky má myší pištění drobné Ženy v šátku, pištění Josefíny v moři myšího národa.

Na monitoru si pouští záběry, které viděla v galerii Města Prahy a které tajně natočili přátelé malé čínské fotografky. Střídavě se dívá i na pokřivený dokument, jaký v těchto dnech

o její zemi odvysílala ruská televize. Propaganda je kolektivní lež a kolektivní pomluvu nelze vymýtit. Lež je převychovatelný chameleon; kolektivní lži nevymírají. Do Města Prahy v srpnu roku 1968 vjížděly nejen sovětské tanky a nikoho se na nic neptaly. Byla to okupace.

Dokument mluví o osvobození; vymyté mozky věřily a věří, že jely zachraňovat Město Prahu před agresí revanšistických západoněmeckých vojáků. Věřily a věří, že zachránily lidstvo před třetí světovou válkou.

„No a co,“ řekne Přítel. „U všech velvyslanectví Města Pekingu dnes stojí vojáci, a vůbec nevědí, co a proč a koho a před jakými vetřelci hlídají. Jsou přešťastní, že poslouží vlasti se zbraní v ruce, že mají práci. Myslí si, že slouží nějaké hodně tajné a hodně dobré věci.“

„Už nejsme děti. Už bychom se měli chovat dospěle.“

„Nesmíš si to tak brát.“

„Moc dobře víš, kdy je nejtěžší na sebevraždu nepomyslet. A to i v bezpečí ostrova Amrum.“

„Vím. Když ti dojde, že člověk je bytost nepoučitelná.“

生

Babička nasmažila nejen kapry, ale i kuřecí a vepřové řízky; vnučka Olivie ryby nejí. Veselme se.

Rozkládací stůl v obývacím pokoji mizí pod naškrobeným slavnostním ubrusem. Tmavozelená látka je protkaná zlatými nitkami. Vteřiny se lesknou, blyští, oslepují a cukroví je vyrovnané po obvodu stříbrného tácu; kajuty zámořské lodi jsou vyměřené, na milimetr. Vánoční ozdoby na horních větvích v rohu pokoje ladí s drobnými ozdobami borovicových větví ve váze uprostřed stolu. Jehličí se dusí pod postříbřenou a pozlacenou veteší. Kýč už nemá kam postupovat. V koupelně je přes okraj vypuštěné vany bez kaprů položené žehlicí prkno. Na prkně jsou uvelebeny buclaté mísy s bramborovým salátem a haldami řízků. Zlatá strouhanka se drolí, dopadá na dno bílé, vycíděné vany. Bratr opatrně vyloupne z ohmatané zeleně papírového obalu černou gramofonovou desku s vánočními

koledami; drží kotouč mezi dlaněmi. Ofoukne památeční černá deska a opatrně ji položí na starý gramofon, *narodil se Kristus Pán*. Desku poslouchali celé vánoční dětství, vryla se jim hluboko do mozku; jehla zapadne do drážky mozkových závitů a chvěje se. Deska se točí a je natně poškrábaná.

Usadí se v tónech kolem stolu. Večeře i nadílka probíhají podle přesně stanoveného ceremoniálu. Bratr rozlije sklenkám aperitiv a zapálí zlatou svíčku. Každý pohyb provádí s postranním pohledem, upřeným na určícenou maminku. Všechno, i to nejintimnější, má v této domácnosti přesně stanovený řád.

„Mami, sedni si, budeme rozjímat.“

„Ty máš nápady. Radši jez, dokud je to teplý. A pomodlíme se. Umíš ty se vůbec pomodlit?“

„Ne, proč?“

Babička zlatou svíčku uprostřed stolu sfoukne.

„Ještě mi voskem pokapeš ubrus.“

Babička kmitá jako čamrda a pomoc odmítá. Ze svátečních talířů se kouří. Brady jedlíků se koupou v páře a v hovězím vývaru plavou játrové knedlíčky. Rybí polévku už nevaří; Olivie nesnese pohled na rybí vnitřnosti. Líbne břeh horké lžice, usrkne, odstrčí talíř.

„Děkuju, já už to nechci.“

Těla u stolu strnou hrůzou.

Babička se proměňuje v sochu bohyně pomsty, zbytek stolu unisono zavřeští; polévka je výborná, výtečná, mimořádná, delikatesa, mně tedy chutná moc, takovou umí jenom naše babička, nikde jinde na světě se nic podobného nedostane. Slova dobíjí paralyzovanému tělu baterie a babička se rozběhne do kuchyně.

Dávají bedlivý pozor, aby neušpinili naškrobený ubrus; do příborového neticha znějí koledy a nikdo je neposlouchá. Babička staví před napjaté obličejové mísy s bramborovým salátem a smaženým kaprem. Hora salátu je zdobená mozaikou z podélně nakrájených červených paprik, vějířků nakládáných zelených okurek, koleček vajec, uvařených natvrdo. Před vnučku staví buclatá ruka jinou mísu, menší.

„Pro tebe jsem usmažila kuřecí řízečky, protože ty jsi moje zlatá holka.“

Zlatá holka uždíbně odpadlou záplatu strouhanky. Obnaží maso a zbledne.

„Olivie, tobě není dobře.“

Vnučka přikývne.

„Dala by sis něco jiného, vid’?“

Vnučka přikývne.

„A co?“

Vnučka polkne nakrájené lesklé červené jablko a čtyři srpečky pomeranče. Babička se nevzdává a oloupe mandarinku. Otvírákem otevře konzervu s ananasovým a jahodovým kompotem. Plátky tmavého celozrnného chleba proloží kolečky rajčat a mozzarely a rostbífem. Olivie krajíce chleba rozevře jako knihu a roznimrá; namáhavě polkne tři plátky slizkých rajčat. Uspořádaná, vyrovnaná osobnost je předpokladem uspořádané, vyrovnané rodiny. Bez pěstování osobnosti není usebrání rodiny. „Řekne-li se, že kdo chce řídit stát, musí napřed usebrat svou rodinu, míní se, že kdo nedokáže vychovat ani svou rodinu, nebude nikdy schopen vychovat kohokoli jiného. Z toho plyne, že ušlechtilý člověk pozvedne celý stát, aniž vlastně překročí práh své rodiny. Není to nic než synovská oddanost, s níž slouží svému vládcí. Není to nic než bratrská láska, s níž slouží svému nadřízenému. A není to nic než rodičovská láska, s níž opatruje zástupy.“ Pod balkonem sedí na ulici o svatvečeru ve sněhu oranžová kočka; její srst má barvu pomeranče. Usilovně přemýšlí a tlapky přimrzají ke studenému sněhu. V přimhouřených žlutých očích se leskne tato rodina u štědrovečerního stolu a obrazy všech rodin světa. Kočičí tlapky zanechají ve sněhu vzkaz; všechno je odvozeno ze vztahů rodinných. Stát jen opakuje vzorce chování, paradigma rodiny.

生

Purpurová réva je přítulná čajovna Města Pekingu. Není zastrčená, jen nezvykle tichá a před ní si v měkkém prachu hraje

mladá žena s ušmudlaným dítětem; dítě se nevzpouzí. Její oči se přidrží Příteľovy tváře. Příteľ opře kolo o zeď a kovovými vidlicemi a zábradlím provlékne bytelný zámek.

Na stěnách visí zarámované fotografie starého Města Pekingu a fotografie starců s bezzubými ústy a dětsky vykulenými očima. U jednoho z dřevěných stolků sedí na židličkách z imitace tepaného železa dva muži. Před nimi je na červeném umakartovém ubrusu rozházená syrová bílá rýže. V rozsypaném pevném zrní někdo psal pečlivým ukazováčkem. Oči mužů se dívají na Přítele a Příteľovy oči čtou rýžový vzkaz. Když ho dočtou, jeden z mužů rýži, ve které je napsáno *Cyanopica cyana*, prudce smete na zem.

Rádce legendárního Žlutého císaře údajně vymyslel čínské písmo poté, co jednoho rána spatřil ve sněhu ptačí a zvířecí stopy. Příteľ čínské písmo vymyslel poté, co mu na hladině bílého mléka, které jako dítě opatrně nesl ve smaltovaném kbelíku Městem Moskvou, plavala dřívka. Původ čínského písma sahá k věšterným kostem dynastie Shang v šestnáctém století před Kristem. Na kosti byly vyryty symboly, které představovaly slova. Používaly se k předpovídání budoucnosti. Příteľ nepotřebuje věšterné kameny; svou budoucnost zná. Protože zažil mnoho minulostí. Právě proto se nebojí. Tím se říká, že to, co činilo krále Wena *tím* Wenem, nebylo nic jiného než jeho nekonečná prostota.

生

Programátorova žena odnáší do kuchyně špinavé talíře se zbytky mazlavého bramborového salátu s majonézou a zapatlané přibory, skleničky s otisky mastných prstů a rtěnky. Pokládá špinu do dřezu.

Babička stojí u kuchyňské linky a zdobí zmrzlinové poháry. Pokrývá mohutné koule čokoládové a vanilkové zmrzliny kopcem chvějivé šlehačky, pěnu posype pistáciiovými oříšky a sekanými mandlemi a vbodne trojhránek lázeňské oplatky. Na malém struhadle strouhá hoblinky čokolády.

„A vona jako nic jíst nebude?“

„Kdo?“

„Nedělej, že nevíš. Olivie.“

„Vždyť jí.“

„Aha. A co?“

„Jí hodně ovoce.“

„Takže blbne s nějakou dietou.“

„Ne. Má takové přechodné období. To je v pubertě normální.“

„A vaříš jí tam vůbec něco pořádného? Já ti řeknu, v čem je problém. I vejce natvrdo tam vaří v silným hnědým odvaru čaje. Má zkažený žaludek ze všech těch blafů. Černý vejce, kuřecí a kachní pařátky, raťafáci, vlašťovčí hnízda, brouci, krysy, kobylky, hadi, ropuchy, želvy, fuj, sežerou všechno, co se hejbe. Ani bych se toho nedotkla, zvířata se živí odpadky. Jen to vyslovím, už se toho štítím.“

Babička si odplivne. Snacha popadne zmrzlinové poháry, ze kterých se zvedá žaludek jí. Na kopce šlehačky s ovocem prší čokoláda a vyslovené i nevyslovené výčitky, které mají pařátky. Postaví broušené poháry na žlutý tác.

„Taky jsou tam velká pochoutka řekomysi a luskouni, maminko. A posilující prostředky, zázračné nápoje. Afrodisiakum není totiž jen celer a čokoláda, ale taky kotvičnik, to je zelená viagra plná anabolických steroidů. A děhel čínský a ženšen pravý obsahují přírodní rostlinné estrogény, fytoestrogény, zmírňují návaly horka. Ale všechno tam konzultují se zkušenou bylinkářkou, v určitém množství můžou být rostliny i jedovaté. Jen cibetky zmizely z jídelních lístků. A žraločí ploutve nejíme zase my, protože je žralokům odřezávají z těla zaživa.“

Snacha s tchyní se chvíli přetahují o tác. Snacha vzdorně odpluje a práskne za sebou dveřmi. Práskne dveřmi, to si dovolila moc; žlutý tác za ní připluje do obývacího pokoje a z Olivie nespouští ostríží zrak. Počítá sousta, polyká za vnučku.

Vnučka odloupne z mračna šlehačky a kopečků vanilkové a čokoládové zmrzliny dva plátky jahod a tři šťavnatě sladké kostky lepkavého ananasu. Ve skleněném poháru na tlusté noze pomalu stoupá hladina rozteklé žlutohnědé břečky jako *Žlutá řeka*. Našlehaná pěna z bílků připomíná bílou vatu a oblaka za oknem letadla na modrém nebi; oblaka jako vyhlazené

oblázky vsazené do modří. Letadlo plave ve vaně naplněné po okraj pěnou.

„To si ta holka jako nedá ani zmrzlinu, nebo co?“

Kobra upřeně zírá, nemrká; oči všech sledují Programátovu ženu. Jestli situaci zvládne.

Olívie mámu osvobodí a strhne pozornost na sebe. Protočí teatrálně oči v sloup. Popadne pohár a sladký blivajz vypije do dna, na jeden záta. Babička se jí pomstí a pichlavé otázky přesměruje.

„Co to máš na sobě, holka, za hacafrak?“

Vnučka pokrčí rameny.

„A co to máš na hlavě, copy už se snad dneska nenosí.“

Vnučka pokrčí rameny a začne si čistit vyčištěná skla brýlí.

生

Spisovatelka medituje každý den mezi čtvrtou a pátou hodinou ranní. Soustředí se na dech a na přítomnost. Myšlenky předchozího dne se zklidní a usadí na dno; přestanou vyšilovat a poletovat, sešikují se do hejna, ale nemizí. Žák se ptal Mistra, jak by měl meditovat.

„Když odeznívá předchozí myšlenka a budoucí ještě nevznikne, není tu mezera?“

„Je.“

„Tak tu mezeru prodluž. To je meditace.“

Změna musí přejít jednotlivci do krve, to trvá dlouho. Změna musí přejít do krve společnosti. Na začátku musí být po každé změna vědomí. Změna potřebuje představivost a dobrá literatura představivost podporuje. Přítel ji donutil meditovat. Když se ve sklenici čiré vody promíchá hrst špinavé hlíny, voda se zakalí. Tekutina se musí nechat v klidu, než kal klesne a usadí se u dna. Její mysl zakaluje tento svět, tato doba; emoce ní smetí.

Medituje. Hlína se usazuje a voda bude čistá. Možná.

Nikdo proti propagandě vran černých, které tvrdí, že okupace Československa v roce 1968 byla aktem osvobození, neprotestuje. Ještě se může rozhodnout. Může jít jako ostatní

nakoupit nové šaty, boty, mobil, nechat se ostříhat, namasírovat, koupit si jiné byty, jiné tapety, pořídit si jiné milence, chodit na jazykové kurzy, zmenšit si prsa, upravit pohlaví; žádná mučivá obřízka, prý jen kosmetická úprava kosočtverců.

„Proč?“

„Aby vagina vypadala jako u čtrnáctiletých.“

„Copak na tom záleží?“

„Ne. Stejně netuším, jak vypadají vaginy čtrnáctiletých.“

Může jako ostatní těla cestovat, nudit se, věnovat se charitě, diskutovat v kavárnách o politice. Může zavřít oči. Ještě se rozhodnout může.

Oči otevře; v levém oku křik drobné Ženy v šátku, v pravém oku blikání obřího náramku na Právníkově zápěstí. Dopije mátový čaj. Bílý hrnek s fríským modrým vzorem a hranatým podšálkem koupila na ostrově Amrum; zastrčí ho do myčky a zavadí loktem o láhev olivového oleje. Olej se rozlije po kameninové, vyhřívané podlaze jako podzimně duhová olejová skvrna; na Amrumu se podzim ke slovu nedere, je to unavený a vypelichaný pes a nechává kořist dodýchat.

Na ostrově původně nebylo ani dřevo; používali kosti velryb, které ulovili. Velrybí tuk je živil; byl drahý. Tuk používali do lamp a na kosti vyrývali vzkazy.

Ozve se rána; do trávy spadne sněhový kaštan a vlašský ořech. Hodiny ukazují *ten* čas. Dospělým dětem napíše, kam odjíždí tentokrát; je to soudržnost, je to partnerství, je to tolerance, je to láska. Když byli malí, necestovala; potřebovali mít jistotu prostoru. Každé dítě potřebuje mít jistotu důvěrného prostoru.

Začne rychle balit. Společnost jí bude dělat samota. Tvoří spolu silné a nezdolné společenství.

生

Babičce zvlhnou oči dojetím; před nadílkou postojí u vánočního stromečku. Dárky se rozbalují při kávě; rozdávají je děda s Olivíí. Židle jsou otočené k vánočnímu stromku; divadelní představení je melodram a babička dárky z Číny štítivě

odsune stranou. Děda naopak zkoumá každý čínský znak na obalu čínského čaje, na kapslích žensenu, na sáčcích děhelu čínského.

„Babi, to je červený *pu'er cha*, nejlepší čaj v Yunnanu.“

„Tak dělej, dělej, Olivie, rozbaluj, ať to vodsejπά. Nebo nestihnem pohádku v televizi.“

Babička si potěšeně zkouší sako z Města Vídně.

„Ale to jste nemuseli. A nějakej pořádněj zimní kabát tam neměli? Ten, co jste mi dali před třema rokama, ještě nosím, ten je teploučkej, s kapucí.“

Bratři rozbalí totožné balíčky ponožek, trenčí, vod po holení. Vnučka zírání na saténové povlečení a paličku na maso. Do výbavy. Programátor rozpačitě potěšká dárek od táty; cestopis, který vydala Spisovatelka o zemi, z níž se právě vrátil. Vnučka sáhne po dvou modrých obáčkách s vánočními motivy; babička dívčí ruku zarazí.

„To až pěkně nakonec, holka.“

Peníze, jistě, jak jinak, jako když byli studenti. Bratr symbolickou obálku otevře s halasným povděkem, což se očekává. Programátor ji před domem zastrčí do kapsy bratrova kabátu; vyjdou do mrazivé noci, aby si pod hvězdami zakouřili.

„Co blázníš?“

„Zaplátil jsi jídlo na Vánoce. A potřebuješ to víc než já.“

„To jo, teď budu na jaře zase platit DPH. Ty zmrdí tam nahore by každýho sedřeli z kůže, zloději zkurvený.“

„Tak vidíš.“

Bratr má novou přítelkyni a starý slovník a splácí hypotéku na obří dům. Už dávno se nehádají a nevyhazují mléko do stropu a netráví hodiny v sokolovně, kam je nahlásil táta; nepředstíral, že je zapálený sokolský aktivista a náčelník. Táta předcvičoval a pravidelně driloval starší kluky a muže na spartakiádu; vysněným cílem bylo Město Praha.

Dřív se bratři hádali; proč si mladší nabírá taková sousta, proč žije v pasti, kterou si sám vykopal. Tvrdí se smíchem, že nemá na běžný život, ale je to skvělý luxus živořit ve velkém domě s tolika ložnicemi, koupelnami, nekonečnou zahradou. Jako by musel něco dokazovat bohatým rodičům; nepustí velký

chlup jenom pro jeho dobro, říká babička s úsměvem. Pro ni je dům znamením synova životního úspěchu, neselhání, jistot.

Večer se oči povinně dívají na vánoční pohádku *Tři oříšky pro Popelku*. Babiččina ruka si odvede Programátora do kuchyně na soukromou audienci a hrom udeří; mene tekel.

„To není normální.“

„Co není normální? Že žijeme ve Městě Pekingu?“

„Že nejl.“

„Kdo?“

„Olivie.“

„Nepřeháněj.“

„Vidím. Mám oči.“

„I nás nutí ke zdravému životnímu stylu. To je v tomhle věku normální. Chvíli vegetariáni, vegani, pak jedí jen syrovou stravu, pak zvykají bůhvíco. Pořád lepší, než kdyby brala drogy nebo utekla s nějakou partou nebo otěhotněla, ne?“

„Není normální, že nemá hlad a že je hubená jako lunt.“

Babička se zvedne a uraženě opustí kuchyň; audience je u konce, přisedne si k ostatním před televizní obrazovku a ruší je komentátorským výkonem; komentář se netýká sledovaného filmu.

K televizoru na konferenční stolek před sektorový nábytek položí chlebíčky se zbylým bramborovým salátem, s kornoutky tence krájené šunky, červenou paprikou, okurkou, sýrem, vajíčky, slzou majonézy, snítkou zelené petržele; běda, kdyby se v báječné noční svačině někdo jenom porýpal. Vnučce naranžuje šunkový chlebíček na zvláštní oválný talířek. Po filmu najde na talířku chlebíček oschlý, netknutý.

Chápe to jako osobní urážku.

Olivie usrkne horké mléko s medem a rozhlíží se. Dávají vůbec někdy někomu takový dárek, jaký si skutečně přeje?

生

Přítelův spis je tučný a spotřeboval úrodu nejednoho rýžového pole. Muž napravo je zdvořilý, chvílemi duchem nepřítomný, jeho prsty si pohrávají se dvěma stejně velkými vlašskými

ořechy. Muž nalevo dotírá, vyhrožuje a nespouští z Přítelů nefritové oči; jeho hlas láme kosti. Když hlas zvýší tón a zaduní místností, Přítelova tvář bledne.

Muž napravo ožije a utne nefritovému křiku tipec. Přisedne si k Příteli blíž; přítulný důvěrník ukáže vlídně ořechy. Mají ohmatanou patinu, vidíte, sáhněte si, stály mě celé jmění. Přítel povinně studuje rýhy; muž se jimi pyšní. Oba ořechy jsou z jednoho stromu a otisky mají totožné; jsou z čínského stromu a čínská vláda je pevný kmen. Mužova ruka schová ořechy do dlaně. Jeho tělo se stáhne a přesedne na své místo. Pokyne kolegovi. Ten se přiblíží k Přítelově bledé kůži. Krabatí ústa, muchlá v nich varovná slova.

Je to jemné setkání u lahodného čaje. Nikdo v čajovně si jich nevšímá; pro *Purpurovou révu* je trojice neviditelná. Tváře v čajovně jsou šťastné, jich se hovory u stolu se dvěma muži netýkají a týkat nebudou. Tváře v čajovně vědí, co se děje. Jsou šťastné, země harmonicky vzkvétá, nikdo už nemá hlad, mrakodrapy rostou do nebes, hlavy padají nahoře, to znamená, že spravedlnost dostihne v zemi ty nejvyšší mandariny, i když drží vždycky pospolu. Noví politici upevňují moc a sahají po vyzkoušených prostředcích stalinismu třicátých i padesátých let; nechají odstranit konkurenty na nejvyšších místech, ministry i úředníky, s poukazem na jejich korupci a morální zkaženost. Zmizet může ze dne na den kdokoli. V krásných provinciích jsou krásné pracovní a převýchovné tábory. Carská politika, kterou tak zdokonalil Josif Vissarionovič Stalin, znamená ovládnout svět. K ideologii přesvědčené o své historické misi patří pragmatismus. Stalinismus je státní terorismus a komunistická elita předem počítá s vysokými kvótami mrtvých. Je to o síle, ne že ne. Totalita nespolyká úplně všechny radosti, ale spolyká přirozený řád věcí.

To je vzkaz bílých rýžových zrněk.

生

Programátor zaleze do dětského pokoje a zhasne. Krtek sedí v noře. Za oknem svítí pouliční lampa. Tělo znovu cítí pach

zkyslého mléka a zvedá se mu žaludek. Z koberce pach nevy-mýtíli, koupili nový. Ze vzpomínek pach vystrnadit a vydrh-nout nejde, mysl se topí v lepkavém pocitu lásky; mámin život je čekáním na moment, kdy se jeho osobnost změní. Možná že předtím býval mámin život čekáním na moment, kdy se změní tátova osobnost. Možná že v budoucnu bude mámin život če-káním na moment, kdy se změní Oliviina osobnost.

Čína ho zachránila. Čínu má rád; země ignoruje mléčné výrobky a sušené maso. S výjimkou yunnanských jídel; tam kombinují mléčné produkty s muslimskou kuchyní, do Číny pronikla s nájezdníky ve třináctém století a taky zná oplatky z opékaného sýra a sušeného jogurtu. Mléčné výrobky v Číně nebývaly, dnes ano, pro cizince. Číňané si myslí, že mléko je dobré leda pro děti a starce; při přípravě jídel ho nepoužívají. Programátor nasaje vzduch a bytem zavoní borovice jako Čia Taova návštěva vzpomínek z dětství.

*Kmen borovic mhou něžně stínován:
ptal jsem se hocha: Nevíš, kde je pán?
– Je na horách, byliny sbírá tam,
kryje ho mha a kde je, nevím sám.*

Vůně borovic rozdráždí rozmazlený jazyk; Programátora honí mlsná fantazie, polkne nasucho. Dal by si tamní verzi křupavé kachny *shaoya*. Podlévá se medem a peče se na ohni z boro-vého jehličí.

Dveře se tiše pootevřou a s kuželem světla vstoupí do tmy tátova spartakiádní postava se širokými rameny. Za ní se do pokoje derou preludy televize, zpěv Karla Gotta, cinkot rolní-ček, nádobí z kuchyně. Babička by mohla vlastnit pět, deset, dvacet domů; s domácností by se stejně vždycky chtěla vypo-řádat a vypořádala by se úplně sama. Nikoho k sobě nepustí a nabízenou pomoc odmítá. Aby si mohla následně postěžovat, že jí nikdo nepomůže, že je na všechno sama.

Programátor sedí ve tmě na tvrdé, prolámané palandě; na té v dětství spával. Televizní rolničky přehluší hlásná trouba; babička přerozděluje grog, vánočku, chlebičky, vaječný likér,

horký čaj; jen sáčkový a ovocný. Čínský čaj zastrčí, neotevřený, do zadní přihrádky ve spíži a zapomene na něj.

„Mám o tebe strach.“

„O mě? Proč?“

„Přece tam nechcete zůstat napořád. Pamatuješ na strejdu Dolejše. Už ten měl strach ze žlutého nebezpečí.“

„Ale tati. To jsou takové věčně včerejší a zbytečné řeči. Žluté nebezpečí, židobolševismus, kontrarevoluce a...“

„Kontrarevoluce je další nebezpečí, které jsme věru nevy-mýtili.“

„To je blbost.“

„Víš, o co jim jde.“

„Komu?“

„Číně.“

„Ne.“

„Okopírují všechny naše odborné znalosti, technologie, investice, trhy. Chtějí se dostat před nás. Potřebují nás jenom do chvíle, než si zkopírují, co ještě neznají. Hoví si přitom v pohodlném sedle svého nepřítele.“

„To snad chtějí a dělají všichni.“

„Doufám, žeš jim ukázal, kdo je pánem.“

„Jasně, to víš, že jo.“

„Všem říkám, jaký jsi špičkový programátor a manažer.“

„Nepřeháněj.“

„Žádný obyčejný manažer. Vrcholový manažer.“

„Takovou práci bych tady nesehnal. A takový plat... a taky... však víš... vedlejší příjmy...“

„Tam musí být ráj. Čím větší koláč, tím víc drobků.“

„Máme se skvěle, tati. Vědí, že od nikoho se na tomto světě nevyžaduje nic jiného než peníze.“

„To je dobře, to je dobře, sláva a zisk ženou člověka dál, než kam doletí orel. Dej si pozor, trvej na hotovosti, kdo netrvá na hotovosti, není pravý obchodník.“

„Je tam tolik možností. Tam můžeš rychle zbohatnout.“

„Doma smíš být chudý, ale na cestách musíš být bohatý. Olive tam asi moc spokojená není.“

„Proč myslíš?“

„Babička si dělá starosti.“
„Babička si dělá starosti pořád a se vším.“
„Že nejl.“
„Blbost.“
„Je dobře, že ji posíláš do anglické školy.“
„Jo.“
„Je asi drahá.“
„Je.“
„Platit za vzdělání... Vzdělání má být zadarmo.“
„Hm.“
„Ale rusky se tam taky naučí, ne? Rusky by se věru naučit měla.“
„Hm.“

Dvě ohnutá záda sedí vedle sebe, přilepená rameny, opřená o studenou zeď. Dva toulaví muži sedí v pokoji, kde nikdy nesedávali. Programátor je rád, že táta chvíli mlčí; řeční přísným, spisovným jazykem, jako by se za řeč schovával. Jazyk stojí v pozoru s vyrovnanými zády, naopak pozornost věru přitahuje. Táta ticho nevydrží, vstane, rozsvítí. Za vyleštěným sklem sektorového nábytku stojí starý sovětský budík s hlasem táborové trubky; dárek od táty. Před očima se prsí vyrovanané verneovky, dobrodružství o Tomu Sawyerovi a Huckleberrym Finnovi, Vinnetou i Old Shaterhand a taky nenáviděná povinná školní četba a postavičky plyšáků. Tituly na hřbetech knih se dávno provrtaly dětskýma očima do mysli a vryly do mozku stejně jako věty, které čínští císaři tesali v horách na stélách pro své nástupce. Bývaly tím posledním, co dětské oči před usnutím viděly. *Cesta na Měsíc. Svatební košile. Dvacetkrát starší než Altamira. Broučci. Babička. Píseň o vítězství u Domažlic. Komunistický manifest. Malostranské povídky. Husitská kronika. Zpěvy staré Číny. Lidé a informace. Válka s mloky. Klapzubova jedenáctka. Dobrodružství Toma Saweyra. Oltář vítězství. Malý Bobeš. Barunka. Hřbitovní kvítí. Vesmír, Země, člověk a my děti.*

Programátor zasekne nehet palce do sotva znatelné rýžky a odsune vyleštěné sklo. Sáhne do knihovničky a zalistuje zažloutlými stránkami. *Komunistický manifest.*

Evropou dnes ale obchází strašidlo zvláštního komunismu. Čínského komunismu; režim vlády jedné strany, policejní stát plný špiclů, masivní zbrojení, soukromý kapitál pod státní kontrolou.

„Věru, *Komunistický manifest* je skvělá literatura,“ odkašle si táta. „Aktuální, až kosti praští, ještě po mém tátovi. Ve válce jako mladíček křičel: za Stalina, za vlast, za Československo. Teď už není ani Stalin, ani vlast, ani Československo.“

Táta vytáhne jiný ohmataný sešit. Je z roku 1946.

„*Zpěvy staré Číny*. To četla moje máma. Říkala, že je po válce moc potřebovala. Nebyly o politice, ale o věčnosti. *Na křídlech věčnosti tep času přehlušíme, převedlí smutkem, vínem opilí.*“

„Co ty a práce, tati?“

„No co. Babička říká, že už to nemám zapotřebí.“

Programátor ví, že to táta zapotřebí má. Ale lebedí si v roli domácí oběti. Nebyl nikdy hezký, v jeho tváři však bylo vzdycy něco atraktivního; výraz, který tvrdil, že chce být dobrým člověkem. Jen se asi dost nesnažil.

„Utrápí mě.“

„Tak proč se nerozvedeš?“

„Ty máš věru nápady. Je pracovitá. Co bych si bez ní počal?“

Táta zmlkne. Manželka je jeho vnitřní síla a opora; proč by utíkal z takové symbiózy? Jsou na sobě závislí v rezignované oddanosti; ona udělá všechno pro to, aby ho udržela naživu, i když se mu mstí. Žije v něm stále politikum, věc veřejná. Ale taky umí pracovat se železem a dřevem ve svém sklepe; i vodo- vod si spraví sám. Za oknem sněží a vločky dopadají s čínským smutkem.

*Žena a děti bývají rády spolu,
jako ten bubínek s loutnou a citerou.
Starší a mladší bratři tak spolu
žijí v harmonii radost sterou.
A to je dobře pro tvůj dům i rodinu,
k radosti ženy tvé, potomků...*

Tátovi je líto, že tu nesesával častěji; když byli kluci malí, sedával ve sklepe nebo vedle v kuchyni, pokud si domů pozvali kamarády ze školy, fotbalu, Sokola. K cizím lidem nemá důvěru; cizí jsou všichni. Důvěru nemá ani k vlastní rodině; raději by řídil zemi, je to jednodušší než řídit jednu rodinu. Čína mu připomíná počátek šedesátých let v jeho vlasti. Rozhodující slovo měli tehdy tady a teď mají tam komunisté. Musí syna varovat včas. I tam se určitě najdou komunisté reformní nebo revizionističtí; tehdy se jim v Čechách říkalo antidogmatici a postavili se údajně proti byrokracii.

Syn ho uklidní; tátovi uniká, že *tam* vládne poslušnost.

Je mu opravdu líto, že tu nesesával častěji, když byli malí. Teď neví, kudy a jak navázat. Pozoruje zarostlý nehet na palci. V práci, kde ho potřebují víc než kdy dřív, má v horní zásuvce pracovního stolu fotografii vnučky Olivie. Byly jí tři roky a učil ji jezdit na kole. V peněžence má zastrčenou podobiznu přitažlivé manželky z doby těsně po svatbě; teď mu leze na nervy. A společný snímek kluků; pořídil ho fotograf ve fotostudiu hlavního Města Prahy.

V reálu si s nimi všemi neví rady.

Zadrnčí domovní zvonek a oba si oddychnou. Zvonění rozčísne trapné mlčení a vrací je do života. U domovních dveří podupává muž; pro bráchu si přišel kamarád z dětství. Už v zasněženém ránu vyrazili v kulichu za město na běžky. I teď má v kapse bundy zasunutou placatci.

„Jsem na tebe pyšný. Dobýváš svět.“

Z kuchyně se ozve nekompromisní hlas.

„Pojď utírat to nádobí!“

Otec se zvedne a syna spěšně poplácá po rameni; do očí se mu nepodívá. Osamělý Programátor prohlíží Spisovatelčinu tvář na záložce cestopisné knihy a začte se; postupně ztrácí věštbou nit *Doktríny středu*; jemu stačí lití olova, ale ti, kdo na své cestě dosáhnou mravní integrity, mohou předvídat. „Má-li dojít k neštěstí či štěstí, ať v dobrém, či zlém, je třeba vědět to předem. Tak se dosažení integrity podobá magickým schopnostem věštců.“

Je mu záhadou, proč v solidním cestopise straší magická energie, božský duch, *ru shen*. „Pojem magického ducha poukazuje k magické energii. Její archetypální vzor je a byla věš-
tebná energie *Knihy proměn*; její trigramy a hexagramy. V nich jsou charakteristická znamení dobra i zla skrytá. Vyjevují se v inteligentní, ale ne božské a religiózní interakci s *Knihou proměn*. Věštebná praxe *Knihy proměn* zahrnuje numerické kalkuly pomocí stébel řebříčku obecného *Achillea millefolium*. Starší věštebná praxe využívala lopatkových kostí nebo zmíněných želvích krunýřů. Jejich zhavením vznikaly praskliny, jejichž čárovou skladbu interpretovali vzdělaní věštcí. Z čárové symboliky byly postupně vyvozeny čárové symboly trigramů a hexagramů. Jakkoli Konfucius a jeho pravověrní žáci odmítali existenci a smysl jakýchkoli nadpřirozených sil a energií, věštebné praxe jim cizí nebyly. Naopak neokonfuciáni z období vlády dynastie Song (960–1279) vdechli tradici *Knihy proměn* nový život a novou energii. Kosmologické základy byly v čínském myšlení tradičně silné a yinyangová dialektika postupovala všechny duchovní proudy. Nikdo v ní neviděl nic mystického, nikdo v ní nehledal nic esoterického.“

Programátor knihu zaklapne a znechuceně vecpe darovaný cestopis mezi hřbety textů dětské knihovničky.

生

Čajovna *Purpurová réva* a její lidé mají skloněné oči; nadouávají tváře, špulí pusy, zaokrouhlují rty, foukají naději do čajových misek. Neochlazují tekutinu; zvirí čajové lístky. Čekají bez pohnutí, dokud se lístky neusadí na dně. Je to věštebný tanec čajového lístku a lidské oči hledají tvary zvířat, krajin a svých osudů. V Evropě lijí olovo, a tvary zvířat, krajin a svých osudů hledají v něm.

Jen dva muži se do svých čajových misek nepodívají. Tito vášniví milovníci čaje se vrhají na druh *Xi Shan* a na drahý, stříbrný jehličkový čaj, který se pěstuje na ostrově Junshan Dao; zaručuje dlouhověkost a kdysi se odevzdával jako poplatek císaři. Špičaté jehličky vypadají jako miniaturní světla

zelené svitky. Muž s drahými vlašskými ořechy v kapse šedého saka přelije čaj vařící vodou. Zhluboka nasaje zatuchlou vůni. Nesleduje, jak stříbrné jehličky ve sklenici stoupají a klesají ke dnu; sleduje Přítelovo mlčení. Hlas se opakovaně ptá, proč Přítel navštěvuje Právníka a Ženu v šátku, která úchylně fotografuje panenky. Hlas se ptá, proč k Právníkovi vodí cizí lidi a co je Spisovatelka doopravdy zač.

Přítel musí zaplatit útratu za všechny tři a odejít jako první. Před čajovnou jeho zamčené kolo už není. Žena se na něho podívá a odplivne do prachu. Chvilí pochoduje za Přitelem. Ušmudlané dítě jí chybí.

生

Babička vaří, peče, smaží od božního rána, ačkoli je lednice nacpaná k prasknutí a hlad tu nebydlí. Za ranního rozbřesku zavoní z trouby krůta, vycpaná mandlovou nádivkou. Buclatá ruka v chňapce vytáhne pekáč z trouby a podlévá pečínku vývarem. Dřevěná vařečka v nebojácné ruce razantně rachotí a razantně zadělává v černé smaltované míse lepivé těsto na houskové knedlíky. Mísu zakryje kostkovanou utěrkou, uloží ji do duchen a těsto nechá nakynout v posteli.

Těsto odpočívá a z peřin vdechuje teplo lidského těla.

Je to oběť a výraz věštebné lásky; ochránit druhého před hladem znamená zachránit mu život. Její tělo zažilo válku a poválečný přidělový systém. V padesátých letech jí zavřeli tátu a v rodině se hrdě špitá o oběti stalinismu. Ve skutečnosti šlo o zpronevěru a černý trh a šmelinu; táta řezník načerno vykrmoval prasata a organizoval sousedům zabijačky. Nikdy nechápala historky z války, v nichž se někdo vzdal hrnce sádla pro zakázanou nebo nedostupnou knihu, kterou jiní lidé pálili na hranici.

Hrniec sádla je život.

Slova se polykat nedají.

Olověná závaží zachrčí; na zdi čtvercového obývacího pokoje visí kukačkové hodiny, ručně vyřezávané; precizní řemeslná práce. Manžel je zdědil po pradědovi a lpí na nich

s umanutostí kluka. Řetízek se suně a olovená závaží ve tvaru borovicových šišek zachrčí magickou energií věštebných duchů. Olovená závaží odplivnou do vzduchu další hodinu jejího života. Hodiny ukazují *její* čas.

Toto je hodina z olova. Jestli ji přežije.

Lásku k muži vyjadřuje tím, že kukačkové hodiny leští drahou leštěnkou na nábytek a olovené šišky omývá horkou vodou; rozpustí v ní čtyři kapky jablečného octa. Pere mu, žehlí, myje nádobí v dřezu vlastníma rukama a odmítá myčku na nádobí i gumové rukavice. Už dávno nerozezná, jestli to dělá z povinnosti, k níž ji vychovali, nebo z přísné povinnosti, kterou si nakázala. Nebo z lásky; neumí vyjadřovat lásku jinak. Neumí se jich dotýkat. Neuměla je obejmout, neuměla s nimi komunikovat, záviděla jim, žárlila. Vaření je výraz lásky i nenávisť k nim; nepochopili, ani jeden z nich, že její láska spočívá v tom, jak důsledně je nechává na pokoji. Protože chce, aby nechali na pokoji oni ji, nedělali jí ostudu, nezatažovali ji nároky a jenom se navzájem chránili. Její důkaz lásky je pořádek a vysmýčené kouty a provoněný byt a napečené plechy s cukrovím, čokoládovými řezy, plněnými kremrolemi, jedna jako druhá, skořicové rolky vystavené do pyramid, krémové dorty s marcipánovými růžičkami. Udržuje svět, který je přehledný, v chodu. Nelétá vzhůru, a tak se nemůže zřítit. Neriskuje výjezdy jinam. Neriskuje nebezpečí, že by svět mohl poukázat na nicotnost jejího života. Nikdy proto neztratí tvář. Udržuje oheň v krbu a její objetí spočívá v tom, že se bílá a ztuhlá náplň kremrolí sladce rozplyne na jazyku a hladce sklouzne do žaludku. Vede s rodinou rovnocenný dialog; když jim ústa zacpe svíčkovou, vepřovou pečení, řízky, knedlíky, moravskými koláči, rajskou a koprovou omáčkou. Vaří a peče v postoji starostlivé hostitelky; zapomene tak na sebe i na svět, který má podoby, jakým nerozumí a jaké se učit nechce a nebude. Nikdy nepřečetla knihu, nepracovala s počítačem, nebyla na internetu, nikdy se nezajímala, co technika přinese a co vezme, a nikdy nechtěla vědět podrobnosti o manželově záhadné práci ve Městě Praze, kam i dnes jako důchodce jezdí tři dny v týdnu. Nechce vědět o čase, který manžel tráví v druhém sklepě.

Nepoužívá mixéry a hnětače a odšťavňovače a mikrovlnné trouby a kávovary a rychlovarné konvice, které jí děti kupují pod stromeček a k narozeninám a k svátku. Život je žula, a tak se drží věci, kterých se může dotknout, které si může osahat. Pudově nenávidí každého, kdo ji duševně přesahuje, kdo uniká do světa „vědátorů“ a „čtenářů veršů“; to jsou obětní pole. Její inteligence je ale nepřehlédnutelná a nebezpečná, protože se snoubí s neomylným talentem: vycítí pudově slabou stránku oběti a sekne drápkem; zraní na přesném místě. Jde po čichu. A nikdy se nemýlí.

Rodina příkladně věrnosti a synovské poslušné lásky; i všechny mají královnu a přísná pravidla určují, kdo má v domě kdy a kam přístup.

Přímí mužští potomci Konfucia dostávali titul vévody Yanshenga. Za vlády dynastie Qing měl vévoda Yansheng privilegium jezdit na koni i za branami *Zakázaného města* a uvnitř paláce chodit po *Císařské cestě*. Císaři darovali vévodovi pozemky obětních polí. Příjmy z polí sloužily k financování obětních ceremonií a osvobodili vévodu z placení daní. S koncem císařství ve dvacátém století rodina prudce zchudla. Ale konfuciánská poslušnost trvala dál. Když ve dvacátých letech dvacátého století potřebovali koupit víno pro hosty, zaplatilo ho služebnictvo z vlastní kapsy jako projev úcty k pánům.

Poslední potomek tisícileté tradice utekl v roce 1940 v době japonské invaze na Tchaj-wan.

Rodina Kongů, přímí mužští potomci Konfucia, byla pevně svázaná s dějinami země. Jako rodina praktikovali Kongové přísnou interpretaci konfuciánské etiky. Když mladší člen rodiny urazil staršího, musel zaplatit pokutu a dostal dvacet ran bambusovou holí. Přísná pravidla určovala, kdo má kdy a kam v domě přístup. V obytné části vypukl požár. Řádil tři dny, protože do příslušné části domu mělo z pěti set dědičných služebníků přístup jenom dvanáct z nich.

Ženy musely poslouchat otce, manžela, syna. Zestárlý generál rodiny Kongů si po prohrané bitvě podřízl hrdlo. Nechtěl ztratit důstojnost a nechtěl ztratit tvář; raději nechají hladovět žaludek, ale tvář si chrání. Stříbrňáky jsou jen bláto a prach,

ale zachovaná tvář má cenu tisíců čtyráků. Když se o tom dozvěděli v rodném domě, generálův syn se oběsil na znamení synovského zármutku. Tělo objevila jeho manželka. Oběsila se na znamení manželské počestnosti.

Když se o tom dozvěděl císař, věnoval rodině tabulku s nápisem: *Rodina příkladné věrnosti a synovské lásky.*

生

Žena v šátku vytukává vzkazy do trubek topení, marně čeká na ozvěnu. Prochází tichým domem, pokoje jsou uklizené, prázdné, cizí. Po letech izolace na samotce má pocit, že se hlava rozprskne při každém zavržení podlahy, třepotání mužských křídel, šumění deště; i spláchnutí je ohlušující vodopád. Vzpomínky se pletou, vylévají do prostoru, sídlí v zásuvkách, v umyvadle. Otevře dvířka kuchyňské skříňky a zasypou ji vzpomínky. Vytáhne zásuvku prádelníku, vidí tvář svého muže. Zásuvku rychle zavře.

Mluví na sebe do zrcadla, vidí draka. Odcizuje se řeči i svému jménu. Je to nesnesitelné odcizení mezi člověkem v přítomnosti a tímž člověkem v minulosti. Zvuk některých hlásek, které na ni syčí, ji děsí. Věta vyslovená nahlas bolí, návštěvy nejsou skutečné. Je namáhavé psát. Jako by měla na zápěstích olovené náramky. Po letech izolace začne psát deník. Načíná čtvrtý řádek; nepamatuje si, co napsala v prvním, a papír je plný kaněk; rozpíjejí se v inkoustově rudou skvrnu. Snaží se dát dohromady věty s dvanácti pevnými symboly, obětní roucho vět. Drak mezi nimi nechybí nikdy. Drak, od dynastie Song preferovaný symbol Syna nebes.

Po letech izolace se čas a prostor slijí. Každý večer přenáší lampu. Stoupne si k oknu. Ulicí proběhne zrzavá kočka. Její šikmé oči se žlutě lesknou a zvětšují. Odrážejí se v okenní tabulce. Muži v šedém obleku vystoupí z auta; kočku odhánějí, házejí po ní vlašské ořechy.

Žena v šátku nedrží hladovku. Zapomněla, že má jíst.

生

Babička vyváří sytá jídla v prádelních hrncích na Boží hod vánoční.

Babička vyváří sytá jídla v prádelních hrncích na Štěpána.

Vymýšlí lsti, aby oblafla Olivii. Zdokonaluje úskoky, jakými se k jídlu nutí malé a neposedné děti. Zdobí maso petrželí a domácí tatarskou omáčkou. Na řízku modeluje obličej z okurek, paprik, koleček mrkve. Vnučka se v jídle nimrá, vidí chuchvalce; studuje každé sousto, jako by jí naservírovali k pitvání mrtvou žábu.

Než se jde vnučka koupat, babička roztočí kohoutek a položí přes okraj vydrhnuté vany tenisovou raketu; na vyplétaný ovál naskládá talířky. Smažená vajíčka na cibulce se slaninou a žampiony. Opečený toust s máslem, okurkou, paprikou, rajčetem. Skleněné miniaturní mističky s domácí jahodovou a meruňkovou zavařeninou. Vnučka vejde do koupelny a usměje se. Babička zkusí loktem teplotu vody a vybaví se jí, jak v dětství podél potoka popoháněla s dvěma kamarádkami lodičky z kůry.

Je to láska.

Olivie koupelnu opustí s mokkými vlasy. Koupelna je zadušená chuchvalci horké páry; podobá se listopadové mlze polí za městem. Olivie drží tenisovou raketu oběma rukama a balancuje s ní, aby udržela talířky a skleněné misky. Dohrála marný zápas v uzavřené komoře. Vystřídá ji Programátor. Před zamlženým zrcadlem si soustředěně čistí zuby elektrickým kartáčkem. Babička vejde a otevře stropní okénko.

„Větrejte, ať to tady nezplesniví. Všechno stojí majlant.“

Programátor odplivne do umyvadla pachut' fluoru.

„Už musíme jet, mami.“

„Dva dny mi slibuješ, že si promluvíme.“

„Musíme jet.“

„Já moc dobře vím, jak to dneska všude vypadá. Rodiče se rozvedou, děti nemají pořádný jídlo. Nenajedí se, protože jsou nechaný napospas samy sobě.“

„Ona už není dítě. A my nejsme rozvedení.“

„Ve školní jídelně si tady děti, i ze zazobanejšch rodin, chodí pořád přidávat. To za mě nebejvalo. Je to totiž jediný pořádný jídlo, který za ten den mají. Jediný teplý jídlo. Jenom proto, že jejich rodiče si potřebují něco dokazovat a žít svoje životy.“

„Copak vy jste si s tátou svoje životy nežili?“

„My jsme věděli, co to je mít děti. My jsme věděli, co je naše povinnost.“

Programátor unikne ze zamlžené koupelny a maminka ho pronásleduje do kuchyně. Na stůl mu dá horkou kávu s hustou smetanou a domácí vánočku s mandlemi a rozinkami. Táta listuje starými novinami. Olivie si čte knihu. Manželka upíjí čaj. Mladší bratr vospává kocovinu.

Programátor ukusuje vánočku a dívá se na mámu. Nechápe, jak k tomu došlo, že právě ona je jeho máma. Jakou útěchu by mu mohla nabídnout kromě vánočky a kremrolí a skořicových rolek? Jakou útěchu mu kromě štíhlého, mladého těla a líbivého pohledu na směs šatů a šperků může nabídnout jeho manželka a jakákoli jiná žena? Žena představuje produkt krásy a sexuality a táta neměl pravdu, když mu radil, že při výběru ženy nemá oceňovat krásu, ale pracovitost. Programátor usrkne kávu; hořce zabolí na patře. Olověná závaží zachrčí a kukačka odplivne do vzduchu další hodinu života. Hodiny ukazují *jeho* čas.

Olivie zdvihne nevyspalé oči.

Dítě si lásku musí zasloužit obrovským úsilím, napadne ho. A on už nesmí své dítě zatěžovat vlastním dětstvím. Už ne. To bude jeho novoroční předsevzetí před návratem do Města Pekingu.

Jsou Vánoce a v zastaralém Desateru stále chybí zásadní příkázání. Cti syna svého a dceru svou.

OBĚTINY
BEZE SLOVA

生

Mimoň se snaží uchytit na Karlově univerzitě Města Prahy. Předstoupí před větší skupinu lidí, tělo se začne potit, teatrálně pokašlává a tuhne. Na čele se perlí kapičky potu a studenti nejistotu vycítí. Na začátku semináře se kolem těla vznášejí obláčky sotva postřehnutelné nejistoty, na konci hodin z olova mračna houstnou a tělo cedí krev. S každou otázkou, kterou si ho studenti testují, nejistota roste. Nejistota nemůže druhé vést a učit.

Chodí za ním do konzultačních hodin v procesích. Ochotně jim půjčuje drahé knihy, které mu nevracejí. Odkazuje je na zahraniční knihovny a webové stránky. Kopíruje a tiskne materiál, který údajně nemohou sehnat jinde. Nakonec se přistihne, že zadání seminárních prací nejen vysvětluje a komentuje, ale nenápadně i vypracovává. S hrůzou se dívá na monitor; Wikipedie vyplivne jeho portrét, lživý. Marně se snaží dodat pravdivé informace. Nějaký jeho zamindrákovaný student pod přezdívkou Packa mu to nedovolí, ironicky překročí fakta i datum narození, zablokuje Mimoňovi přístup; sám se prohání jeho stránkami jako v nočním muzeu. Mimoň je mimo tento čas, i když není starý. Generace nového tisíciletí, tihle

miléniové, je generace médií. Někteří nejsou schopni hledat v mapách, nefunguje jim paměť, nic si nezapamatují a čtou jen slogany a nadpisy; nedokáží se soustředit na delší text. Je snadné je ohlupovat; s jakým pobavením čtou na Twitteru věty politiků a prezidentů. Některým studentům je jedno, jestli je to pravda, nebo lež; lžou přece všichni. Když jim řekne, že vědět méně, ale přesně je lepší než vědět od všeho trochu, že i toto je ohrožení demokracie, nechápou, o čem mluví.

Wikipedie zničila solidní slovníky a Mimoně deptá nemožnost bránit se; nechce být obětní položkou Googlu, chce si uchránit svou představu světa. Kdyby byla v akademickém světě spravedlnost, tak... U vedení katedry podporu nenajde; agresivní a omezení členové se mu snaží zarazit povýšení a definitivu. Sám odmítl podporovat současného vedoucího katedry, když se ucházel o místo, a navíc zpochybnil jeho navýšení rozpočtu v oborech hromadně sdělovacích prostředků a sportu, řekl mu na schůzi katedry, že dívat se je snadné, studovat obtížné. Poukazují na to, jak málo se k němu studenti hlásí. Marně se brání, že jen náročný profesor zůstane bez posluchačů, dnes jdou všichni studentům na ruku a u zkoušek pomalu nic nevyžadují, protože školy bojují o finance. Je tu jen pár lidí, s nimiž se dá mluvit. Nechápe proměnu svých vrstevníků, se všemi, i s těmi nadanými, se děje něco smutného. Odborný život se smrskne na předměstskou zahrádku a mladší učitelé nikdy nemůžou pochopit všechny pletichy v pozadí katedry, v pozadí života. Namlouvají si, že jen jejich svět je skutečný, a do svého pseudosvěta zatahují bezmocné studenty; ale nikdo se nestará o to, jak se studenti cítí.

Rozpad jeho osobnosti začal ve Městě Praze. Mrzí ho, že řekl před studenty nahlas svůj názor na Nobelovu cenu za literaturu. Dostal ji hudebník, kterého si váží, ale který má dostávat ceny za hudbu, co je to za vzkaz, knihy k rychlému poslechu, pomalu dostanou cenu za medicínu i léčitelé a za matematiku pokladní. Návist v posluchárně se dala krájet.

„Je to jen můj názor,“ koktal omluvně. „Já respektuji zase ten váš. Kdo čte, ten přemýšlí, kdo přemýšlí, je nezmanipulovatelný.“

Zdvihla se ruka.

„Potřebuju na toaletu.“

Student při odchodu naznačil, že bude zvracet, posluchárna se rozesmála. Čím víc se snaží ostatním zavděčit, čím víc zdůrazňuje, že nic neočekává (ale ano, jistěže očekává, holý respekt), tím víc je izolovaný, přetažený, rozmrzelý, nedoceněný; bojí se, že přetažený luk praskne. Domů k rodičům, kteří jsou staří a v důchodu tak dlouho, že si nepamatuje, kdy v důchodu nebyli, jezdí málokdy.

Dnes sedí u jejich stolu. Bytem pobíhají synovec a neteř, čtyřletá dvojčata. Drcnou do stolku v předsíni a rozdrncí vázu; zašustí kytičky ze sušených palmových listů a trav v duchu obrazů malíře Makarta. Jejich nevlastní bratr David tu není; žije svůj středoškolský život. Dvojčata se sápadají na dědu a tahají ho za bílé vousy. Chtějí, aby otevřel semknutá ústa, otevři pusku, dědo, ukaž poklad. V růžových dásních se zalesknou pozlacené stoličky.

Sestra mluví o svém muži a jeho podnikání; muž je malý a chytrý a kulatý a k Mimoňově sestře vzhlíží bez zábran. Ona brebentí jen o práci; rovná lidem křivé zuby. Bělovousý, statný táta páchne lulkovým tabákem a je na dceru pyšný; zubařka nepřetála rodinnou linii.

Mimoň linii přetál. Z nevyřčené a povinné úcty k pradědovi a dědovi a tátovi ji přetnout neměl. Táta celý život vrtá, plombuje, trhá; nejraději by rány neumrtvoval. Nejraději by nepíchoval umrtvující injekce. Nejraději by vrtal do živého masa a rozvrtal bolest, a zmrtvil tak své dospívání. Strká do bolavých ran vydezinfikovaný prst a touží zabetonovat rány olovem. Plomba z olova otráví organismus na zubařském křesle postupně. Straší tu stíny předků; nastoupit na jejich místa, konat jejich obřady, provozovat jejich hudbu, ctít ty, které oni měli v úctě, milovat ty, jež oni měli v přízni, sloužit mrtvým, jako by sloužili živým, sloužit těm, kdo odešli, jako těm, kdo zůstali; toť vrchol synovské oddanosti.

U stolu nepadne ani zmínka o tom, že Mimoňova sestra je téměř dvacet let především mámou; vdaná je podruhé. První rozvedená žena, a v rodině ji okukují; nevidí v ní zubařku,

nevidí v ní čtyřicetiletou ženu, ale divnou, drzou dceru s prořízlou pusou, co si něco umanula; rozešla se s manželem, rozvedla se s ním, nikdo neví proč, má svou hlavu; rodiče si myslí, že nemá ani potuchy, co to znamená, aby s ní byl muž šťastný. Máma během rozvodu zeťovi řekla, není to s ní k vydržení, vid'. A dceři poradila, kéž bys zažila takový vztah, jako mám já s tátou, neměla bys žít sama, někoho si najdi. A jedním dechem dodala, dej si pozor, ať si na krk neuvážeš nějaké nové břímě. Nechala si tak dvířka otevřená; ať se stane, co se stane, ona to přece říkala a ona musí všechno spolknout; její dcera má tři děti se dvěma muži.

Ani Mimoňova sestra o prvním manželovi nemluví; mládí mu dala na podnose zbytečně. Ale její život je prapodivně ovlivněn tím, s kým má první dítě, přestože s ním ani ona, ani syn v kontaktu nejsou. Přesněji řečeno s nimi není v kontaktu on; všechno, co dělá, není prosté věcného kalkulu. Výživné posílá ne kvůli dítěti. Vyměřené a směšně nízké výživné posílá jenom proto, že by mu v práci uškodilo, kdyby se firmou a životopisem prohnalo potupné slovo *exekuce*. Jinak kormoránů, které vysílá do světa, vlastní dost. Loví ryby pro svého cílevědomého majitele. V centrální a jižní Číně si dodnes rybáři vydělávají na živobytí pomocí kormoránů. Rybářské lodě ze dřeva a bambusové prámy plují po řece. Z lodí a prámů vylétají kormoráni; od malíčka je učí ponořit se pro úlovek. S plným zobákem se vrátí na loď. Kormoráni mají kolem krku obtočený kroužek nebo řemínek, aby rybu nezhtlí. Nosí olovený šperk a rybáři překážku jednou za čas povolí; nechají své miláčky, aby pozřeli každou sedmou rybu.

V opačném případě by svěřený kormorán rybáři odmítl spolupráci.

Mimoň tátu nervuje; složitě ze syna doluje, co vlastně dělá, jak se má, kterým směrem pochoduje jeho akademická dráha. Mimoň dodá odpovědi, které se všeobecně očekávají, a do hovoru se pletou výkřiky dvojčat a drnění vázy s makartovskou kyticí. Odpovědi se vzpříčí v hrdle; na povrch probublá pravda jako z ucpaného odpadu.

„Así... asi to není pro mě.“

„Co není pro tebe?“
„Tahle... univerzita.“
„Máš výtečně nakročeno. Jednou budeš vedoucím katedry.“
„Neumím učit.“
„Nesmysl. Každý umí učit. Nejvíc se vzpomíná na osobnosti, kterým za katedrou nikdo nerozuměl ani slovo.“
„Vyzařovaly... šarm. Já nejsem rétor. Nejsem jako oni, plní sebeklamu, že všechno vědí. Couvám před útočnými otázkami.“
„Máš skvělé místo.“
„Mám.“
„Grant na vědecký projekt.“
„Ano.“
„Tak co?“
„Vzal jsem si... volno.“
Tátu dráždí synova tupost. Vyměnili si role; syn je důchodce, který si život odžil. Otec klade otázky a rovnou si odpovídá.
„Píšeš knihu? Výborně, přepracuj a rozšiř dizertační práci. To mě těší. I maminku to těší. Maminku obzvlášť.“
Maminka je radostí napjatá. Tato varianta ji opravdu těší, ale je obezřetná a přísátá k synovým rtům. Ona i jako sirotek dokázala vystudovat a věnovat se vědě; zkoumala, jakým způsobem se batolata učí mateřskému jazyku. Teď sedí proti synovi a syn koktá. Vybrala mu cizokrajné jméno a celé dětství ho mazlivě komolila; nedošlo jí, že syn ponese nenáviděné jméno životem jako cejch, terč, hanbu.
„Ne, já...“
„Co ne?“
„Prostě...já...“
„Co?“
„Začal jsem znovu.“
„Znovu?“
„Studuju.“
„Studuješ!?“
„Vlastně nestuduju.“
„Ne?“

„Už končím... jiný obor...“

„Vždyť už ti není čtyřicet. Co stipendium ve Městě Paříži?“

Jak má vysvětlit autoritám před sebou, ano, je mu přes čtyřicet, hodně přes čtyřicet, ale neví, jestli si zvolil správný obor. Vysvětlení se v tomto domě podobá obhajobě před rozkaceným soudním tribunálem, který se tváří, že pokaždé ví o životě víc než on sám; tribunál smysl života rozluštil. Každé vybočení je směšný kapric.

Jak má vysvětlit, ano, bájné Město Paříž, hostující asistent, jenomže na univerzitu dojížděl tři čtvrtě hodiny, ano, jistě, obklopen skvělou kulturou, ale byla tak drahá. Navíc byl večer utahaný, na nic neměl chut'; sesbírané vědomosti a čtvrt hodina měly cenu víc než tisíce zlatáků.

Jak má vysvětlit, že ani někdejší spolužáci se nevěnují tomu, co vystudovali. Uchytili se jinde, díky angličtině. Má pocit, že zmeškal důležitý spoj. Nebo nasedl do nesprávného vlaku. Nebo minul výrazné návěští a odbočku.

Jak má vysvětlit, že akademické prostředí ho zklamalo? Chladná jeskyně plná samolibých idiotů. Rajtují na faktech, detailech, datech, čárkách, poznámkách, celek jim uniká. Nevětšuje se snad omezení vědce úzkou specializací? Ty nesmyslné škatulky, formy, podmínky, které v zárodku oklešťují myšlení. Sepisují dějiny zemí ve dnech, ale souvislosti jim uniknou.

Mimoň sní o době, kdy věda a umění byly smíšené, svoboda myšlení má být bezbřehá. Mezi tuhnoucími kategoriemi se žádný intelektuál nemůže cítit dobře, mami. Všude samý specialista, ale žádný myslitel. Dodnes se všichni diví, jak je možné, že tolik špičkových vědců spolupracovalo s nacisty, tati. Kontext jim unikal nebo jim byl lhostejný. Shromažďování faktografických detailů se s podstatou úplně míjí. Pravda se schovává za faktografií, skutečnost je tou faktografií zfalšovaná, mami. Zná kolegy, kteří píšou texty, jen když si vezmou ritalin, nebo si vozí z USA lék „focusfaktor“; kdo má potíže s koncentrací, hodí do sebe pilulku a pracuje dál. Nic se nezměnilo a nezmění, jen žabomyší války, boje o granty, stále dokola jen věda o Mukařovském a strukturalismu, stále dokola se píšou dějiny jen české literatury, bez vazeb a kontextu.

Literatury i života se bojí a snobové umělci znají jen Město New York a Město Berlín a jen jména Franz Kafka a James Joyce. Snobové učenci znají jen Harvardovu univerzitu a Město Oxford a Město Cambridge. A ty neustále vyžadované články pro odborné a bodované časopisy, které vůbec nikdo nečte! Připomíná to dopisy, mami. Připomíná to dopisy z lágrů, nacistických i komunistických i dnešních, kdy se smělo psát jen o určitých tématech. A psát se smělo jen smrtelně vážně, humor by znevážil vězeňský trest. Jednou týdně dopis bez špetky humoru či ironie, čitelný, bez oprav a škrťů, dodržující předepsané okraje a grafickou a stylistickou úpravu. Vězňové měli zakázané uvozovky, podtržená slova, cizí slova. I ti nejtupější vězni zjistili, že srozumitelný text neprojde. Větší šanci na odeslání měl dopis co možná nejkomplicovanější a co nejzašmodrchaněji napsaný. Na omezení a cenzuru všeho druhu si zvykají a zvyknou všichni, přizpůsobují se.

Všichni jsou na provázku, mami. I v akademickém světě. Přezvykují dávno napsané a promyšlené a používají technokratický slovník. Plošně přebírají jazyk přírodních věd, který slouží jiným účelům, a taky narážejí na hranice své nedostatečné fantazie. Nechápu, že humanitní vědy a filosofie potřebují metaforický jazyk. To je přece, mami, jazyk víc poetický než v tradičním slova smyslu filosofický, a proto se nesmějí brát věty za slovo a slova doslovně. Pak jsou pro kolegy samozřejmě nečitelní jeho oblíbení a výsostní autoři, přehlední a jasní a nejčistší, Nietzsche, Hölderlin, Kafka. Nasazují těmto autorům nepadnoucí ohlávky. Nietzsche, téma jeho dizertační práce, *antijudaistischer Philosemit*; jinak než paradoxně to přece vyjádřit nelze, tati. Mám rád literaturu. Literatura je společenství lidstva prostřednictvím jazyka. Literatura je nesmrtelnost lidského ducha. Akademický svět ale zkosnatěl a přejímá horizont zahradních trpaslíků. Nejchytřejší a *nepřevychovatelní* vypadnou z kola hned. Je to o síle, ne že ne.

Já vím, tati, ano, nemám se rouhat, měl jsi to daleko horší, jistě, za tebe bylo vzdělání omezené ideologií, ale to přece neznamená, že dnes není poznamenáno zase jinou ideologií. Být vzdělaný ještě neznamená být kulturní a morální, mami.

Sesbírané vědomosti jsou prostředkem, jak získat moc, místo, masku, jak oslňovat ženy, jak se vyťahovat na nevzdělané. Vědecká nesnášenlivost do oboru literatury nepatří. Mladou generaci zajímají látky, které zvýší výkonnost, energetické nápoje, amfetaminy, speed, kokain, ano, kokain dávají rodiče dětem před důležitými zkouškami, mami.

Vytahuje na rodiče svoje zkušenosti a argumenty Konrada Paula Liessmanna o praxi nevzdělanosti na univerzitách a Havlův článek *Poznámky o polovzdělanosti*, ano, mami, hodnoty skutečně světové se u nás v Čechách vždycky, pravděpodobně víc než kde jinde, prosazovaly nikoli na pozadí naší obecné kulturnosti, ale daleko častěji v opozici k ní, co taková jako Mácha, Kafka, Janáček, Součková, ale i Hašek. Intelektuálové už tolikrát přivedli svět do neštěstí tou svou samolibou zslápeností, myšlenkovou nezodpovědností, mami.

Přece existuje hluboký vnitřní život, tatí. Mimoň všechnu svou nejistotu vykřičí zaraženým rodičům do očí a uši slyší Mistrovu tisíciletou odpověď. Pravidl Zhi Gong: „Co nechci, aby mi jiní činili, nepřejí si činit jim.“

Pravidl Mistr: „Ó, toho jsi ještě nedosáhl.“

生

Mimoň se těší ráno na oběd a v poledne na spánek, prázdný a beztvářý. Je jako zvíře a přemýšlí, jestli přehluboký spánek není projevem nemoci. Trpíval nespavostí a zakládal si na ní jako na příznaku citovosti. Před lety proseděl víkend na fakultě a v univerzitní knihovně sám. Studoval, četl seminární práce; knihovny jsou nebezpečná hnízda ducha. Roztřesený jako ratlík si v opuštěném sále přeříkával přednášku, se zavřenýma očima. Vyhládlo mu, a tak si objednal pizzu. Odklopil papírové víko. V krabici neležela objednaná *pizza Marguerita*, ale *pizza Hawaii*. Vyšel ven a netknutou pizzu hodil do odpadkového koše tak nešikovně, že vyklouzla na chodník. Okamžitě ji očichával čumáček toulavé tygrované kočky, ale ani ona do těsta nekousla. Očichala krabici a čtyřikrát olízla nápis; i jazyk měla ostře oranžový. Upřela na Mimoň trpělivé žluté oči.

A tak se při pohledu na nízkou šestihrannou papírovou krabici s nápisem *Made in China* v pološílenství rozhodl. Narodí se znovu a zužitkuje všechno, co zažil. Musí mít v životě nějakou jistotu, a jeho obor jistotou není. Člověk si musí strašně moc věřit, aby dokázal proměnit některé své představy ve skutečnost jako velcí mudrcové. „Strávil jsem jednou celý den bez jediného sousta, celou noc jsem oko nezamhouřil, jenom jsem přemítal a hloubal. Nebylo to k ničemu! Není nadto se prostě učit!“

Studium sinologie končí a studovat bude dál, nemá rád čistou cestu osvícení, meditace. Odjíždí do Města Pekingu. Je nejstarším studentem, podivínem, mimoněm. Tak to má být. Je nejlepším studentem. Má silnou motivaci, jakou v ročníku nikdo jiný nemá. Má motivaci, která dokáže hory přenášet. Studuje o svůj život.

Hodiny ukazují *jeho* čas.

Mimoně si nemůže dovolit zmeškat další vlak; zneklidňují ho produmané hodiny. Propadá panice. Uvažuje, že se nechá tetovat. Že odjede do Indie, Thajska, Indonésie, na Srí Lanku. Ale ani na tyto země, které mladí berou útokem, nemá dost peněz; nikdy peníze neměl, a když je má, tak s nimi neumí hospodařit. Získal stipendijní pobyt daleko, aby se v onom *daleko* uchytil. Psát se dá jenom o samotě; proto jsou tak důležitá stipendia. Vymysleli je lidé, kteří o literatuře a duševní práci něco věděli.

Mezi spolustudentkami vyniká chytrá tmavovláska, pomáhá jí s esejí *Desatero výkladů Mistra Zenga k osnovnému textu Velkého učení*. Komentář se obrací k pramenům čínské civilizace a k prvotnímu rádu obce a k archetypu osvícené vlády, jež se zakládá na mravní síle. Bez ní by vlády nebylo.

Ona nosí široké kalhoty, volné mikiny a zacuchaný drdol, do kterého si místo jehlice zastrčí obyčejnou tužku; určitě nakupuje v secondhandech. Okatě dává najevo, že na oblečení a zjevu jí nezáleží. Pozve ji na večeri a drdol zamíří do japonské restaurace v centru Města Prahy, přestože se jinak opíjí v puťkách Žižkova. Má ráda nejen *sushi*; ryba, ředkev, houby, polévka *miso*, vajíčkový krém s krevetami, pivo Asahi, saké.

„Zajímavé je porovnat země z perspektivy jídla. U nás je novinkou posledních let vegetariánská nebo veganská restaurace. V Indii jsem zažila, že v restauraci stojí na tabuli *non – veg*. Nic pro vegetariány. Protože maso je tam na rozdíl od nás výjimka, ne pravidlo.“

Na druhou večeři míří drdol podél řeky Vltavy do restaurace Kampa Park. Tmavovláška objedná nadívané křepelky, telecí v lanýžové omáčce a čokoládovou pěnu s rebarborou. Mimoň nemá dost peněz na platební kartě, natož v hotovosti, roztřeseně položí na stůl ušmudlané bankovky. Drdol zaplatí a zmuchlanou hrst bankovek vrátí jeho upocené dlani; číšníkovi neznatelně zacuká v koutcích úst a očima se loučí jenom s ní. Druhý den ho drdol na fakultě nepozdraví a chladná ruka napíše, aby jí *Desatero výkladů Mistra Zenga* poslal laskavě včas.

Práce ho zachrání. *Velké učení a Doktrína středu*. Sporné byly názvy, pod kterými byly texty tradovány. Mluví spolu přece stejnou řečí. Až v překladech do západních jazyků je každý najednou jakoby z jiné planety.

Zhong, střed, středovost.

Doktrína středu je text soustředěný k etické vizi praktikování a realizaci ideálu dokonalé vyváženosti a harmonie ve veškerém lidském konání, lidském bytí ve světě ve všech jeho aspektech a úrovních. Idea rovnováhy, rovné příležitosti, každodenní šance i těch neurozených.

Nepřítelem Konfucia byla duchaprázdná lhotejnost, místní celebrita.

Mimoň už nechce házet perly sviním; vykládat po ulici, co jsi uslyšel na cestě, je opravdu mrhání mravní energií.

Jediné, co mu zbývá, je nový jazyk. Nová, daleká, zaslíbená země. Ráj, kam uprchne. Kde je všechno jinak.

Kde spiritualita patří k životu.

生

Mimoň se vrhá do studia sinologie se stejnou vervou, jako se kdysi vrhal na literární komparatistiku. Být ve svém oboru nejlepší, nejlepší na světě. Zase slyší hlasy, jak mimořádně je

chytrý, jiný; Mimoň už ví, že chytrý je ten, kdo zná ostatní. Kdo zná sebe, je zoufalý. Tentokrát už nesmí zakopávat sám o sebe, o svou trému, plachost, naivitu. Než s ním šel drdol na ostudnou večeři, byl oslněný jeho sečtělostí.

„Nevstoupíš dvakrát do stejné řeky. Řecké slovo *piptein* znamená i spadnout. Takže je to zase problém a otázka překladu. Nespadneš dvakrát do stejné řeky. Herakleitos měl asi smysl pro humor.“

Od trapné večeře zájem drdolu opadl; fakt, že neměl na předraženou večeři, vrhl na jeho tělo neviditelný plášť. Znamená to, že selhal? Že selhal jako muž? Jak má tohle všechno vysvětlit autoritám před sebou? Tátovi a mámě? Nelhat. Mistr pravil: „Vyslechnu-li spor, jsem na tom stejně jako kdokoli jiný. Ale když už musím, udělal bych vše pro to, aby nebylo žádného sporu! Kdo postrádá smysl pro podstatu věcí, nedokáže využít své výmluvnosti a jenom nahání hrůzu lidem. Tomu se říká pochopit, co je to kmen!“

Mimoň je dojatý, taková nádhera, smysl pro podstatu věcí, *qing*. Překládá se jako cit, pohnutí, nálada. I jako láska, náklonnost, či dokonce vášeň. V poetikách se tímto termínem označuje *nálada básně*. Vnitřní nastrojení básníka v jednotě s vnitřním ustrojením toho, co má před sebou. V tom smyslu jde i o cosi jako vnitřní opravdovost věcí, bytostí, člověka.

Před rodiči koktá, snaživě osvětluje, proč studuje sinologii a mluví o *qing*. Cítí v kostech budoucnost oboru, samozřejmě. Není to módní výstřelek. Jazyky mívají v dějinách lidstva svá období prosperity.

Mluví do prázdna. Mluví řečí, které rodina nerozumí, není košer. Poslouchá ho táta, starší sestra krájí dceři kuřecí řízek na jednotlivá sousta, něco jí šeptá. Korpulentní zeť rozepne sako, kontroluje na mobilu zprávy. Syn mu kouká přes rameno. Mimoň se snaží ovládnout. „Dokud se hnutí myslí, jako je pocit štěstí, hněvu, smutku či radosti, nerozvinula, mluvíme o rovnováze. Jakmile se tyto pocity jednou rozvinuly, a my je přesto udržujeme v rovnováze, mluvíme už o harmonii.“

Rovnováha je základem podnebesí, harmonie je dosažením cesty v podnebesí.“

生

Mimoňova maminka típne útlou cigaretu s příchutí mentolu do popelníčku z míšeňského porcelánu. Mimoň sleduje její ruku. Čína měla pět tisíc let na zdokonalování porcelánu. Evropa výrobu porcelánu rozluštila až v osmnáctém století, míšeňský porcelán byl směšným *objevem*. Jeho radost souvisí s taoismem. Dvě věci v opozici. Riziko v sobě skrývá možnost skvělého zisku. A naopak. Bez tradice by nebylo možné nic nazvat moderním. Zlatá tabatěrka má na povrchu vrytý citát židovského filosofa Martina Bubera: *Důležitá slova jsou vždycky dvě slova.*

Maminka kmitá se špinavým nádobím. Mimoň se zcenzuruje, sám sebe utne uprostřed věty o harmonii. Popadne dva špinavé talíře, položí je na sebe; zbytky polenty a bramborové kaše zamlaskají a následují maminku. Její roztřesená ruka s jaterními skvrnami vybalancuje na táč skleničky; jedna nese výraznou stopu sestřiny třešňové rtěnky.

„Potřebuješ peníze?“

„Mami, to ne...“

Maminka se na něho nedívá a věcně odloží táč na kuchyňskou linku. Skleničky se svezou na stranu a cinknou o sebe; zvonkohra. Maminka dobře ví, co včera i dneska, co vždycky naplňovalo vzorce funkčního mužství. Peníze. Manželka. Děti.

On nemá ani jedno. Očekávala, že splní, co ji minulo. Zastrčí mu do peněženky štos vyžehlených bankovek; víc ho ponížít nemůže. Maminka ignoruje banky, internetové účetnictví, ignoruje dokonce i složenky a šeky. Dodnes posílá vnoučatům peníze na dárky za vypadlé zoubky, vysvědčení, ukončené ročníky jenom v obálce. Bankovky zastrčí do přeloženého dopisního papíru, namaluje veselý obrázek, vepíše několik vřelých vět. Nemá k penězům úctu. Peněz si neváží. Nehrají pro ni roli.

„Protože je máš.“

„Myslíš?“

Maminka vnímá, jak z jeho života mizí sebedůvěra; ztrácí vodu v dlaních, ztrácí, čeho neměl nikdy nazbyt. Syn naopak vnímá, že ztrácí její respekt. Jenom proto, že nenaplnil *její*

vzorce funkčního mužství. A co je daleko horší: nikdy se je naplnit nesnažil.

„Takže Čína.“

„Hm.“

„A co tam budeš dělat? Nejezdi tam, zavřou tě.“

„A co budu dělat v Čechách?“

Maminka pochopí odpověď jinak. Vráti se z ložnice s dalšími čtyřmi naditými obálkami.

„Ale...“

„Mlč. Pro začátek. Nikdo o tom nemusí vědět.“

Už ho to nebaví a už se nemíní trápit. Maminka stále externě přednáší na univerzitě lingvistiku; specializuje se na problematiku bilingvních dětí. Píše střídavě na psacím stroji a počítači a zaskočí ho pokaždé. Vzdělaná maminka odnáší ze stolu ták se špinavým nádobím, i když si může dovolit uklízečku i kuchařku. Nikdo v rodině ji nedokáže přimět, aby přijala do domácnosti pomocníci. Považovala by to za omezení svých práv. Taky se plněním všech těch povinností neustále trestá.

Nikdo neví za co.

生

Vlak je plný nezletilých uprchlíků a rodiče vedou tříletou holčičku mezi sebou za ruku. Odvedou ji s kufříkem na hlavní vlakové nádraží Města Prahy a řeknou, že jede na výlet veselým vlakem plným dětí; slíbí, že za ní brzy přijedou. Na cestu jí doma ušijí nové, modré šaty, koupí klobouček a puntíkový deštník; v zemi, kam jede, prý pořád prší. Drží se táty za ruku, do druhé ruky jí máma vtiskne vzácnost; té říká deštníček. Vyťapká po schůdkách a nastoupí do pohádkového vlaku. Vmáčknu jí do kupé mezi dvě dospívající dívky. Dospělé hlasy je poprosí, aby na tříletou daly dobrý pozor.

Tříletá brečí celou cestu. Do té doby nikdy vlakem neješla. Jsou chudí a táta říká, že chudoba je údělem moudrých. Maminka se narodila ve Městě Košice a mluví německy. Provdala se za vzdáleného bratrance, který našel práci ve Městě Praze, a uprchla za ním, protože na zeď školy, kam chodila,

někdo krasopisným písmem napsal: *Juden sind in diesem Ort unerwünscht.*

Holčička se dívá z okna na bílá oblaka. Plavou podél vlaku na řece Vltavě. Nejvíc se jí stýská po sestřách, které zůstaly ve Městě Košice; naučily ji říkanku.

*Beklage nie den Morgen,
der Müh und Arbeit gibt.
Es ist so schön zu sorgen
für Menschen, die man liebt.*

Rachot vlaku ji děsí a jedna ze škodolibých dívek ji bolestivě štípne do stehna, aby přestala brečet. Druhá jí večer pomůže s dekou, kterou neumí vyprostit ze sevření tuhých řemínků. Tehdy její tělo instinktivně pochopí, že už je na všechno samo. Do oné noci jí pokaždé postel chystala maminka. Maminka ji uspávala.

Dívá se oknem na oblaka a na stehně má modřinu barvy nebes. Oči dítěte si dokážou osedlat oblaka a proměňovat jejich tvary. Vidí své hvězdy a souhvězdím dává svá jména. A ani jako dospělá nechce nic vědět o teoriích, že hvězdy neexistují, že pouze zachycují odraz hvězd z dávných dob.

Ve Městě Londýně si ji předávají cizí ruce a vyrůstá na venkově v adoptivní, spravedlivé, i když přísné rodině. Mají opravnu automobilů, jediného syna na vysoké škole, loveckého psa a vzácnou oranžovou kočku. Učí se nový jazyk, roste a je problematické dítě. Končí v polepšovně a několik let odmítá mluvit. Rodina si ji tu a tam bere k sobě domů; když je adoptivní mámě lépe. Jak se ukáže, máma trpí depresí; tříletou k sobě vzali s nadějí a vírou, že dítě ženu zabaví a rozveselí. Rodiny s defektem přijímají děti vždy ochotně. S tím, co opravdu cítí, se holčička svěruje jen tygrované kočce a mluví k jejím žlutým očím meziřečí; jazykem srdce, který opouští, a jazykem rozumu, jež přijímá.

Tříletému dítěti řeknou, že jede do země, která se jmenuje Anglie, na výlet. Že se všichni brzy uvidí, nikdy jsme ti přece neublížili, vid', vždycky jsme se o tebe dobře postarali, to

přece víš a víš taky, jak moc tě máme rádi, pojeděš vlakem, to je velké dobrodružství.

Měla rodičům a sestřám za zlé, že ji poslali na prázdniny samotnou. A už se neozvali. Zbavili se jí, a nevěděla proč.

Adoptivní rodina se o ni postará finančně; platí jí veškerá pozdní středoškolská i vysokoškolská studia. Z roztaveného zlata jí k patnáctým narozeninám nechají vyrobit náušnice ve tvaru pomněnek. Zlato nosil v ústech její děda a dal jí na cestu všechno, co měl.

Ani jako dospělá, kdy zná kontext doby a války, se nikdy nevyrovná s tím, že ji posadili do vlaku Nicholase Wintona a že je už nikdy neviděla. Jediné, co neztratila, byl puntíková-
ný deštník a odřený kufřík s řemínky. Pořád si připadá ochab-
lá, malá. Neodpustí jim tím spíš, když se dozví, že mámu za-
vraždili ve Městě Ravensbrücku a táta se sestrami zmizel ve
Městě Osvětími. Přesné datum smrti neví. Měla zemřít s nimi,
a takhle putuje světem s vědomím, že se obětovali. Kvůli ní.
Že musí být za život vděčná čtyřnásobně. To je závazek, který
neunese nikdo.

Trvá jí dlouho, než se vzchopí, vyčerpaná láskou k nim, fy-
zickou posedlostí, ďáblem, který v ní vřeští a drápe se ven, aby
ho vyzvracela. Stesk se jí nikdy nepustí.

Sedí ve vlaku, vmáčká mezi holky, které si navzájem ple-
tou dlouhé copy, a brečí hodné dívce na klíně. Aniž to mysl
vnímá, tříleté tělo už přemítá, jak dokáže žít ten zbytek života,
který jí ještě čeká. Jak přežít vlastní přežití.

Nikdy se nevysvětlí, jak to tehdy Winton vlastně celé orga-
nizoval, ale dvojité W jsou nadějí; ve Švédsku zachránil Raoul
Wallenberg tisíc osm set těl, postavy ve stavu zrodu se rodí
z hlíny Mistra Chronose. Když v roce 1938 Hitler obsadil Sude-
ty, Židé proudili do Města Prahy a byli posíláni do německých
území na smrt. O vysídlení do Palestiny žádaly tisíce, deseti-
tisíce pražských sionistů a anglická vláda vydala pro přístěho-
valce deset povolení. Deset povolení.

Kufřík napěchovaný dopisy od mámy otevře znovu až jako
dospělá; je jí čtyřicet čtyři let. Nic nevyhodila; nikdy nezabí-
jej tažného buvola, nikdy nezahazuj popsany papír. Maminka

psala puntíkovanému deštníku do Anglie každý den dopisy; dlouhé, něžné, plné obrázků, vřelých vět. Občas byla do obálky vložena bankovka. Nepamatovala se, že by jí dopisy z Města Prahy náhradní rodiče nebo učitelky četli. Nepamatovala se, že by kdy společně psali odpověď. Že by odpovědi nakreslila.

Možná to vytěsnila.

Dopisy jsou plné optimismu, hlavně se pěkně uč nový jazyk, jaké máš hračky, jaké máš nové kamarádky a kamarády. S každým měsícem bobtná mezi řádky potlačovaná obava a zoufalství. Poslední dopis je z roku 1942. Celou tu dobu čekali na povolení k výjezdu, obraceli se zoufale na známé v Anglii; obraceli se na příbuzné v Americe, kteří se vystěhovali za práci na počátku století; obraceli se na známé v Chile; žádali víza.

Pokaždé něco selhalo. Neuměli podplácet české úřady. Neuměli házet laso. Nebyli *správnými* uprchlíky; byli chudí.

Stesk jí svírá hrdlo a škrtilidel se v hodinách z olova nezbaví. Může se ubrečet marností, hodiny ukazují *její* čas a ten tiká na pražcích železničních kolejích. Jakápak víza, zeměkoule patří všem. O svou bolest se nemá s kým podělit. Smutek ji drásá. Každou noc polyká střepy. Ke stáru není dne, aby na rodiče a sestry nepomyslela. Čas plyne, ona do něho stárla a vplývala. Nepřihlásila se, když médií proletěla první výzva, aby se adoptované děti ozvaly. Aby se přihlásily děti z Čech i z Německa, děti ze záchranných transportů, které úřady do roku 1939 povolily. Nepřiznala, že je jednou z nich. Nikdy nepátrala, jestli přežil někdo ze vzdálených příbuzných.

Ona se jako zachráněné dítě necítí.

Ve vlaku plném brebentících dětí si tělo odváží klíčící trauma. Trauma se přiživuje každou novou informací. Neklid s mírou informací roste. Na maminciny dopisy odpovídá dnes. Denně. V duchu.

Na mezinárodním lingvistickém sympoziu ve Městě Praze šedesátých let se rozhlíží a je ve věku, kdy už nepočítá s tím, že se vdá. Rozbolí ji ze vzpomínek na hlavní nádraží zuby; vzpomínky bolestivě obnaží krčky. Zubař jí pomůže; vlídný k jejímu strachu odloží nečekaně vrtačku a mne si uslzené oči. Ukáže jí Město Prahu a poskytne azyl tělu a jeho vzpomínkám.

Vrátí ji rodné, cizí zemi; uprchlice se vrátí domů a přijme manželovo jméno. Tělo porodí děti v pozdním věku, kdy nikdo nevěří, že bude schopna родit. Dlouho se modlí k taoistické bohyni Bixia Yuanjun, princezně *Růžových oblaků*. Chce syna, ale tří věcí lze v životě mužů a žen dosáhnout nejobtížněji: dlouhého vousu, milujících synů a nadbytku stříbra. Žena je po porodu čtyřicet dní nečistá, a když porodí dceru, doba se zdvojnásobuje. Přídomek nečistý ukončí rituální lázeň mikve.

Řeknou si s manželem, že být obětí není kariéra. Nebudou svá traumata přenášet na další generace. Budou o minulosti mlčet. *Netilat jadajim*, špinavá ruka se nesmí dotknout čisté. Na paměť se nelze spolehnout, a ne každý rozumí kontextu, v jakém se ocitl. Pamětnické dokumenty jsou jí k smíchu.

Když se na střední škole pohádala, kamarádka křičela: „Ty zasraná židovko, ty tu nemáš co žvanit, škoda že vás nezplynovali.“ Nikdo kolem se neozval. Je to vtíp a oni napjatě čekali, jak bude reagovat.

Myslí si, že když se nebude definovat přes židovství, tak své děti ochrání. Jenomže všechno, co už tu jednou bylo, je neustále ve vzduchu. Všechno se může opakovat a všichni vdechují vtípy. Člověk musí život žít a pak ho ještě zpracovat, aby mu předchozí vlastní život nepřekážel v cestě. Když ona neustále řeší svoje dětství, jak má mít pak sílu na dětství dětí a vnučat? Jediné, co jí kdy dokázalo ulevit, je práce. Být ve svém oboru nejlepší. Nejlepší na světě.

Jen tak se oběť jejich rodičů a sester vyplatila. Město Osvětim by nebylo k ničemu, kdyby lidé utiskovali byť jen jediného člověka. Do minulosti ji jako do studené studny hodí nevraživé komentáře na internetu. Objeví se pod sdílenou fotografií žáků první třídy. Na snímku jsou kromě českých dětí romští, vietnamští, arabští školáci. Někteří diskutující posílají děti do plynu, jiní je přirovnávají k teroristům, mezi které „by sednul granát jak prdel na prkýnko“, nechybí výzvy k likvidaci školy; výhrůžky směřují i proti učitelům a vedení školy a před školou stojí strážníci. „To víte, že mám strach. Co já vím, koho co napadne,“ řekne třicetiletá Romka, když odpoledne čeká před

školou na své dva potomky. „Ráno je vodím do školy a po vyučování zase vyzvedávám. Pro jistotu. Předpokládám, že ve škole se jim nic stát nemůže.“

Její vnoučata půjdou do první třídy za dva roky a ona moc dobře ví, koho co napadne. Zaskočí syna, když mu zdánlivě lhostejně a nelogicky řekne:

„Nechápu, proč čínština. Proč sis nevybral hebrejštinu? Když už to muselo být.“

Jako by za ním zaklapla olověné víko. A pohřbila ho. Rodiče se zbavili zátěže, kterou on musí zdvihnout. Zatmí se mu před očima, už tak je rozvrátněný pochybnostmi.

„Protože potřebuju jazyk, který mi nic nevyčítá. A nic po mně nechce!!!!“

生

Mimoňově sestře je líto, že bratra nenapadne, aby se jí zeptal, jak se má. Snaží se zatvrzelému Mimoňovi vymluvit překotný odjezd do Města Pekingu; copak nestačila železná opona, copak potřebuje zažít dlouhou a vysokou čínskou zeď? Snaží se ho varovat, snaží se mu vysvětlit, že odchody jinam nebývají definitivní. Sedí spolu v kavárně a Mimoň je umanutý.

„Nebudu tam sám. Byt mi sehnal Programátor.“

„Programátor?“

„Programátor. Kamarád tvého prvního manžela.“

Sortiment jeho zájmů se scvrkl na vědu a na Čínu; jak ráda by mu řekla, co trápí ji. Láska umí být slabost a přepych. Dlouho se z lásky k prvnímu manželovi nemohla vymanit, i když se tolik natrápila. Všechny vztahy, fyzické v soukromí, a že jich bylo, i ty na veřejnosti, byly zatemněné vzpomínkou na něho. Otrávil jí krev. Otrávená krev roky proudí v žilách, zpomaluje tep srdce, melancholicky brzdí život. Zabydlel se jí v hlavě; i když měla jedno mezidobí víc mužů, byla věrná jemu. Nezrazovala ho; naopak měla pocit, že by byl pyšný, kdyby se o tom dozvěděl; vnímal by to jako vyznamenání. Olovnatá láska.

Není její chyba, že si muži ve své hlouposti myslí, že první událostí mezi mužem a ženou může být jen noc lásky. Ne, aby

se něco událo, je třeba větší trpělivosti a něhy. Nenávist k němu jí taky nepomáhá. Nenávist je jiná forma lásky a stejně beznadějná. Nepotřebovala ho vidět; příběh se živil sám sebou v jejím těle a detoxikace trvá léta. Pamatuje si den, kdy byla konečně osvobozená a rozhodla se, že odjede s malým Davidem a začne jinak; nebude ani věčně poslušná dcera. Jenomže otěhotněla a založila druhou rodinu; diamantová partie s novým mužem, který naplňuje funkce mužství.

První manžel se stává stínem. Ale proč dovolila, aby ji dostal na dno? Druhým dokáže vysvětlit, proč se vdala za tohoto muže, ale sama sobě to vysvětlit neumí. Hromadila v sobě zraňující a ponižující mužovo napadání, neřekla mu, kde jí křivdí a kde ji uráží; nedávala najevo pocity jako smutek, vztek, zklamání. Idealizovala si jeho i jeho strážlivá zdůvodnění. Jeho obchodnický úsměv a agresivní způsoby ji přiváděly k šílenství. Nikdy nebrečel, nikdy neztratil nervy. Byl prostě takový jako všichni ti muži kolem. Byl věčný. Cítila se ve všem osamělá, sama na všechny starosti, sama na všechny závazky. Chtěla by se svěřit Mimoňovi. Chtěla by mu to říct.

Jsmo listopadová generace. Jsme unavení. Dny nám nevěří.

A hodiny ukazují *ten* čas.

Mimoňova sestra objedná vídeňskou kávu s dvojitou šlehačkou. Šlehačku přikrmí čtyřmi dávkami cukru z papírových sáčků. Mimoň pije teplou citronovou vodu se zázvorem. V rohu kavárny chlemtá z misky zelený čaj oranžová kočka. Mimoň mluví o své nové zemi, kam prchá a kde se integruje, a o svém oboru, a jako by mluvil o ní.

„To, čemu se říká usebrat svou rodinu, spočívá v pěstování vlastní osobnosti. Jsou-li lidé někomu příznivěji nakloněni, vede to jen a jen k jednostrannosti osobnosti; pohrdají-li někým či k němu cítí odpor, vede to opět jen a jen k jednostrannosti; bojí-li se někoho nebo k němu mají až přehnanou úctu, vede to jen a jen k jednostrannosti; jsou-li náchylní k návalům smutku či přehnanému soucitu, vede to jen a jen k jednostrannosti; jsou-li nadutí, a dokonce přezíraví, také to vede k jednostrannosti.

A tak je v celém podnebesí jen pořádku těch, kdo chápou záporné stránky i toho, koho mají rádi; kdo nepřehlížejí světlé stránky toho, koho třeba nenávidí.“

Mimoň kávovou lžičku v nervózní ženské ruce nevnímá. Je v nevinnosti své tížádstivosti bezohledný, a neví o tom. Mimoňova sestra drží v ruce němý telefon, bratrovo číslo vyzvání, bratr telefon nezvedá. Ať je to jakkoli bolavé a absurdní, mladší bratr s ní soutěží; podvědomý konkurenční boj. A zároveň od ní jako od starší, vyrovnané sestry očekává, že mu pomůže, že prozradí tajemství života, které jemu zůstává skryté; proto musí neklidnět a stresovat se, nemá peníze, nemá rodinu, nemá nic; ona má všechno. Mimoň si myslí, že je úspěšná. Nikdo mu to nevymluví. Když projde její soukromou ordinací s čekárnou plnou lidí, když sedí v jejím zubařském křesle, oči těkají po důkazu a studují ultramoderní vybavení.

Mimoňova sestra neví, kudy proniknout krustou; bratr jí nahání strach. Jak mu převyprávět roky po rozvodu, hodiny přepracovanosti, přemrštěné péče o syna, byt, ordinaci; hodiny, do kterých se tlačovalo zoufalství a zadluženost. Zvali ji do rozhlasu; diskuze, co znamená život samoživitelky. Odmltla. Nemohla mluvit o problému dětí s muži, kteří mluvili jazykem šestnáctého století, viděli svět očima osmnáctého století a vynechali jazyk jednadvacátého století; oni měli svou ekonomickou moc a ona špatnou vymahatelnost práva v nouzi. Ještě dnes slychává, že když mámy zůstanou s dětmi samy na pokraji bídy, můžou si za to samy; nesvedly správné tělo diamantové partie. Nabere plnou lžičku šlehačky a polkne. Šlehačka je slaná. Spletla si sáčky.

Studovala, nehodlala se vdávat; nikdy nechtěla uzavřít konvenční sňatek. Slovincky *samozaposlena*, samozaměstnaná, na volné noze. A nakonec se to stalo, proč by se to nemohlo stát, dějí se divnější věci.

Rozvod definitivně neskončí nikdy. V hlavě a duši bydlí, i když jako cizinec. Postihla ji ztráta a ona nosila smutek. Odněkud na ni tajně pohlíží.

Měla ráda hlas prvního manžela. Klukovský, a skrývala se za ním velká pánovitost, síla. Vstoupil do života dřív, než měl.

Dostal neopakovatelnou příležitost devadesátých let dvacátého století ve východní Evropě. Překotně založil firmu, překotně se dostal k náročné pozici manažera, překotně přišel k penězům i k moci. Chtěl mít jistotu, převahu, věci pod kontrolou, a i v soukromí a v partnerství vyžadoval pravidla, ovšem nevyložená. O to víc trval na jejich dodržování.

Jako by přeskočil celé životní etapy. Když mu bylo čtyřicet, teprve se snažil pochopit svoje postavení, roli. Jenomže pro něho neexistovala žádná předešlá zkušenost. Jeho cesta ke krizi středního věku se jmenuje typický příběh muže východní Evropy devadesátých let. Žádnou fázi v životě člověka ani žádnou fázi v životě země nelze přeskocit; moderní člověk musí obkroužit spirálu vlastní absurdity až k jejímu nejhlubšímu bodu, aby mohl pohlédnout za ni. Nic se nedá přeskocit. Všechno je dané, jedno plyne z druhého, bez druhého není třetího. Přeskocit nebo se vyhnout nelze.

Zaskočilo ho, že existuje něco jako subtilní duševní problém. Pročítal manažerské příručky. Vypisoval si osobní plány, jak se vidí za pět a za deset let. V těchto příručkách se slova jako problém a krize neobjevují. Slovo problém vytěsnili slovem *výzva*. Slovo krize nahradili spojením *prostor pro zlepšení*. Krize středního věku mladíků devadesátých let; slabiny si kompenzují tím, že utíkají k mladším a mladším ženám, které nechají v nejistotě o své skutečné situaci. Na zdech manažerských kanceláří jejich firem visí fotografie Arnoldů Schwarzeneggerů na bílém koni s doutníkem v ruce. Visí tam zarámované zkušenosti Friedricha Kruppa (*vyžaduj málo od sebe a hodně od ostatních, ušetříš si hodně námahy*), Philippa de Rothschilda (*to nejpodstatnější v životě je očím neviditelné, protože je to zamčené v mém seifu*), Donalda Trumpa (*obchody, při kterých člověk může v noci usnout, nikdy moc nevynášejí*).

Slova podvádějí sama sebe veřejně a ani se nezačervenejí.

Muži devadesátých let vidí svět těmito slovy. Ne očima.

Zkusili semináře pro špičkové manažery, diplomaty, právníky. Sjeli se z celého světa, nasáklí předsudky zemí, v nichž se narodili. Absolventi škol; jen proto si mysleli, že jsou vzdělání. Lektor položil na projektor fólii a poslední řádek zakryl.

„Jestli chceš něco vědět, ptej se zkušeného, neptej se vzdělance.“

Rozvířila se diskuze, nikdo z přítomných „vzdělců“ s obsahem nesouhlasil; jak jim lektor může tvrdit něco tak hloupého? Odkryl poslední řádek. Autorem citátu je velký čínský filosof Lao-c'. Překotně souhlasili, hm, no, když to řekl on... Neposuzují obsah, ale osobnost mluvčího. Není pro ně podstatné co, ale kdo to řekl. Nedostatek opravdových přátel; dosavadní vazby motivovali konkurenčně. Narušené vztahy s dětmi, neschopnost komunikovat a vnímat pocity druhých. Vztahy k ženám jen na základě erotických kritérií: buď je sexuálně přitahovaly, nebo je nezajímaly; že by se s ženou přátelili, nepřipadalo v úvahu vůbec. Najímali si osobní kouče a s nimi konzultovali novou firemní strategii. Slovní spojení firemní strategie nahradili vyděšenými slovy *firemní filozofie*. Začali se orientovat na země jako Rusko, Kazachstán, Gruzie. Uprostřed kariéry většina z nich ustrnula, v práci a manželství otupěla; brali si ženy méně inteligentní, což bylo roztomilé v osmnácti letech, ale ne ve čtyřiceti nebo v padesáti. A pak záchrana.

Objevili Čínu a Čína objevila je. Ve slovníku prvního manžela a jeho kamarádů se nevyskytuje slovo selhání. Nikdy se nedobral poznání, že se ocitl v krizi středního věku.

A tak v krizi středního věku byl, je a bude celý život.

Neustále v pohybu. Neustále sebou vrtí, takže to vypadá, že všechno kolem se probouzí k životu teprve s ním. To je jeho styl. Jeho stylem bylo, že mluvil za ostatní v místnosti. Inteligentní přímý pohled modrých očí lidi popletl; tak slušný a chová se jako gentleman.

„Určitě by se to tady panu Neumannovi líbilo, kdybychom projekt domluvili už na září, je to tak, vidíte, pane Neumannne...“

„Ze všeho nejdřív by tady pan Sirový, který přišel pozdě a určitě pro nás bude mít adekvátní vysvětlení, proč se tak opozdil, chtěl vědět, kolik bude stát...“

Muži devadesátých let. Kterí se nestarali o politiku doby. Využili ticha v zákulisí, kdy zmámené dobro bylo na scéně

a tančilo v rytmu *soave*, kdy srdce davů naplněná nadějí pobíhala ulicemi a křičela hesla o tom, že pravda a láska zvítězí nad lží a nenávistí.

Jaká pravda?

Jaká láska?

Dnes žijí v uzavřených domech, zahradách, ulicích. Za ploty s ostnatým drátem je není vidět. Vykračovali si jako lovci s nabitými zbraněmi v drahém saku. Pokaždé několik kroků před svými rodinami, které jim zůstaly viset na krku z dob před rokem 1989. A kterých se postupně zbavovali. Zbavovali se nejbližších svědků své minulosti. Když se rozhodli spáchat zločin, pustili se do toho s vervou. Mozkové buňky jim pracovaly naplno. Ta energie je ničila, ale i povznášela; byla v tom velkorysost vůči světu.

Rok 1989 není žádným mezníkem. Proč by nějaké datum mělo být mezníkem? Ten omyl vtloukají do dětských hlav učebnice dějepisu. Nesmyslné konstrukty historiků a politiků. Nevědí si rady se svými životy, ale arogantně hodnotí a soudí životy lidí z roku 1620. Po bitvě je každý generál. Vlastní osud se dá těžko rozklíčovat. Historie je snadná, je to jen produkt času a vzpomínek. Koníčkem historiků jsou data. Ale pletou si příčiny dějinných událostí a nevědí, jak a kdo rozněcoval vychladlá srdce. Učí ve školách a na univerzitách, a pak jdou volit dnešní Hitlery. Včerejšek se bezděky stává zítřkem, vzpomínka nadějí. Říká se, že kdo nezná historii, je nucen ji opakovat. Naopak, kdo zná historii, naučí se ji opakovat. Vteřinový sen těsně před probuzením. Lidé se nezměnili. Za socialismu bylo nepsaným heslem, že kdo nekrade, okrádá vlastní rodinu. Teď se kradlo stejně, ale říkalo se tomu byznys. Za ta léta si ti, kdo se včas připravili, dokázali koupit i čistý trestný rejstřík a novou, neposkvřenou minulost. A stát se ministry.

O svou budoucnost se postarají.

生

Mimoňova sestra se nevzdává. Dostane od pacienta dva lístky na koncert Pražského jara; Mimoň odmítne. Pozve ho do

divadla; Mimoň odmítne. Chce s ním mluvit ještě jednou; naposledy, opravdu. V kavárně a pak v restauraci Sukus nad vídeňskou kávou propásla šanci, hlavu zanesenou kalem a hlínou prvního manžela, kterého měl Mimoň tak rád.

Mimoň setkání opakovaně odmítá s trapnou výmluvou, že před odletem do Města Pekingu zařizuje spoustu věcí. Mimoňova sestra se bojí. Jestli odjede, už si nepromluví, už se ne-sblíží. Nikdy. Druhý blízký člověk jejího života, se kterým nenachází společná slova, a je jedno, v jakém jazyce jsou.

Prvnímu manželovi bylo přes dvacet, když mu podnikavý, bohatý a tajnosnubný pán nabídl peníze na založení vlastní firmy; firmu přiřadil k čerstvě vznikajícím dcerám a synům. Podnikavý pán nepatří k vekslákům, a tak se dohodnou. Založí ji společně se dvěma kamarády; studenti informatiky Vysoké školy ekonomické jsou posedlí počítači a všichni se učí jen programovat. Po letech se rozhádají; jeden se odtrhne, odejde k zahraniční firmě, udělá strmou kariéru; před lety odešel z lepšího za lepším, až do Města Pekingu, taky teď sehnal Mimoňovi byt. Říkali mu Programátor.

Dobrota a bohatství se vyskytují jen zřídka v páru, a jak rostlo jejich bohatství a moc, řada přátelství se rozplynula; vzkvétalo přítelíčkování a bankovní konta. Zpočátku všichni pracovali dohromady a navzájem si pomáhali. Jakmile získali peníze, obrátili se proti sobě; najednou byli v kurzu, mimořádní, mohli se nastěhovat na dobré adresy, vlastnit kanceláře; všechna ta privilegia moci, ke kterým se dřív lidé dostávali po letech práce. Měli obrovskou moc, ale nikoho z kamarádů už nepožádali, aby s nimi pracoval; konec báječných dní, kdy se všichni poflakovali kolem, pracovali na nápaděch a projektech ostatních stejně jako na svých, a nic za to nechtěli. Peníze byly rozpouštědlem, které rozleptalo tkáň roku 1989 jako kyselina.

Muž, ke kterému se mladíci upnuli, je ulovil na udíci s jednoduchou návnadou a všechny propojil Programátorův hodný táta. Muž v pozadí byl tvrdý hráč. Měl licenci na více-motorová letadla a vlastnil *Learjet*; záleželo mu na tom, aby neměl typ, kde musí sehnout hlavu; chtěl nastoupit vzpřímeně. Nebylo to míněno jako vytahování. Ale vytahování to bylo.

Bývalý estébák byl natolik chytrý, že nikdy nevystoupil do předí a hlídal si starou pozici. Hlídá si ji dodnes a do soukromých letadel nastupuje jen vzpřímeně. V jednadvacátém století se mezi miliony začal nudit, zabydlel se v lenosti, tak se baví politikou. Je to hra pro znužené hráče; sázky jsou vysoké, jako když se před rokem 1989 scházeli v Chuchli a jejich černou hernu vedl hudební textař, který se taky začal nudit mezi miliony a jednoho dne se probudil a měl bdělý sen, že bude prezidentem. V jednadvacátém století se modely buranského chování navrátily a lidé si oddychli; na estébáckou jistotu jsou zvyklí a jejich jistota se opět vynořila, s penězi. Moc dobře vědí, že s dostatkem peněz se u soudu vyhraje každý spor, stejně jako se na dostatečném ohni uvaří každá vepřová hlava.

Zůstali stejní; nasadili jiné masky, jiné uniformy, v tom jsou mocní zběhlí. Generaci kapitalistických podnikatelů vychovávali podnikaví z dob socialismu. Počkali si, až se během dvou let po sametové revoluci v politice odrovnají naivové, idealisté, chartisté, opilci, bohémové, kteří jako poslanci zkoumali při návštěvě Města Washingtonu jen druhy pív.

Čekat, ne, lépe řečeno vyčkávat umějí výtečně.

Ušlechtilí přestali být ostražití.

Všichni se vrátili ke korytu, zabydleli se v prosperitě, člověče, nezlob se. Dávali si dobrý pozor na prudkém slunci, pravou ruku si chránili; po návratu z dovolené je dobré mít jednu ruku nápadně neopálenou, na první pohled se pozná, že hráli golf.

Chlemtají starou bolševickou kaši. Vařil ji pro východní Evropu Stalin a Mistr Chronos vzdychá. „Malý člověk se naopak zabydlí v lenosti, nic mu není dost špatné, v přítomnosti ušlechtilého muže se pak cítí nesvůj, začne zastírat svou nedokonalost a vystavovat svou dokonalost.“

Přece jen tu byla změna. Všechny drahé a nápadné věci připadaly prvním manželovi jako výplod vyšších světů. Uchvacovaly ho postupně už jen věci. Lidé byli nežádoucí, zvláště ti chudí nebo laskaví. Jeho generace podnikatelů devadesátých let se naučila předstírat citlivost a takt. Přitom uměli jen neomalený úsudek, tak neomalený, jako bylo otevírání piva zlatými zuby na stranických sjezdech.

Dojem na ně nikdy neudělala inteligence, duševní práce, umění. Neměli o ničem ani tušení. Stále dítětem. Mstivým dítětem. Její první manžel všechny ovládal, i když ho neposlouchali. Jedinou pevnou a citlivou koalici uzavřel se svou matkou. Nevnímal lidi kolem; dával havěti, jako byli číšníci, servírky, taxikáři, a když zbohatl, tak hoteloví poslíčci a po-kojské, vysoké spropitné. Dělal mu to moc dobře. Nesnášel, když se první manželka omluvně usmívala, pokud někoho ponížil a urazil. Ti lidé stejně uhýbali očima nebo se zpotili. Nechtěli soucit od ní. Nechtěli, aby na jejich ponížení upozorňovala tím, že k nim bude vlídná, že bude napravovat, co napravit nelze. Žadonili očima o jeho uznání. Ji nenávisťně přehlíželi.

Znal lepší způsob, jak se omluvit. Delegoval vinu na druhé. Byl typem muže, který nesnesl, aby ho kdokoli v čemkoli překonal. To ovšem nevěděl; myslel si o sobě, že je spravedlivý a velkorysý, když dává živýkačku asistentkám a klukům v kanceláři, lidem světa, který měl pod kontrolou.

Všichni byli posedlí uměním vládnout a touhou stát se milionářem.

Velké věci je moc nezajímaly, ale v maličkostech měli duši kramáře. Doba jim to umožňovala, ale překáželi jim jiní. Protože milionářem chtěl být každý. Chytit příležitost za pačesy. Každý se považoval za někoho mimořádného. Každý se dral. Každý si přál mít dům v příměstské architektonické kaši, vlastnit audi, jezdit na lyže do Alp a jíst v perfektních restauracích, kde se k jejich stolu přišel přeptat osobně sám šéfkuchař, všichni chtěli být cool, jako byli dřív zelináři, pumpaři, veksláci. Elita národa. Vzkaz předávaný generacemi. Hezký život pro sebe si lze zařídit za každého režimu. Byli výborní řidiči, jeli bez jediné zastávky a rádi mířili rovnou k cíli.

Byli vždycky šťastní. Ale co můžeme dělat s lidmi, kteří jsou pokaždé, téměř pokaždé, šťastní? Neustále povyšování, neustále si poklepávali po ramenou, přetahovali se na svou stranu a přerazovali. Ve skutečnosti to všechno byla jedna jedovatá velká firma, posílali se sem a tam po celé zemi, protože se navzájem přesvědčili, že jsou cennými klenoty. Všechny ty dozorčí rady a výkonné výbory a partajní třenice a lobbisté

a teambuildingy. Kultivovali šovinismus, museli být spolu, nesmrtelní, všichni mladí, superfit, plni testosteronu. Objevili dimenzi luxusu, o kterém ani netušili, že po něm touží.

Začali nosit drahé oblečení.

A postupně zapomněli, že je k dostání i levnější.

Doba cenzurovala slovník a mladým předávala nová slova. Looser. Dětem se plánovala životní dráha už od školky, cílovou rovinkou byly vysoké školy v Anglii a Americe, slova jako Harvard, Oxford, Cambridge létala vzduchem a drala se i do takových podvodných akcí jako *Harvardské fondy*; samo slovo vnašelo do mysli pocit serióznosti a prosperity.

Slova vrány černé.

Jenomže. Kdo převzal a kdo unesl úkol jít životem jinak?

První manžel se Mimoňově sestře smál, jako by byla mentálně postižená, když mu jednou ve slabé chvíli (ale ne ne, to byla silná chvíle) řekla, jak je šťastná, že se nejlepší a nejhezčí věci koupit nedají. Láska, přátelství. Vnitřní mír. Harmonie. Štěstí. Vítr, oblaka, tráva. Bože, jak ten se smál.

Co se životem, když všeho dosáhl ve třiceti?

Hodiny ukazují *ten* čas.

Do popředí se dere generace dětí. A jeho generace, generace programátorů, ustupuje pomalu do pozadí. Jako na *Yangzi* zadní vlny před sebou tlačí ty přední, tak i mladí lidé by měli zaujmout místa těch starých. Staří musí ustoupit, aby jim voda vybičovaných vln nepodrazila nohy, aby neztratili rovnováhu. Vlny. Ženou se ke břehu nečekaně, prudce, divoce.

道

POD
OLOVĚNÝM
NEBEM

道

Pomeranč je tisíciletý kocour a podobá se tygrovi. Na náměstí *Nebeského klidu* Mansurovi s jantarovými očima důležitě pošeptá, že mu sice vypráví příběh tohoto světa, ale Spisovatelka neexistuje; je to *jeho* smyšlená postava. V příběhu musel ulevit v pozemském životě Příteli; duše se mu vymkla z těla a každou slabikou je smrtelný. Odlíl Spisovatelku a vštípil pánovi smyšlenou iluzi, aby jeho beznaděj skončila. Jinak by celý život zůstal pouze pánem, a ti jeden po druhém umírají na samotu; nikdy by nepoznal, co je to být Přítelem. Příběh klíčí a roste v Pomerančově mysli. Je do své smyšlené postavy zamilovaný a chová se jako lidé; když jsou muži i ženy zamilovaní, tak pro ně i zprávy v novinách málo znamenají.

„Jednoho dne jí hlava praskne jako rozlousknutý vlašský ořech. Ale protože to bude hlava tvrdohlavá, bude to trvat dlouho, a my, Mansure, to vydržíme s ní až do doby, než položí horkokrevné čelo na náměstí *Nebeského klidu*. Anděl strážný každého člověka je čas. Ženy jako ona věčně dospívají, ale nikdy se jim to nepodaří; jsou vzdálené, ať jsou jakkoli blízko.“

Náměstí *Nebeského klidu* má Mansur rád; místa v Číně pojmenovalo oko básníka. *Levandulová hora* a na ní poletují motýli, *Síň nejvyšší harmonie*, *Chrám všeobecné radosti*, *Palác nebeské čistoty*, princezna *Růžových oblaků*, hnutí *Spravedlivé a harmonické pěsti*. Pomeranč vysvětluje, že přehlédl detail; klidně mohl pánovi stvořit homosexuálního Spisovatele. Uvažoval i o jiných profesích. Jenomže pouze spisovatelky unesou samotu i pochybnosti a nebojí se ničeho. Už je líný něco měnit. Čas je nepoddajný jako olovo a Pomeranč umí stlačit čas tak, že ho hodiny neukazují. Olovo bylo v antice považováno za kov s kouzelnou silou a kletby zapisovali na olověné destičky. Pomeranč je tygrovaný, má žluté oči a v nich stojí všichni lidé, které tato zeměkoule nosila. Pomeranč ví, co je to literatura, co je to poezie; všichni přece celé dějiny lidstva opakovali a opakují, umění, ach, jaká nádherná absurdnost, jako láska, jako dobrodružství lidského života samého, jako naděje, riziko, které je nutné podstoupit, musí se podstupovat znovu a znovu, dokud žijeme.

„Anebo si, Mansure, myslíte, že to nevědí?“

Mansur poslouchá bez valného zájmu a vydá se na dlouhý pochod domů. Pomeranč černě dlouhosrstého Mansura varuje.

„Kočky jsou nezávislé a *nepřevychovatelné*. Doufám, že chápete, co je to nezávislost. Nešíří o sobě ani o druhých nenávistné a fantastické historiky. Kočky jsou příbuzné s draky, to vy jste syn nebes, Mansure. Neživejte a poslouchejte. Dobří pánové a paní, které jsem za ta staletí zažil, se na mě podívali a věděli, že když si se mnou hrají, není jisté, jestli si já nehraji s nimi. Ve skutečnosti jsou oni závislí na nás mnohem víc než my na nich. Náš nynější pán je moudrý. Nevěří, že ho kočky potřebují tolik jako on je.“

Mansur si doma ospale zaleze do venkovního „pelíšku“ z bambusových rohoží a rákosu, aby udržel rovnováhu světa. Je to stavba čtvercového půdorysu s kruhovou střechou. Znázorňuje zemi a nebesa. Podle kosmického vzoru budovali synové nebes *mingtang* neboli *Dům světla*. Díky tomu, že syn nebes prodléval v určitém ročním období v odpovídajícím

prostoru, zaručil uspořádaný chod kosmu a pozemských věcí. Pomeranč mluví k mezerám bambusových rohoží a rákosu.

„Máte nebezpečný sklon, Mansure, díváte se na svět lekačným očima sirotka. Ale kočky se nepřimykají. Nesmějí k člověku a bohům přilnout. Přilnout můžete k místu. Máme štěstí, Mansure. Lidé běžně vybíjejí zvířata, když se přemnoží. Ale co s lidmi, kteří se přemnožili? Třeba se zvířata jednoho dne spojí a vybijí největšího masového vraha všech dob. Stěžují si, že ptáci znečišťují města, škoda že se nezeptají ptáků, co říkají na to, jak jim lidé zabetonovali zeměkouli. Máme štěstí, Mansure. Jsme azylanti. Žili jsme v Egyptě a Přední Asii. Od mladší doby kamenné osidlujeme postupně celý svět a doprovázeli jsme lidi hlavně na jejich obchodních stezkách. Máme štěstí, Mansure, spousta jiných druhů vymřela. Z divoké kočky je kočka domácí, to je náš evoluční krok. Potřebovali nás, Mansure. Kočky jim chytají krysy, potrebovali nás na lodích, přepluli jsme oceány a moře; jsme mlčenliví dobyvatelé na měkkých tlapkách. Řeknu vám pohádku, Mansure, aby se vám dobře usínalo. To náš bůh stvořil svět, štědrě a kreativně si pohráł se zeměkouli. Kutáel si s ní jako s klubkem vlny a stvořil pevniny, oceány, moře, řeky, hory a skály, nížiny a louky, jezera a vodopády, květiny, stromy a zvířata. Stvořil kočky. A pak mu to celé připadalo až moc dokonalé. Proto stvořil člověka. Bohové nepatří lidem; lidé bohy nezajímají. Kdybych byl bůh a stvořil tenhle svět lidí, taky bych se raději odstěhoval.“

Mansurovo tělo už pravidelně oddychuje; Pomeranč šeptá jeho spánku tajemství.

„Celé je to jen a jen můj příběh, Mansure, moje mnohohlasí. A nikdo, rozumíte, nikdo mi ho nevezme.“

道

Diplomat se ve Městě Pekingu stará o státní delegace. Město je zkouška statickým ohněm; seká topůrka. Hodiny tohoto města, pokud je přežije, rozkopnou bránu k vysněným postům Města Londýna, Města Paříže, Města Washingtonu. Zahraniční ambasády mají účty v *Bank of China*; uprostřed její obří

skleněné haly roste živý bambusový les. Je zavřeno a Diplomátův krok rázně a bez skrupulí projde kolem ozbrojených stráží. Má otevřeno.

To je Čína.

Diplomat se podrbe na hlavě. Na příkaz prezidenta, ministerstva zahraničí, velvyslance musí od těla českého velvyslanectví a těl všech oficiálních delegací držet *nepřevychovatelné* Čechy a *nepřevychovatelné* Číňany. Hovory v Číně probíhají v oboustranné atmosféře družby a přátelství a disidenti jsou přece mimo realitu.

Diplomat má problém. Musí si definovat, co znamená slovo *nepřevychovatelný*. Sepsat si seznam jmen. Velvyslancova píseň zpívá a nápěv varovně dotírá do levého ucha: sekáme topůrka, sekáme topůrka, vzor není daleko, vzor není daleko. Havel prosakuje do čínské společnosti jako jed; čínští disidenti si jméno vztyčili jako prapor, zalézají s českým havířem do podzemí.

Velvyslanec čeká na seznam a záleží mu na tom, aby dal veřejně najevo, že proti nikomu nic nemá a s nikým se nechce rozkmotřit. Ke každému se chová s okázalou laskavostí. Lidé si musejí uvědomit, jak je šlechetný, dobromyslný, velkorysý; to jim hne žlučí. Leží v krásných červených teplácích s vyboulenými koleny v pravé poledne před televizní obrazovkou. Sleduje oblíbený německý televizní seriál, jak si navykl v předchozí štaci. Upíjí čtvrté pivo. Uděluje Diplomátovi rozkazy. Diplomat stojí v pozoru a nezaclání televizní obrazovku. Kdo má jako on tu smůlu, že musí mužům s politickou autoritou naslouchat, zakusí, jak ze svých posluchačů vyrábějí méněcenné lidi a jak se bojí jakékoli myšlenky kromě svých klišé a sebeklamů.

„Především držte na uzdě *nepřevychovatelného* Přítel. Zneklidňuje. Chci mít klid.“

„Provedu.“

„A teď do toho ještě ta Spisovatelka. Večírek uspořádáme. A pak ji nespustíte z očí. Nepotřebujeme další blechu v kožichu tygra.“

„Rozumím.“

„Počkejte, ještě něco. Manželka říkala, že se v zahradě potuluje nějaká cizí, tlustá a zrzavá kočka. V tlamě držela vránu černou. Zbavte se jí.“

„Zařídím.“

Diplomat je bezradný. Ačkoli je Přítel mnohde přítomen, nikam opravdu pevně nepatří. Pro mnoho lidí je zdrojem vnitřní naděje, která není odkázaná na prognózy prognostických ústavů. Netváří se, že jde o vrozenou moudrost. Rozhlíží se a má úctu k minulosti. Poučuje se z dobrého a špatného, a co ví, dá dál.

„Být vlídný a dobrý se vyplácí.“ Řekne Přítel Diplomati. „Nikdy se nestalo, aby byl někdo schopen jít příkladem ostatním, když v sobě nechová toleranci k druhým.“

Diplomat marně hledá na území doby políčko pro společnou řeč; neexistuje. Přítel reaguje Konfuciovými slovy a říká, že Mistrovi kladl stejnou otázku pokaždé jiný mluvčí. Strategie různých mluvčích souvisí s Konfuciovým přesvědčením, že v odpovědi je podstatnější situovanost a motivovanost než odtažitá pravdivost. Žádná otázka není tatáž otázka, i když třeba stejně zní. A tak ani odpověď nemusí, dokonce ani nemůže být stejná. Paradox stejně správných zcela protichůdných odpovědí zdůrazňuje podmínky, za jakých se ptáme.

„I podle Václava Havla pravda není jen to, co si člověk myslí, ale i to, za jakých okolností, komu, proč a jak to říká,“ provokuje Diplomata.

Na velvyslanectví hrají hru na slepou bábu. Přítel černou pásku na oči a uši odmítá. Má ještě v živé paměti, jak dobrou diplomacii mívaly Rakousko a Maďarsko; pozůstatky rakousko-uherské monarchie. Vídeňská diplomatická akademie je dodnes výběrová a několikastupňová. Úroveň vzdělání i postupy jsou přehledné; vždycky musí být někdo silnější, rychlejší, mít větší slovo, aby se cítil spokojený.

Dnes platí hodnota a množství těl, kterým se cítí být nadřazení, ne skutečný výkon. Maďarskému prezidentovi se podařilo výtečnou diplomacii rozmetat během několika posledních let. I ve Městě Praze existovalo na ministerstvu zahraničí nepsané pravidlo, že tažní koně, pracovití a spolehliví, občas

dostanou jako úlitbu post v zahraničí, kam jinak míří chovní koně. Dnes existují jenom koně chovní; loajální, s neprůhledným politickým krytím. Ale dokonce ani to už neplatí. Když země nemá jasnou zahraniční politiku, rozhoduje jenom klientelismus; rojí se nejen kolem velvyslanců, zdar, Lubošu, mám tu pěknou roštěnku, nemůžete ji u vás uplaciřovat, někde. – To víš, že můžem, Bohušu.

Diplomat je v úzkých. Velvyslancův první tah, jak Přítel vystrašit, nevyšel. Velvyslanec je odchovaný Městem Moskvou. Zavolal si na pohovor krásnou čínskou ženu z recepce. Je chytrá, ale na skromném místě trvá. Velvyslanec se s ní často radí mezi čtyřma očima a jejím prostřednictvím žádá o radu místní zákulisní rádce. Ti se s Přitelem sešli v čajovně *Purpurová réva*. Místní kádry se ptát umějí a seznam *nepřevychovatelných* vedou v pečlivé složce *Cyanopica cyana*. Nikoho nepodceňují, dobře vědí, že i tygra pozlobí *nepřevychovatelná* blecha v jeho kožichu. Přítel jim řekl, že celý jeho život je odpovědí na všechny jejich otázky, i na otázku, proč se člověk snaží chovat zodpovědně. Nic na svém životě měnit nehodlá.

Velvyslanec seká topůrko a jen těžce se vzchopí zpátky ke své obvyklé bezstarostnosti a póze upřímnosti s chlapácky přímým pohledem. Jen ztěžka nasadí úřední úsměv. O co mu vlastně jde? Dokáže tomu zasranému Příteli, jak jsou otázky i odpovědi zbytečné.

Každý má nějaké slabé místo.

A teď do práce.

Státní delegace je předem povinna věřit všemu, co o sobě místní režim tvrdí. Dostanou od Diplomata černé pásky s diamanty na oči a na uši. Zdejší hra na slepou bábu je těší. Mají radost z místní podoby demokracie. Zrovna probíhají *demokratické* volby do místních výborů.

Pod dohledem komunistické strany.

Ve škole děti přezpívají českou písničku, ukloní se a pozdraví česky. Hamáčkové světa se na děti usmějí; nezajímá je, že slavnostní uvítání dostala škola jako stranický úkol. Děti cvičily píseň i pozdravy do úmoru ve volném čase. Hodiny drilu, do umdlení, hlas se jim chvěl, za trest stály o hladu v dešti.

V první řadě stojí v pozoru těla dětí stejného věku; s nejzářivějším bílým úsměvem, který z tváře nemizí. Jeden hlas jako jeden muž.

Roztomilé děti, řeknou hamáckové světa.

Specialitou Číňanů je přívětivost. Když diskutují, vyhýbají se jádru problému. Nedostávají se proto do nepříjemných situací. Když spolu diskutují čínský a český prezident, jsou přívětivost sama. Jejich večere je zábavnou veselicí. Počastují se zpěvem národních písní, které znají ze starých dobrých časů.

Nejhorší na tomto světě nejsou diktátoři. Nejhorší jsou hamáckové světa, věčné ozvěny bez názoru, opatrní amatéři, kteří se drží při dlouhé zdi a intrikují a manipulují; koho chleba jíš, toho píseň zpívej. Umožňují snadný život chlebedárcům a rychle se učí papouškovat cizí jazyky; znalost cizích jazyků opravdu nemá se vzděláním nic společného.

Delegace hamácků světa se zajímají o tržní reformy a hospodářský rozvoj. Společnost luxusního spotřebního zboží je fascinuje. Fascinuje je socialistická země obrovských nerovností.

Dávno zapomněli, že cílem komunistické společnosti je proti nerovnostem bojovat.

道

Pomeranč je pozoruje všechny a ví, že dnešní komunisté považují náboženskou sílu konfucianismus za mrtvou. Ale mohutně přivolávají zpět konfuciánské hodnoty. Aby zklidnili poddané, kteří jsou vyděšení z prudkého tempa změn, nového materialismu, generační propasti. Jako by přeskočili celé životní etapy. Žádnou fázi v životě země nelze přeskočit; moderní země musí obkroužit spirálu vlastní absurdity až k jejímu nejhlubšímu bodu, aby mohla pohlédnout za ni. Nic se nedá přeskočit. Všechno je dané, jedno plyne z druhého, bez druhého není třetího. Přeskočit nebo se vyhnout nelze.

Využívají konfuciánskou morálku. Poslušnost vůči autoritě a důraz na rodinu jako základ morálních hodnot.

Obojí vydávají za hlavní důvod úspěchu ekonomiky. Poslušnost vůči vládci, ať už se jmenuje císař, nebo komunistická strana.

Poslušnost vězí v kostech země.

Konfuciánská mravouka a náboženství formují Čínu po více než dva tisíce let.

Vše se dá zneužít právě proto, že interpretace textů je bezbřehá.

Čínská komunistická strana je zaťatá do své prestiže.

Dá se s ní ovšem obchodovat.

Pomeranč je pozoruje všechny a ví, že českou delegaci nefascinují příběhy filosofů a císařských rodin. Fascinují je příběhy novodobých válečníků. Fascinuje je Deng Xiaoping. Fascinuje je bývalý starosta Města Šanghaje Zhu Rongji, Xiaopingův ekonomický poradce devadesátých let dvacátého století. Do prosince 1978 měl Deng Xiaoping dostatečnou moc. Přiměl komunistickou stranu, aby schválila takzvané čtyři modernizace. O ty se opíral jeho reformní program a přehlédl nešťastnou číslovku čtyři. Vymetl marxistické ekonomické poučky. Zavedl soukromé obhospodaření půdy. Omezil centrální plánování průmyslu. Ukončil zmrazení zahraničních investic.

Vymetení marxistického hospodaření byla z jeho pohledu nízká cena za to, že se komunistická strana udrží u moci.

Navždy.

Lid je dnes komunistické straně vděčný. Umožnila kapitalistické hospodářství.

Deng Xiaoping v roce 1978 zavedl hospodářské reformy a první hospodářské zóny.

Deng Xiaoping v roce 1989 na náměstí *Nebeského klidu* (*Tiananmen*) potlačil opozici. Osobně nařídil, aby protest mladých těl rozdrtily tanky.

Pomeranč by rád světu řekl, že smysl čínské prosperity je jediný: vyhnout se demokracii.

Ne ji podporovat.

Reformy probíhají proto, aby se komunismus udržel. Jsou namířeny proti demokracii.

Dnes nikdo z politiků a diplomatů nezmíní *laogai*. Protože v tom případě Číňané beze slova uraženě odejdou z místnosti jako jeden muž. A s nimi naděje na milionové investice. Nikdo z evropských diplomatů dnes neztropí scénu kvůli žádnému z vězňů. Co je podivnější: nikdo z obyvatel země neztropí scénu kvůli žádnému z vězňů. Ani po zkušenosti českých zemí, kdy média na Západě okamžitě informovala o každém vězni českého komunismu a západoněmečtí spisovatelé Heinrich Böll a Günther Grass organizovali konkrétní pomoc. Západní česká média dnes neinformují o žádné smrti, o žádném vězni čínského komunismu. Slepota v kostech celé země. Druzí nám pomáhat musejí, my jim ne.

Číňané ztropit scénu dovedou.

Nikdo z politiků a diplomatů dokonce nezmíní ani nutnost dodržovat smlouvy. Nezmíní ochranu vlastnických práv. Nezmíní způsob vlády.

Východoevropští diplomaté říkají, to není naše věc, psst. Říkají, není slušné urážet hostitele, psst. Říkají, jsem rád, když chytím hozené laso, psst, mám černou pásku s diamanty na očích a uších, nezmůžu nic, psst.

Hamáčkové světa neopustí delegace ani na protest proti smrti spisovatele Liu Xiaoboa, nositele Nobelovy ceny; obchod je obchod. Vysmívají se a ocitují Kafku, kterého nečtou: zlo zná dobro, a dobro nezná zlo. Jedou se do Číny obeznámit se zlem a myslí si, že jsou dobro.

Hra na slepou bábu má přísné podmínky. Brát si servítky. Poklonkovat ekonomice. Zapomínat na porušování lidských práv. Poklekní a dotkní se čelem země.

Číňané si servítky neberou. Neradi ustupují. Když ustoupit musejí, namočí do problému i protihráče. Všichni představitelé *Demokratické strany*, která vznikla jako opozice vůči komunistické straně, byli odsouzeni k dlouhým letům vězení.

Český politik se rozhodne a s čínským partnerem neformálně pohovoří. Stojí u okna a dívají se na náměstí *Nebeského klidu*. Český politik si odkašle, pěst před ústy; mluví neslyšně do kornoutu vlastních prstů. Tíše se zeptá na disidentku, kterou drží v domácím vězení a která prý fotografuje stylizované

panenky; měla výstavu ve Městě Praze. Trapné je, že si nemůže vzpomenout na její jméno, protože ho ta bláznivá bába ve skutečnosti vůbec nezajímá. Tlumočník tlumočí, zpotí se. „Myslíte Liu Xia. Manželku Liu Xiaoboa.“ Řekne s ledovým klidem čínský ministr zahraničí.

„Ano.“

„Podíváme se, co se dá dělat.“

Čínský politik se usměje, přívětivě přikývne, poděkuje. Český politik se usměje, přívětivě přikývne, poděkuje. Má to za sebou. Má ze sebe dobrý pocit. Přesune se ke skupině podnikatelů.

Před odletem domů mají členové delegace odevzdat černé pásky s diamanty na oči a uši. Většina si je ponechá jako rekvizitu umění vládnout.

Po návratu řekne český politik na tiskové konferenci novinářům, které to nezajímá, že se chrabří český lev bil za dodržování lidských práv v Číně. Ale lev, kterého má země ve znaku, v českých luzích a hájích nežije. Je to uprchlík. Dobře se integroval. Vrány černé Města Pekingy byly překvapené, že země má ve státním znaku lva. Mysleli si, že tam má krtka.

道

Spisovatelka přestupuje v osudovém Městě Curychu a v rychlodráze zní zvonce švýcarských krav a bekot alpských ovcí; fast food pro cestovatele. Míří za Přítelem do Města Pekingy a opouští zemi, kde jsou lidé vždy pány situace; nic nerozhodují, do ničeho se nemíchají, svět jen komentují. Ve Městě Benátkách se koná výstava všech obrazů celníka Rousseaua; obrazy vypůjčili z celého světa, na zdí je jen jedno jediné zarámované prázdné místo. Měl tu viset obraz ze sbírek Města Prahy; z byrokratických důvodů nakonec obraz nezapůjčili. Nebo to nestihli; nikdo neví, který jelen za to může, každý svaluje vinu na druhého. A odnesou to pokaždé nějaké podřízené „holčiny“.

Spisovatelka opouští národ komentátorů. Veze nebezpečný náklad; sebe.

Křídlo letadla se zaleskne v slunci a prořízne vatu mraků. Spisovatelka hladově zhltně celý kostrbatý jídelníček, nabízený jako *SWISS Economy Menu*. Frühstück: Kontinentales Frühstück mit Aufschnitt und Käse, Croissant, Brötchen, Butter, Konfitüre, Joghurt mit saisonalen Früchten.

Mittagessen: Vorspeise: Pfeffermakrele, Mais-Favabohnen-Salat. Hauptgang: Rindsragout mit grobkörniger Senfsauce, Brattkartoffeln, Broccoli, Karotten. Oder fritierter Tofu mit Maposauce Reis, rührgebratenes Gemüse. Dessert: Erdbeer-mouse.

Letadlo je sanatorium. Místo rachocení budíků a kbelíků s vodou na mytí zdravotní sestry rozsvítí; letušky namísto teploměřů pohazují cestujícím pinzetami do klína horké žínky.

Evropané si myjí ruce.

Číňané si otírají tvář.

Letušky rovnají pacientům podhlavníky do vodorovné polohy; budou rozvážet snídani. Rozbřesk letí metr nad písčnou pouští a v dále hoří ohně farem česko-čínských přátelství. Oblaka jsou ledové kry natěsnané kolem proplouvající lodi.

Pacienti se mají navzájem plné zuby. V letadle po sobě ňafají, před nosem si kradou deky a zaprou to. Přes uličku kralují čínská babička, matka, vnučka; tak krásné, tak hrubé, tak bohaté, tak hlučné, tak absolutně netečné k unaveným spícím tělům kolem. Mentalita uličky jednoho letadla; péče jen o svou rodinu a rozmazlování jedináčka; jaká je rodinná konstelace této vnučky? Rána do vazů říká, že sobectví, agrese, ostré lokty. Číňanka vedle Spisovatelky studuje ve Městě Montrealu. Je jí devatenáct let a po roce uvidí rodiče.

7980 km. *Distanz bis zum Reiseziel.*

Češi po přistání ihned telefonují; potřebují někomu oznámit, že jsou *ve světě*. Jakmile letadlo přistane, okamžitě vystřelí ze sedadel a mačkají se v uličce jako první.

Od nuly a duše čisté jako sníh se začít nedá. Zapomenout tak na klepeta, jimiž se zachytává rodina, vlast, mateřština a bývalí partneři, kteří nikdy neodpustí těm, jimž ublížili; aby si tak před sebou ospravedlnili, že měli právo opustit a pomučit „méněcenné“.

Do cíle zbývá 983 km. Hodina letu, bílý lem na kulatém obzoru a Město Peking po páté hodině ráno; ve Městě Curychu se letadlo vzneslo do vzduchu ve 13.20 středoevropského času.

Tělo se ocitá v atmosféře sovětského stalinismu padesátých let a v kulisách amerického dravého konzumu třicátých let a ve světě moderních dálnic, mrakodrapů, hotelů, počítačů, popkultury. Nevědí, že to jde i jinak. Je tedy ohleduplnost naučená? To znamená velkou naději. Po všech těch velkohubých pokusech dvacátého století lidstvo nutně pocituje syndrom vyhoření; zasažení naordinovanou slepotou potřebují i Stalinovi pohrobci lázeňskou péči evropských měst a místních komunit.

Čína je nejasný a nesdělitelný sen. Drásavost místní atmosféry spočívá v tom, že se dá svobodně podnikat, ale není možné svobodně mluvit a svobodně psát; ani o vlastní bezmoci.

Čína je zkarikovaný obraz postvěžeňského zoufalství.

Země není v dobrém nervovém stavu.

Čechy nejsou v dobrém nervovém stavu.

V Číně se musí umět číst nejen mezi řádky, ale i mezi životy.

Tajemný režim tajných služeb je čistý jako stalinský sníh. Ekonomika je posílená silnou armádou. Číňané si peníze ukládají a domy kupují v zahraničí; jedině tam je jejich soukromý majetek v bezpečí. Doma si nejsou státem nikdy jisti; jestli jim neukradne peníze, nezabaví dům. Děti posílají do zahraničí; ty tak mají naději na dvojí občanství. Sice smějí mít oficiálně jenom čínské občanství, ale nikdo to nekontroluje.

Jejich snem je být supervelmocí. Ekonomika jim nestačí, proto začali zbrojit a rozmazlovat armádu. V pohraničí vyvolávají konflikty a půtky stejně, jako je vyvolávalo Hitlerovo Německo, aby měli záminku a přívětivě vysvětlili, že zbrojit a bránit se musejí. Všechny projevy, které Spisovatelka v Číně slyší, jsou komunistické a používají stejný slovník jako v dobách jejího dětství.

Je to tajemná společnost a málokdo pronikne k jádru. A k tomu život virtuální a reálný. Rozlišit je není snadné. Vy-

myté mozky xenofobních společností reagují stejně všude na světě: nenávisť vůči všemu jinému. Je snadné přenášet hory a měnit koryta řek, povaha člověka se však mění těžko.

Cesta lodí kdysi trvala českému jezuitovi, misionáři, matematikovi a prvnímu českému sinologovi Karlu Slavičkovvi, který se narodil v roce 1678 a je pohřbený ve Městě Pekingu, šest měsíců. Od osmnáctého století pracovali jezuitští kněží na dvoře Mandžůů jako poradci. Sbírali čínská přísloví ze zájmu o kulturu Dálného východu, překládali je do evropských jazyků a pokoušeli se obrátit Číňany na křesťanskou víru.

Tělo přistane na jiné planetě a vstoupí do sterilního prostoru proskleného, vydezinfikovaného letiště. Vlak převezme myšlenky do areálu plynulosti, kde vydají zavazadlo. Kufry oslovují naháněči černých taxikářů; křičí a slabiky jim v těle překážejí. Musejí je vyplivnout spolu s hleny a chrchly. Člověk jede na známé místo, a stejně neví, kde přistane.

„Tak jsem tady.“ Řekne Spisovatelka nepateticky Přítelovu uchu do telefonu v příletové hale.

„Představit oficiální cestopis?“

„Taky.“

„Mně pozvánku neposlali.“

„Čekal jsi něco jiného?“

Oškliví si patos žlutých kočičích očí, proto nahlas neřekne, že způsob práce lidského, tedy i jejího a jeho mozku, orgánu, který vytvořil poezii, *Ódu na radost*, deklaraci lidských práv, nacistické koncentrační tábory, bolševický gulag, toustovač a mobil, je tak záhadný. Když nemůže v noci spát, sprádá o tom celé pomerančové fantazie.

Ve Městě Praze nespí.

Metro Města Pekingu je sterilně čisté a postavené kvůli olympiádě. V každém z vagonů bliká obrazovka s výjevvy telenovel; srdnatí Číňané masakrují a podřezávají zákeřně a nepřátelské Japonce; jednoduchá schémata kolektivních vnějších nepřátel a vyprávěnky pro dospělé děti. Tělo vyjede z podzemních chodeb a kouří. Čeká na Přitele, co má motýlí řasy. Stmívá se a okna vysokých mrakodrapů blikají do noci;

baterky vysílají do tmy záchranný signál. Vysoká čínská zeď je dlouhé promítací plátno, na němž se zrcadlí současný svět, ve kterém Spisovatelka a Přítel žijí. Dívají se tu na film o své evropské zemi.

Přítel ji vyzvedne.

„Myslel jsem spíš na mozaiku z toho, co se tady děje.“

„Nevím, jestli napíšu knihu. Ale jestli ji napíšu, tak proto, aby se to nestalo znovu. Napíšu tu knihu, protože je téměř jisté, že se to znovu stane.“

„Napiš komedii. Stejně nevím, proč jsi doopravdy tady.“ Řekne Přítel těžkému smogovému vzduchu před sebou a nasadí ústům bílou roušku; nasazuje si roubík a kyslíkovou masku.

„Jsem tady, protože v Čechách zapomněli, že krtek je slepé zvíře.“ Spisovatelčina ústa křičí do křehkých zad. „Zmítám se na řetězu, kterým jsem připoutaná ke svému jazyku, pohlaví, ke své zemi a době. A mám ráda kaligrafii. Vzal jsi mě tu na návštěvu k Právníkovi. Ve Městě Praze jsem viděla tu putovní výstavu a jen tady pochopím, co se to s celým světem děje.“

Spisovatelka vytáhne z černého batůžku fotografii drobné Ženy v šátku. Přítel se nelhostejně podívá na snímek a nepokrčí rameny.

„Kdyby se tě někdo na velvyslanectví ptal, tak se nevidáme.“

Jako by už smog a vrány černé dávno nevěděly o každém jejich nádechu a výdechu.

道

Večírek, další ze série nekonečných večírků, premiér, vernisáží, studených pohoštění, smíchu, cinkotu, hlasů cizích lidí, zahradních slavností a ptydepe. Jak mnoho se skrývá v rutině a rituálech.

Ještě jednu sklenku?

Jste v Číně poprvé?

Jaký jste měl let?

Jak se vám Čína líbí?

Český a čínský nakladatel pořádají s překladatelem v prachu světa sérii propagačních čtení; nic jiného než krátké cestopisy a kuchařské knihy už vydávat nehodlají. Rozdávají výtisky, řeční i na velvyslanectví; vidět, být viděn, chvála poražených aristokratů, vládnoucích rodů a píseň zpívá:

*U nich tam bez nenávisti,
stejně vítání jste tady u nás,
dnem i nocí
věčná chvála...
Takový nemohl nebyť kterýkoli vládce, jenž si posléze získal
chválu v celém podnebesí.*

Všichni muži do sedmdesáti let vypadají na večírku mladistvě a číperně a ovládají golfová hřiště. Sálá z nich obnažená touha po dialogu. Jako by pro ně měla mít rozhršení. Jako by jen ona věděla, co dělat. Programátor Spisovatelku po oficiálním zahájení čapne za flígr jako první a hustí do ní, že Čína je předlidená, a přesto nemá fotbalové mužstvo na světové úrovni. Česko takové mužstvo sestaví a vytrénuje. A v rámci rozmrazování vztahů se chystá linka Město Praha – Město Peking a let bude trvat devět hodin. A ještě v jedné věci Česko pomůže, ještě jeden jejich škraloup odstraní. Čína nemá celosvětově známou značku auta, je potřeba jiná strategie práce s veřejností, aby na světovém trhu prorazili.

„To mám na Číně rád, oni to dokážou. Skoupí nejlepší hráče světa, čínská superliga jede podle osvědčených pětiletých plánů, mají strategický cíl, je to globální strategický cíl mít dvacet nejlepších hráčů světa, což se daří, jen Brazílčů nastoupilo v čínské lize přes sto padesát, skupují i nejlepší trenéry, všechno je jenom obchod, i sport.“

„Proč?“

„Cože?“

„Proč?“

„Co proč?“

„Proč je všechno jenom obchod?“

„Fotbal je součást značky, jakou země ve světě má.“

„Značky?“

Programátor pracuje ve středním managementu a žvaněním opatrně otukává zaminovanou půdu. Má podivně iracionální úctu ke slavným lidem, která se v něm snoubí s odporem k nim. Přimáčkne Spisovatelku ke zdi. Chrlí na ni svůj osobní příběh, který ona za příběh nepovažuje. Drtí slova; ona polyká střepy. Drtí slova v přítomném čase, převyprávěním je odhazuje do jejího odpadkového koše.

Už během vysokoškolských studií, ano, zlatá devadesátá léta, se osamostatnil a rozjel firmu, kterou založil se dvěma spolužáky za stínové pomoci táty a jeho kontaktů. Kamarádi na tátova slova nedali, rozhádal se s nimi. Nastoupil do jiné firmy jako zaměstnanec. A zase je otrávený. Tentokrát tím, že nerozhoduje výkon. Rozhodují kontakty. Stále je idealista, stále je perfekcionista. Má na sebe velké nároky, ano, ovšem. Občas mívá pocit, že mu vlastní síly na vlastní nároky nestačí. Ve firmě se šetří na platech, na technice, na opravách, na kávě. Z rozjeté firmy odejde. Už má ženu. Má dceru Olivii. Před svatbou bydlí v sídlištním bytě Města Prahy. Dvakrát týdně se scházejí s přáteli a hrají kanastu a žolíky a tenis. Jednou týdně hrají volejbal.

Využije možnosti vycestovat do Číny. Rozhodne se okamžitě, ale žena váhá. Přemluví ji, na vydělávání peněz jsem tu já, drahoušku. Je mu přes čtyřicet. Rozhodne se, něco musí změnit. Opustí stísněný sídlištní prostor, na hypotéku koupí dům a okamžitě ho výhodně pronajme. Probírají s manželkou všechna pro a proti; není snadné přijmout místo v tak daleké zemi, ve Městě Pekingu, vydat se na dlouhý pochod. Žena váhá a neví, jestli má Olivii odtrhnout od školy, kamarádů. Programátorovi leze váhání na nervy.

Spisovatelce leze na nervy jeho sebestředné vyprávění a večírkem poletují větý.

Jste v Číně poprvé?

Jaký jste měli let?

Jak se vám Čína líbí?

Olivie si první měsíce stěžuje. Bolí ji břicho. Bolí ji hlava. Večer brečí. Už jako dítě brala všechno vážně, nenaučila se

smát. Mezi záchvaty pláče řekne, že ve škole všemu nerozumí, smějí se jí kvůli akcentu. Jinak změna není tak hrozná.

„Ale nakonec se všechno spravilo, ne?“ Spisovatelka se snaží odlepit od příběhu, který dávno zná.

Ano, ano, jistě, nakonec se věru všechno spraví. Programátorova žena se stará o domácnost a čeká na muže. Je nadšený. Zpočátku. Domů posílá fotografie aut a bytu s terasou nad městem a mramorových podlah, videa z cest a do pozdravů drobná slova, všechno je úžasné, hmmm. Další rok se ale vrátí ten starý známý pocit neklidu a nedostatečnosti života. Noci a dny dotírají otázkami, jestli tohle je a jestli tohle má být všechno. Programátorova žena už nechce být doma a nastoupí do farmaceutické firmy. Je to velký posun, znala jen práci v sídlištní lékárně. Jenomže objevila dimenzi luxusu, o kterém, stejně jako většina Číňanů, netušila, že po něm touží.

„Ale nakonec se všechno spravilo, ne?“

Spisovatelka ho má plné zuby a touží vyklouznout z nudných chapadel. Popadne ji prudce za loket a šeptá jí do levého ucha sladká tajemství. V zaměstnání stagnuje. Přicházejí mladí. Nejsou zatíženi ničím, vůbec ničím. Derou se vpřed. Ta jejich bezohlednost, kterou za bezohlednost nepovažují, ho šokuje. Jsou tak asertivní, tak... tak primitivní. Čínský kolega, říkájí mu Snoubenec, by mohl být jeho synem a občas si v kanceláři proti němu sedne tváří v tvář. Beze slov si prostě jen tak dřepne. Vyřizuje cosi na mobilu a na notebooku a pak se Programátorovi zadívá zpříma do očí, jako by ho hypnotizoval; půl hodiny spí s otevřenýma očima. Programátorovi se potí ruce. Snoubenec se probere, zívne, mlčky se zvedne, odejde z místnosti. Bez jediného slova, chápete?

„To přece nemusí nic znamenat.“ Spisovatelka si otráveně odkašle. Zaujala ji jediné skutečnost, že Programátor stále ještě mluví v přítomném čase, vše se pro něho odehrává v této chvíli. Harampádí vláčel s sebou, aby jí teď slavnostně předal koš špinavého emočního prádla a zapomenul na dosavadní život, kterým je přesycený. Minulost v jeho slovech neexistuje, budoucnost neexistuje. O Snoubenci toho jinak moc neví. Když si jednou stěžuje na bolení hlavy, Snoubenec vytáhne

z náprsní kapsy miniaturní zlatou lahvičku s olejem *Gold Medal Medicated Oil*. Natuše čtyři olejnaté slzy na břicho ukazováčku a potřel Programátorovi horké spánky, nemusí se bát, lahvička je od Čínské Dívky, se kterou se brzy ožení. Čínská Dívka studuje medicínu na místní univerzitě a její babička žije tradiční čínskou léčbou.

Na toaletě Programátor s odporem setřel zvlhčovací ubrouskem ze spánků olejový film. Cestou domů zlatou lahvičku vyhodil za jízdy z auta na dálnici a v ložnici polknou různou pilulku. Nevěřil místním sajrajtům. Se Snoubencem zažije situaci, která ho vyděsí víc.

„Ano?“

Spisovatelka vycítila, že Programátor očekává zvědavou reakci. Ráda by se odpojila, ale Programátor utěšil ústupovou cestu. Snoubenec má po obědě úporné bolesti v břiše, zpacená tvář se zkroutil. Vypadá to na zánět slepého střeva nebo ledvinovou koliku. Programátor se nabídne, že ho odveze k lékaři rovnou do nemocnice nebo přivolá vůz záchranné služby. Při slovech nemocnice a vůz záchranné služby Snoubenec zařičil čínsky, tělo angličtinu zapomene. Zoufalý ryk bobtná kancelář a poprská strop. Z okolních kancelářů a divizí přibíhají Číňané a Evropané. Vypadá to jako ostrá hádka. Odmítne vůz záchranné služby, prstem ukazuje na Programátora, hlas řinčí čínskou zbrojí. Programátora nechají stát uprostřed místnosti s pocitem, že udělal něco strašlivého a neodpuštělného. Nikdo mu nevysvětlí co. Jestli si chce udržet místo, snad by se měl omluvit. Ale za co?

„Nakonec se všechno spravilo, nebo ne?“

Druhý den spolu pracují ve stejné místnosti, jako by se nic nestalo. Snoubenec pije čaj a jí nudle s houbami, které nosí z domova. S Programátorem nemluví. Přestává s ním komunikovat a nekomunikace má několik stupňů. Snoubenec nekomunikuje slovy, tělem, úsměvem a přestává Programátora informovat o záležitostech, na kterých závisí jeho práce. V kariéřním žebříčku ho přeskočí a je teď jeho nadřízeným.

Spisovatelka odloží prázdnou skleničku. Sponkou připevní uvolněný pramen zrzavých vlasů. Má v sobě jakési melancho-

lické čtveráctví. Kolem prochází číšník s plným tácem a její ruka je had; chtivě chňapne po novém šampaňském. Když na ni Programátor vyplivne všechna ta slova, když se jí svěří, očividně se zklidňuje. Nejraději by ji obejmul, přitiskl se k ní. Nejraději by se s ní ocitl někde o samotě, hrábl jí do výstříhu, znásilnil ji.

Spisovatelka není zaskočená. Mohla by ho zahnat do kouta prudkým citem. Výjimeční muži, kteří jsou si sebou jistí, dávají okouzlení najevo veřejně. Jsou stejně velcí jako jejich vášně. Zkoumají svůj osud, své štěstí. Méně významní muži zájem o ženu zaprou: když se jich ona zmocní prudce, polekájí se. Ráda by mu řekla, že jednou umře. Ať si nekazí tento čas. Brzy zestárne. Poznala hodně starců, kteří se nebáli milostného vztahu se ženou o hodně mladší, ale bylo to stále totéž. Potřebovali tělo jako drogu, aby zapomněli na čas. Nezajímá se o mnohem mladší muže. Jako by to ještě ani nebyli pořádní mužští, jako by měla poměr se studentem. I Programátor chce zapomenout a potřebuje jen její řadra, mohla by mu zvesela ocitovat něco z Yeatsovy básně.

*Neboť šílím po ženách
šílím po horách...
Potmě je ze mne mladík,
za dne jsem bláznivý stařec...
Však zapomínám na vše
na řadrech ženy...*

Ušetří ho a utěšuje neklid žvásty, že je normální, když nová generace válkuje jeho generaci. Je to všude stejné, opravdu, i v literatuře. Ne, tam vlastně ne, horší je to v oblasti psaní, tam vydávají vlastním nákladem doklady elementární hlouposti, stačí, že sestaví větu o vaření a pěstování bylinek a nehorázně sami sebe pochválí. Spisovatelka by se občas studem propadla, jak je jí trapně za zmrzačený jazyk. Který kašle krev a kulhá a marně si léčí polámané kosti slabik. A jiní se cenzurují rovnou, jen aby knihy mohly vyjít v Číně. Cenzurované texty pak cenzurují ještě čínští vydavatelé bez vědomí autora, třeba memoáry Hillary Clintonové.